

RADOM 2030

**STRATEGIA
DALSZEGO
ROZWOJU**

Spis treści

Spis treści.....	2
1. PO CO NAM NOWA STRATEGIA?.....	3
2. JAK PRZYGOTOWALIŚMY DOKUMENT?.....	3
3. ILE WIEMY SAMI O SOBIE CZYLI RADOM W CZERAZ I DZIŚ.....	5
3.1 Radomianie to my	6
3.1.1. Ilu nas jest?	6
3.1.2. Ilu nas będzie?	9
3.1.3. Ilu z nas nie ma pracy?	9
3.1.4. Ile zarabiamy?.....	11
3.1.5. Ilu z nas pracuje?	12
3.1.6. Pomoc społeczna wsparciem dla radomian	13
3.1.7. Aktywność III sektora.....	15
3.1.8. Bezpieczeństwo w Radomiu	17
3.2. Przestrzeń miejska i środowisko.....	18
3.2.1. Stan przestrzenny miasta	18
3.2.2. Mobilność miejska	21
3.2.3. Jak chronimy środowisko?.....	25
3.3. Gospodarka	27
3.3.1 Nasze dochody i wydatki	27
3.3.2 Przedsiębiorczy Radom – tu warto inwestować.....	33
3.4. Młodzi radomianie w poszukiwaniu wiedzy.....	35
3.3.1 Radomskie szkoły i przedszkola	35
3.3.2 Działalność wyższych uczelni w Radomiu	38
3.5. Jak spędzamy czas wolny?	41
3.4.1 Kulturalny Radom	41
3.4.3 Radom na sportowo	42
3.4.3 Turystyka	44
3.6. Wizerunek miasta czyli my o sobie, inni o nas.....	47
3.7. Podsumowanie czyli co z tego wynika?.....	48
4. RADOM PRZYSZŁOŚCI CZYLI CELE ROZWOJOWE NA LATA 2019 – 2030.....	51
4.1. Silny Radom – siłą swoich mieszkańców – wizja Radomia w 2030 roku.....	51
4.2. Jakie postawiliśmy sobie cele?.....	52
4.3. Cel Strategiczny I: Inteligentny Radom czyli chcemy być smart	54
4.4. Cel strategiczny II: Gospodarny Radom czyli bogatsze miasto i mieszkańcy	64
4.5. Cel Strategiczny III: Przyjazny Radom, tu każdy znajdzie coś dla siebie	70
5. WDRAŻANIE I MONITORING REALIZACJI STRATEGII CZYLI JAK SPRAWDZIMY, CO NAM SIĘ UDAŁO?	76

1. PO CO NAM NOWA STRATEGIA?

“Niech kształt mój rodzi się ze mnie, niech nie będzie zrobiony mi”

Witold Gombrowicz

Dynamicznie zmieniająca się rzeczywistość, a co za tym idzie, nowe wyzwania stojące przed miastami, powodują konieczność wyznaczenia nowych celów i kierunków rozwoju.

Od czasu opracowania poprzedniej strategii w 2007 roku znacząco zmieniła się sytuacja Radomia. Zmiany te są konsekwencją zarówno ogólnoświatowych trendów, zmian priorytetów rozwojowych Unii Europejskiej, polityki władz centralnych i regionalnych, jak i decyzji zapadających w samym mieście. W wielu aspektach rzeczywistość ewoluowała w dobrym kierunku, w niektórych pojawiły się trudności.

Władze samorządowe wspólnie z mieszkańcami chcą wyjść tym zmianom naprzeciw.

Aby było to możliwe, podsumowaliśmy realizację poprzedniej strategii, dokonaliśmy ponownej diagnozy, ponownie zostały zidentyfikowane mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia stojące przed miastem. Na tej podstawie opracowane zostały cele adekwatne do nowej rzeczywistości.

2. JAK PRZYGOTOWALIŚMY DOKUMENT?

Podczas przygotowań do opracowywania niniejszej strategii przyjęto następujące założenia:

- ✓ Ujednolicenie założeń strategii z horyzontem czasowym dokumentów strategicznych wyższego rzędu (wojewódzkich i krajowych), a także opracowanie wizji miasta wykraczającej poza aktualny okres programowania funduszy Unii Europejskiej,
- ✓ Przystępna forma i zwięzły charakter – strategia ma być użyteczna dla mieszkańców Radomia,
- ✓ Opracowanie diagnozy sytuacji z uwzględnieniem wszelkich aktualnych czynników niewskazywanych w „Strategii Rozwoju Miasta Radomia na lata 2008-2020”, a mających wpływ na przyszłość miasta,
- ✓ Oparcie analiz na najbardziej aktualnych danych dostępnych w statystykach,
- ✓ Podjęcie szerokiej współpracy, zarówno w ramach Urzędu Miejskiego w Radomiu, jednostek podległych gminie, jak i z organizacjami pozarządowymi oraz uwzględnienie w dokumencie otrzymanej informacji zwrotnej,

- ✓ Powierzenie kluczowych prac nad strategią Wydziałowi Funduszy Unijnych oraz przedstawicielom pozostałych wydziałów Urzędu Miejskiego jako rozwiązania najbardziej skutecznego z uwagi na wiedzę pracowników na temat miasta oraz ich zaangażowanie w działania na rzecz własnego miasta,
- ✓ Uwzględnienie potrzeb i opinii dotyczących dalszego rozwoju miasta płynących z konsultacji społecznych jako elementu włączającego mieszkańców do procesu decydowania o rozwoju i uzupełnienia wiedzy pracowników Urzędu Miejskiego w Radomiu.

Prace nad opracowaniem strategii składały się z następujących etapów:

1. Rozpoczęcie prac nad strategią (zarządzenie Prezydenta, powołanie Zespołu).
2. Ankiety, wywiady, rozmowy z członkami Kolegium Prezydenta, Zespołu ds. Strategii Radom 2030 oraz mieszkańcami.
3. Opracowanie diagnozy na podstawie przeprowadzonych ankiet i dostępnych danych.
4. Opracowanie wizji Radomia w 2030 roku i prowadzących do jej realizacji celów strategii.
5. Przeprowadzenie konsultacji społecznych.
6. Przeprowadzenie konsultacji projektu dokumentu z Regionalną Dyрекcją Ochrony Środowiska pod kątem oceny oddziaływania na środowisko
7. Przedłożenie Radzie Miejskiej w Radomiu opracowanej strategii w celu jej zatwierdzenia w formie uchwały.

3. ILE WIEMY SAMI O SOBIE CZYLI RADOM W CZERAZ I DZIŚ

„W życiu nie chodzi o posiadanie samych dobrych kart, ale o umiejętność grania tymi, które już masz w ręku”

Josh Billings

Diagnozę w poszczególnych obszarach oparto o informacje zawarte w poprzedniej strategii i raporty z jej realizacji, a także o ankiety, bezpośrednie rozmowy z osobami odpowiedzialnymi za poszczególne działy w Urzędzie Miejskim w Radomiu i informacje płynące z różnych instytucji. Przyjęto założenie, iż dane, które będą analizowane – konfrontowane będą z analogicznymi informacjami dla innych, podobnych do Radomia miast lub rozważane na przestrzeni lat. Pozwoli to ujrzeć Radom na szerszym tle. Do badania wybrano podmioty, które znajdują się w sąsiedztwie Radomia biorąc pod uwagę liczbę mieszkańców miasta: 12 miejsce Gdynia, 13 – Częstochowa, 14 – Radom, 15 – Sosnowiec, 16 – Toruń, 17 – Kielce¹. W uzasadnionych przypadkach analizę uzupełniono o informacje dotyczące Warszawy jako stolicy województwa, wszystkich gmin w Polsce i gmin w województwie mazowieckim oraz w powiecie radomskim, jako najbliższych nam jednostek administracyjnych. Dla zachowania czytelności tabel zastosowano skrótowe określenia: „powiat radomski”, „Mazowsze” (w miejsce województwa mazowieckiego), „Polska”, pomimo iż dane te dotyczą wszystkich gmin z ich obszaru, a nie samych jednostek. Starano się przeliczać dostępne informacje w sposób pozwalający na ich porównanie np.: na jednego mieszkańca – co pozwoliło zestawiać ze sobą dane dla Radomia i dla wszystkich gmin w kraju.

Tabela 1 Liczba ludności Radomia na tle innych analizowanych podmiotów wraz ze zmianą liczby ludności w latach 2002 – 2017

Liczba Ludności	POLSKA	Mazowsze	Warszawa	Powiat radomski	Radom	Częstochowa	Sosnowiec	Gdynia	Toruń	Kielce
2017	38 433 558	5 384 617	1 764 615	151 955	214 566	224 376	204 013	246 306	202 562	196 804
2002	38 218 531	5 128 623	1 688 194	142 916	229 081	250 862	231 541	253 508	210 702	211 810
Różnica 2017-2002	215 027	255 994	76 421	9 039	-14 515	-26 486	-27 528	-7 202	-8 140	-15 006
Zmiana liczby ludności 2002 - 2017 w %	0,56%	4,99%	4,53%	6,32%	-6,34%	-10,56%	-11,89%	-2,84%	-3,86%	-7,08%

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS Bank Danych Lokalnych, *Ludność, Stan ludności, Ludność wg wieku i płci*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>, [dostęp 03.12.2018].

Powyższa tabela uwzględnia zarówno aktualną liczbę ludności, jak i zmiany, które zaszły w jej strukturze w ciągu ostatnich 15 lat. W skali kraju, w województwie mazowieckim,

¹ Główny Urząd Statystyczny, *Miasta największe pod względem liczby ludności*, <http://stat.gov.pl/statystyka-regionalna/rankingi-statystyczne/miasta-najwieksze-pod-wzglem-liczby-ludnosci/#>, [dostęp 03.12.2018].

w Warszawie i powiecie radomskim saldo jest dodatnie, natomiast we wszystkich analizowanych miastach o podobnej do Radomia liczbie ludności bilans jest ujemny, co wynikać może z trendu zmiany miejsca pobytu mieszkańców miast na ościennie wiejskie gminy. W stosunku do analizowanych podmiotów sytuacja Radomia jest lepsza w porównaniu do Częstochowy, Sosnowca i Kielc.

3.1 Radomianie to my

3.1.1. Ilu nas jest?

Radom pod względem liczby ludności jest czternastym w Polsce i drugim (po Warszawie) miastem na Mazowszu. W 2017 roku zamieszkiwało tu 214 566 osób, w tym 112 740 kobiet i 101 826 mężczyzn². Struktura wiekowa radomian nie odbiega znacząco od średniej dla kraju. Tak jak w pozostałych analizowanych miastach, zauważalne są w niej negatywne tendencje związane ze starzeniem się społeczeństwa. Najwyraźniej widać to zjawisko we wskaźniku obciążenia demograficznego.

W 2005 roku na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym przypadało 75,7 osób w wieku poprodukcyjnym, zaś w 2017 r aż 130,0 osób.

Zmiana wartości wskaźnika aż o ponad 54 osoby okazuje się wartością najmniejszą wśród miast o podobnej liczbie ludności, ale jest wyraźnie wyższa od średniej dla kraju:

Tabela 2 Zmiana wskaźnika obciążenia demograficznego w latach 2005 - 2017 na tle innych analizowanych podmiotów

	POLSKA	Mazowsze	Warszawa	Powiat radomski	Radom	Częstochowa	Sosnowiec	Gdynia	Toruń	Kielce
2017	115,5	111,2	136,7	84,8	130,0	167,0	180,6	154,8	135,1	158,0
2005	74,9	85,2	134,7	55,9	75,7	99,9	103,4	98,9	80,4	92,1
Różnica 2017 - 2005	40,6	26,0	2,0	28,9	54,3	67,1	77,2	55,9	54,7	65,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie: GUS Bank Danych Lokalnych, *Ludność, Stan ludności, Wskaźnik obciążenia demograficznego, Wskaźnik obciążenia demograficznego - ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [dostęp 10.12.2018].

² Główny Urząd Statystyczny, *Ludność. Stan i struktura oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2015 r.*, Warszawa 2016 r.

Przyczyn zjawiska starzenia się radomian jest wiele. Są to zarówno te same kwestie, które powodują, że starzeje się cała Europa zachodnia (zmiana modelu rodziny, późniejsze decyzje o rodzicielstwie, wydłużanie się życia itp.), jak i przyczyny charakterystyczne dla Radomia - wysokie wskaźniki bezrobocia powodujące niepewność sytuacji, co wpływa na decyzje o rodzicielstwie, emigracja w związku z edukacją na poziomie wyższym, poszukiwaniem pracy i pozyskiwaniem tańszych specjalistów z radomskiego rynku pracy. W efekcie zmniejsza się liczba osób młodych (wyjazdy + ujemny przyrost naturalny), a zwiększa się liczba osób starszych, które pozostają w Radomiu.

Zjawisko migracji ludności dotyczy około 1000 radomian rocznie, przy czym najczęściej są to ludzie młodzi. Należy podkreślić, że saldo migracji uwzględnia również osoby, które opuściły Radom i zamieszkały w sąsiednich gminach, ale nadal prowadzą działalność/pracują w Radomiu. Zjawisko suburbanizacji można zaobserwować w wielu miastach w Polsce.

Należy również zwrócić uwagę na ujemny przyrost naturalny w Radomiu. Przewaga zgonów nad urodzeniami jest charakterystyczna dla współczesnej Europy, w tym również Polski. Sytuacja w miastach o zbliżonej liczbie ludności nie odbiega znacząco od sytuacji Radomia, a na tle Częstochowy i Sosnowca nasze miasto wypada wyraźnie korzystniej:

Tabela 3 Przyrost naturalny na 1000 ludności na tle wybranych miast i regionów

2017 rok	POLSKA	Mazowsze	Warszawa	Powiat radomski	Radom	Częstochowa	Sosnowiec	Gdynia	Toruń	Kielce
Przyrost naturalny na 1000 ludności	-0,15	0,88	1,41	0,47	-0,99	-4,39	-4,64	-1,07	-0,91	-1,41

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: GUS Bank Danych Lokalnych, *Ludność, Urodzenia i zgony, Urodzenia żywe, zgony i przyrost naturalny na 1000 ludności*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [dostęp 10.12.2018]

W efekcie 3 omawianych zjawisk - starzenia ludności, ujemnego salda migracji i ujemnego przyrostu naturalnego - maleje liczba mieszkańców Radomia. W 1995 roku wynosiła ona 232 649 osób, w 2005 roku 227 018 osób, a w 2015 już tylko 216 159 osób, a więc w latach 1995-2005 liczba ludności spadła o niespełna 2,42 %, natomiast w latach 2005 - 2015 o 4,78% (niemal dwukrotnie więcej).

Ujemny bilans liczby ludności w stosunku jest charakterystyczny dla wszystkich analizowanych miast o podobnej do Radomia liczbie mieszkańców (poza Toruniem). Zauważalnie najkorzystniej w zestawieniu wypada Warszawa, ale ze względu na stołeczny charakter koncentruje ona ludzi młodych napływających z całej Polski i reszty świata:

Tabela 4. Zmiana liczby ludności na 1000 mieszkańców w stosunku do roku poprzedzającego na tle wybranych miast i regionów

2017 rok	POLSKA	Mazowsze	Warszawa	Powiat radomski	Radom	Częstochowa	Sosnowiec	Gdynia	Toruń	Kielce
Zmiana liczby mieszkańców na 1000 os.	1,1	3,1	6,1	2,1	-2,1	-8,2	-9,0	-2,8	0,2	-4,6

Źródło: GUS Bank Danych Lokalnych, *Ludność, Stan ludności, Gęstość zaludnienia oraz wskaźniki, Zmiana liczby ludności na 1000 mieszkańców*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [dostęp 03.12.2018].

Problem ujemnego bilansu liczby ludności wymaga rozwiązań systemowych na poziomie całego kraju, być może nawet całej Europy. Jedyna kwestia, na którą miasto może

mieć wpływ, to saldo migracji. Dlatego istotnym zadaniem dla rządzących Radomiem będzie stworzenie dobrych warunków życia dla mieszkańców, szczególnie młodych, które pozwolą na zatrzymanie odpływu ludności, co docelowo wpłynie pozytywnie na przyrost naturalny. Konieczny jest do tego system zachęt wynikających z wysokiej jakości życia (praca, żłobki, przedszkola, czyste środowisko, miejsca rekreacji, oferta sportowa, opieka zdrowotna), który zmotywuje mieszkańców do pozostania w Radomiu.

Podkreślić jednak należy, że bilans liczby ludności w 2017 roku - choć ujemny, jest najkorzystniejszy pod tym względem od 2003 r. czyli od czasu, kiedy Bank Danych Lokalnych prowadzi tego typu badania. Zauważalny jest także fakt, iż w całym tym okresie bilans liczby ludności dla powiatu radomskiego jest zawsze dodatni, co może wynikać ze zmiany miejsca zamieszkania radomian na ościennie gminy - a nie całkowitą zmianę miejsca pobytu. Osoby te są zameldowane w powiecie radomskim, ale na terenie Radomia pełnią funkcje społeczno - gospodarcze.

Zatem kluczowe problemy demograficzne to:

Miasto do roku 2030 musi sprostać tym istotnym wyzwaniom. Starzenie się mieszkańców powoduje konieczność prowadzenia już teraz aktywnej polityki senioralnej i zwiększania jej zakresu w przyszłości. Pozwoli ona na właściwe wykorzystanie potencjału seniorów. Radom ma już duże doświadczenie w tej kwestii m.in. dzięki wprowadzeniu Radomskiej Karty Seniora i działaniom w ramach nowo otwartego

Centrum Aktywności Seniora. Drugim nie mniej istotnym problemem jest zatrzymanie odpływu mieszkańców i działania na rzecz większego przyrostu naturalnego dzięki prowadzeniu polityki sprzyjającej rodzinom z dziećmi (praca dla rodziców, żłobki, przedszkola i wysokiej jakości edukacja odpowiadająca współczesnym wyzwaniom dla dzieci).

3.1.2. Ilu nas będzie?

Prognoza liczby ludności zarówno w skali kraju, jak i samego miasta Radomia, przewiduje wyraźny spadek liczby ludności. Problem ten nie wynika wyłącznie z uwarunkowań miasta, ani nawet wyłącznie z problemów Polski - jest to zagadnienie uniwersalne dla wszystkich krajów Unii Europejskiej.

Według opracowanej w 2014 roku prognozy liczby ludności w 2020 roku Polskę zamieszkiwać będzie 38 137 804 osób, w 2030 roku 37 185 073, a w 2040 roku 35 668 232 osób. W stosunku do aktualnej liczby ludności (w 2017 roku wynosiła ona 38 433 558 osób) do 2040 roku nastąpi spadek o blisko 7,20%.

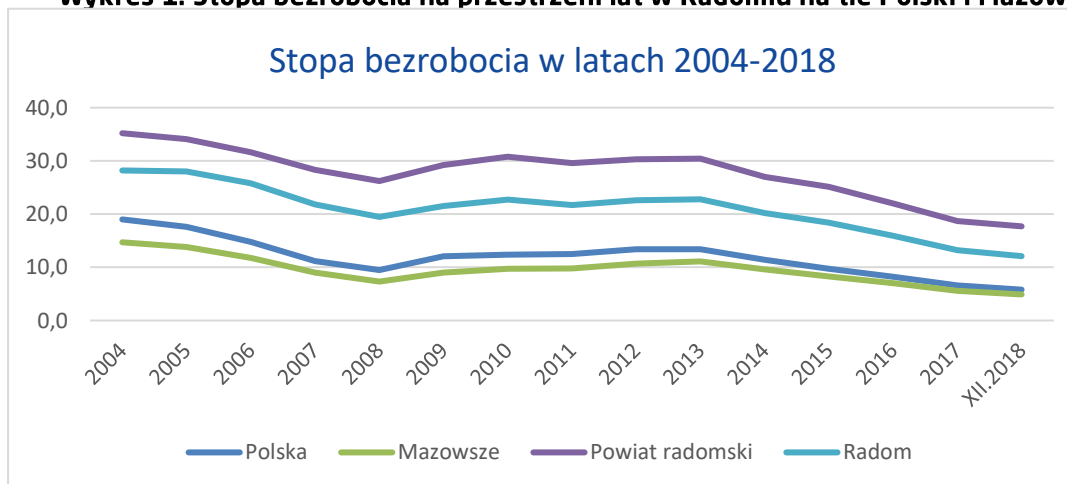
Sytuacja w Radomiu wyglądać będzie podobnie, jednak prognozowane zjawiska będą mieć większą skalę: z 214 566 osób w 2017 roku liczba ludności ma spaść wg prognoz do 210 240 osób w 2020 roku, 195 424 osób w 2030, a w 2040 roku do 176 892 osób. Oznacza to, że w 2040 roku będzie o ponad 17,55 % mniej mieszkańców.

O ile liczba ludności w Radomiu spadnie znacząco, w Warszawie pozostanie na podobnym do aktualnego poziomie, z niewielkim tylko spadkiem, co między innymi wynikać może z dodatniego salda migracji z ościennych ośrodków. Spełnienie dla Radomia tak pesymistycznej prognozy demograficznej wiązać by się mogło z kryzysem całego miasta. Dlatego definicja problemu, jego świadomość, a także zwiększenie atrakcyjności Radomia dla jego mieszkańców musi być kwestią kluczową przy podejmowaniu decyzji przez rządzących. Prognoza ludności nie musi się przecież spełnić, czego najlepszym dowodem jest fakt, iż rzeczywista liczba ludności na koniec 2018 r. była wyższa od prognozowanej o 272 osoby.

3.1.3. Ilu z nas nie ma pracy?

Bezrobocie, jako jeden z istotnych, jeśli nie najistotniejszy problem w Polsce, pojawiło się w okresie transformacji systemowej. W miastach, które w okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej były ośrodkami przemysłowymi, o wąskim stosunkowo profilu produkcji, a takim był Radom, problem jest widoczny najbardziej.

Wykres 1. Stopa bezrobocia na przestrzeni lat w Radomiu na tle Polski i Mazowsza (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS Bank Danych Lokalnych, *Rynek pracy, Bezrobocie, Stopa bezrobocia rejestrowanego*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>, [dostęp 03.12.2018].

Powyższy wykres wskazuje na wyraźne obniżenie poziomu bezrobocia w Radomiu, zgodnie z trendem ogólnopolskim, od wartości niemal 30 % w latach 2004-2005 do obecnego poziomu 12,1 %. Trzeba jednak podkreślić, że skala tego zjawiska jest w naszym mieście znacząco większa niż w kraju czy w województwie. W grudniu 2018 r. stopa bezrobocia wynosiła w Radomiu ponad 12% i była dwukrotnie wyższa niż w Sosnowcu, kolejnym mieście spośród poddanych analizie porównawczej.

Tabela 5 Bezrobocie w Radomiu na tle wybranych miast i regionów w %

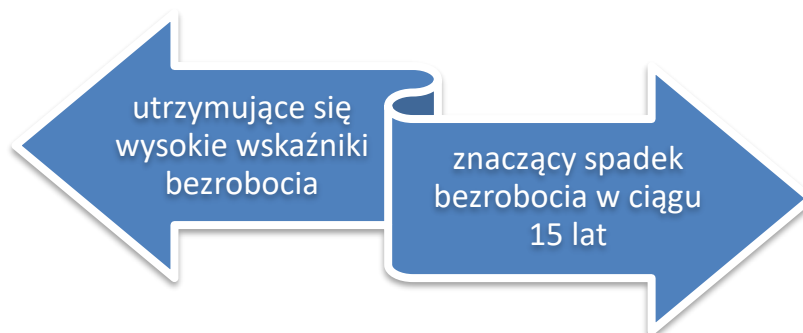
Grudzień 2018	POLSKA	Mazowsze	Warszawa	Powiat radomski	Radom	Częstochowa	Sosnowiec	Gdynia	Toruń	Kielce
Stopa bezrobocia	5,8	4,9	1,5	17,7	12,1	3,7	6,3	2,4	4,8	5,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS Bank Danych Lokalnych, *Rynek pracy, Bezrobocie, Stopa bezrobocia rejestrowanego*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>, [dostęp 03.12.2018].

Ze wszystkich miast o podobnej liczbie mieszkańców to Radom ma zdecydowanie najwyższe bezrobocie. Jest ono również ponad dwukrotnie wyższe niż średnia dla całego kraju. Należy zauważyć, że trend związany ze spadkiem liczby osób pozostających bez pracy utrzymuje się od 2013 roku. I choć trudno uznać obecny poziom za w pełni satysfakcjonujący – to jest on najniższy od 2004 r – czyli od czasu, kiedy Bank Danych Lokalnych udostępnia statystyki dotyczące stopy bezrobocia. W stosunku do najwyższego odnotowanego poziomu bezrobocia w historii miasta (28,2 % w 2004 roku) spadło ono o ponad 16 p.proc.

Jak wynika z „*Badania postaw, potrzeb i opinii mieszkańców Radomia*” przeprowadzonego we wrześniu 2015 roku przez Instytut Badań Rynkowych i Społecznych na zlecenie Urzędu Miejskiego w Radomiu, rozwiązanie problemu bezrobocia np.: poprzez inwestycje w nowe zakłady pracy jest w opinii 88,4 % mieszkańców najważniejszą sprawą do przeprowadzenia w mieście³. Dlatego, pomimo znacznej poprawy sytuacji rynku pracy, kwestia ta nadal musi być jednym z kierunków polityki miasta.

Najistotniejszymi trendami, które obrazują zjawiska zachodzące na radomskim rynku pracy są:

³ *Badanie postaw, potrzeb i opinii mieszkańców Radomia*, Instytut Badań Rynkowych i Społecznych, wrzesień 2015

3.1.4. Ile zarabiamy?

Przekształcenia ustrojowe charakteryzujące się dużym bezrobociem sprawiły, że rynek pracy stał się bardziej korzystny dla pracodawcy, niż pracownika. Jednakże ze względu na coraz większe wymagania pracodawców odnośnie kompetencji pracowników, posiadania przez nich wysokospecjalistycznej wiedzy, trend ten w ostatnich latach odwraca się – to pracodawcy zaczynają poszukiwać specjalistów. Problemy ze znalezieniem pracy mogą mieć osoby bez kwalifikacji i doświadczenia zawodowego.

Poważnym problemem dla przedsiębiorców staje się pozyskanie kadry posiadającej określone kompetencje zawodowe. Niezbędnym jest poszukiwanie i wprowadzenie nowych mechanizmów prowadzących do równowagi na rynku pracy – pogodzenia warunków i potrzeb narzucanych przez pracodawcę oraz kompetencji i oczekiwań pracowników. Samo bezrobocie, choć jest zjawiskiem negatywnym, nie wpływa tak źle na miasto, jak odpływ z niego ludzi o najwyższych kwalifikacjach.

Wynagrodzenia w Radomiu na tle kraju, województwa oraz innych miast obrazuje poniższa tabela:

Tabela 6 Przeciętne wynagrodzenie brutto w Radomiu na tle wybranych miast i regionów

2017 rok	POLSKA	Mazowsze	Warszawa	Powiat radomski	Radom	Częstocho-wa	Sosnowiec	Gdynia	Toruń	Kielce
Przeciętne wynagrodzenie brutto	4 527,89	5 523,65	6 059,04	3 477,49	4 123,36	3 954,16	4 139,10	5 045,45	4 384,59	4 197,40

Źródło: GUS Bank Danych Lokalnych, *Wynagrodzenia i świadczenia społeczne, Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>, [dostęp 03.12.2018].

W porównaniu do miast o podobnej liczbie ludności tylko w Częstochowie średnia płaca brutto jest niższa niż w Radomiu, zarobki w Radomiu drastycznie różnią się od warszawskich (blisko 2 000 zł). Bliskość stolicy oferującej dużo lepsze warunki wynagradzania jest zjawiskiem niekorzystnym, gdyż powoduje odpływ radomian w poszukiwaniu lepszej płacy. Z pozostałych analizowanych miast tylko w Gdyni zarobki przewyższają średnią krajową. W pozostałych, w tym w Radomiu, są od niej nieco niższe, natomiast w powiecie radomskim płace są znacząco niższe od średniej dla kraju (o ponad 1000 zł).

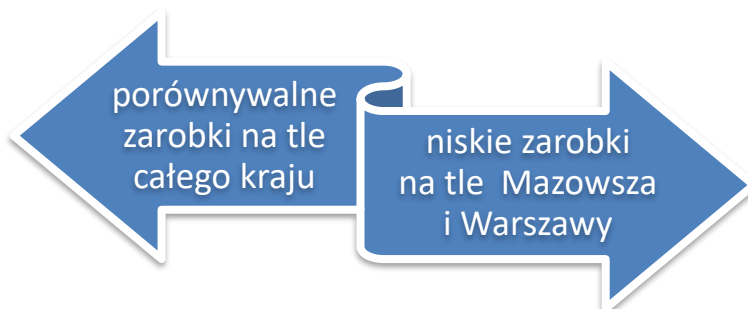
Należy zwrócić uwagę na jeszcze jedno zjawisko, które negatywnie wpływa na rynek pracy. W przypadku ośrodków, w których zarobki są niższe pobieranie świadczeń 500+ powodować może rezygnację z zatrudnienia, szczególnie przez kobiety. Jest to związane z niższymi zarobkami kobiet, a także koniecznością godzenia z obowiązkami zawodowymi ról społecznych związanych z rodzicielstwem i prowadzeniem gospodarstwa domowego, tradycyjnie przypisanych kobietom. Świadczenia z pomocy społecznej stanowić mogą w takim przypadku równowartość wynagrodzenia za pracę, bez konieczności jej świadczenia. Wyższe płace stanowić będą zachętę do podejmowania pracy bądź nierezygnowania z zatrudnienia.

Rozwiązaniem wielu problemów radomskiego rynku pracy jest pozyskanie nowych inwestorów, którzy będą tworzyć miejsca pracy i zatrudniać specjalistów z naszego rynku

za atrakcyjne na rynku wynagrodzenie. Aktualnie jest to utrudnione, gdyż większość terenów inwestycyjnych znajdujących się w zasobach gminy została już rozdysponowana. Dlatego za niezbędne należy uznać utworzenie w Radomiu dzielnicy przemysłowej, która zwiększy atrakcyjność Radomia dla firm, co docelowo przełoży się na korzyści dla całego regionu.

Zarobki na radomskim rynku pracy obrazuje poniższy schemat:

3.1.5. Ilu z nas pracuje?

Liczba osób pracujących na 1000 mieszkańców obrazuje stan rynku pracy w Radomiu. Na tle Polski jako całości Radom plasuje się nieco powyżej średniej, natomiast na tle Mazowsza znajduje się znacząco poniżej średniej:

Tabela 7 Liczba osób pracujących na 1000 mieszkańców na tle wybranych miast i regionów w okresie od 2006 do 2017 roku

Pracujący na 1000 mieszkańców	POLSKA	Mazowsze	Warszawa	Powiat radomski	Radom	Częstochowa	Sosnowiec	Gdynia	Toruń	Kielce
2017	247	305	529	105	263	335	249	307	319	384
2006	211	254	446	82	213	305	215	273	308	326
Różnica: 2017-2006	36	50	83	23	50	30	34	34	12	58

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS Bank Danych Lokalnych, *Rynek pracy, Pracujący wg innego podziału niż PKD, Pracujący na 1000 ludności*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>, [dostęp 03.12.2018].

Na tle innych miast trudno uznać tę sytuację za w pełni zadowalającą, należy jednak podkreślić, że od 2006 roku liczba osób pracujących na 1000 mieszkańców wzrosła o 50 osób. Należy również zauważyć systematyczny wzrost liczby miejsc pracy od 2012 roku, kiedy to liczba pracujących wynosiła 50 808 osób, w 2013 r. - 51 382 osób, w 2014 r. - 52 593, w 2015 r. - 52 990 osób, w 2016 - 55 144 osób, a w 2017 r. 56 396 osób⁴.

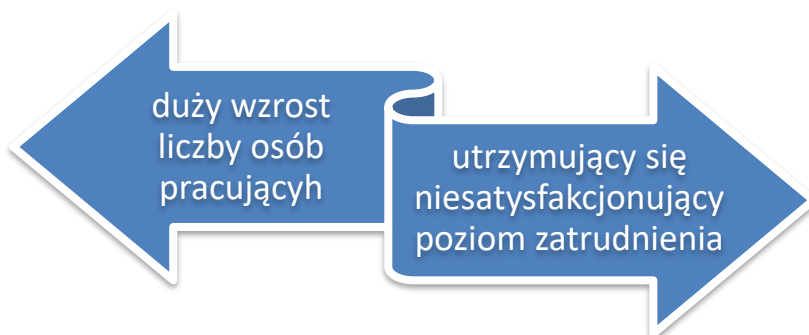
Mimo znaczących i pozytywnych zmian, sytuacja radomskiego rynku pracy nadal wymaga poprawy. Wciąż widoczne są w naszym mieście efekty upadku dużych zakładów pracy, choć skala bezrobocia związana z transformacją zmniejsza się - znacząca część osób, która utraciła pracę w latach 90 XX wieku, jest już w wieku emerytalnym. Za istotny problem uznać

⁴ GUS Bank Danych Lokalnych, *Rynek pracy, Pracujący wg innego podziału niż PKD, Pracujący w gminach według płci*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>, [dostęp 03.12.2018].

można nie tylko sam fakt wysokiego bezrobocia, brak wystarczającej liczby miejsc pracy, ale także niski poziom płac w mieście w stosunku do oddalonej o 100 km stolicy, długofalowo równie niekorzystny jak bezrobocie, gdyż powoduje wspomniany w poprzednim podrozdziale odpływ ludzi o najwyższych kwalifikacjach. Specjaliści są w stanie znaleźć pracę w Radomiu, jednak nie za satysfakcjonującą ich płacę. Porównując wynagrodzenia w Radomiu i Warszawie należy stwierdzić, że to dysproporcja wynagrodzeń między miastami pogłębia niekorzystne trendy migracyjne. Radom nie może być postrzegany jako źródło taniej siły roboczej, dlatego szczególnie należy wspierać i pozyskiwać inwestorów, którzy chcą zatrudniać specjalistów i zatrzymywać ich w naszym mieście. Wiąże się to z koniecznością posiadania w ofercie Gminy nieruchomości inwestycyjnych oraz kadr, szkół i innych placówek przygotowanych do kształcenia młodzieży i dorosłych zgodnie z potrzebami rynku pracy, w tym kształcenia ustawicznego. Tworzenie atrakcyjnych miejsc pracy oraz tworzenie warunków dla biznesu – małego i dużego – powinno być jednym z celów rozwojowych Radomia do roku 2030.

Kwestię liczby osób pracujących na rynku pracy obrazuje poniższy schemat:

3.1.6. Pomoc społeczna wsparciem dla radomian

Dla właściwego opisu sytuacji Radomia warto również spojrzeć na kwestie związane z pomocą społeczną i liczbą osób zmuszonych do korzystania z niej z uwagi na trudną sytuację materialną, choroby, czy zdarzenia losowe. Od 2009 do 2014 roku liczba gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej przekraczała wartość 8000 rocznie (do maksymalnej wartości 8600 w 2013 roku). Od 2015 roku liczba ta zaczęła spadać do 6210 rodzin w 2017 roku. Mimo wyraźnej poprawy sytuacji wciąż znacząco więcej mieszkańców Radomia, niż w większości porównywanych miast, korzysta z pomocy społecznej.

Tabela 8 Liczba gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej na tle wybranych miast

2017 rok	Radom	Częstochowa	Sosnowiec	Gdynia	Toruń	Kielce
Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej	6210	4397	3982	3684	4563	7226

Źródło: GUS Bank Danych Lokalnych, *Ochrona zdrowia i opieka społeczna, Środowiskowa pomoc społeczna, Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej wg kryterium dochodowego*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>, [dostęp 03.12.2018].

W związku ze zmianą klasyfikacji wydatków gmin związaną z uwzględnieniem w nich wypłat świadczeń 500+ ich łączny poziom na przestrzeni lat jest trudny do oceny.

Porównywalny jest jedynie procentowy udział nakładów na pomoc społeczną w wydatkach gmin i miast na prawach powiatu ogółem:

Tabela 9 Procentowy udział wydatków w dziale 852 pomoc społeczna w budżetach gmin i miast na prawach powiatów

2017 rok	Polska	Mazowsze	Warszawa	Radom	Częstochowa	Sosnowiec	Gdynia	Toruń	Kielce
Wydatki na pomoc społeczną	5,57	3,93	3,43	7,86	7,38	7,27	5,09	6,58	11,76

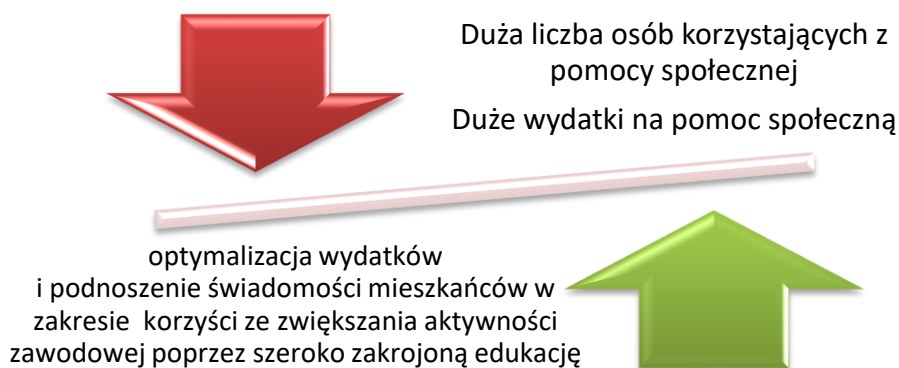
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: GUS Bank Danych Lokalnych, *Finanse Publiczne, Wydatki budżetów gmin i miast na prawach powiatu, wydatki w dziale 852 Pomoc społeczna*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>, [dostęp 03.12.2018] oraz GUS Bank Danych Lokalnych, *Finanse Publiczne, Wydatki budżetów gmin i miast na prawach powiatu, Wydatki ogółem wg działów klasyfikacji budżetowej*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>, [dostęp 03.12.2018]. Opracowanie nie uwzględnia wydatków w dziale 855 Rodzina.

Powyższe dane pokazują, jak duży problem dla miasta i jego mieszkańców stanowi konieczność wypłacania świadczeń z tytułu ubóstwa, niepełnosprawności, czy innych problemów społecznych. Trzeba jednak zaznaczyć, że nie w każdym przypadku pobieranie świadczenia wiąże się z brakiem możliwości podjęcia zatrudnienia. Powiatowy Urząd Pracy w skali roku udostępnia wiele ofert pracy, które częściowo pozostają niewykorzystane (w niektórych miesiącach blisko połowa z nich). Może to być związane z wyborem pracy w szarej strefie i łączenia uzyskiwanego w ten sposób wynagrodzenia nieopodatkowanego i nie obciążonego składkami na ubezpieczenie i z pobieraniem świadczeń społecznych. Skala rejestrowanego bezrobocia w Radomiu więc skutkuje dużymi wydatkami na pomoc społeczną, gdyż samorząd nie dysponuje narzędziami, które mogłyby skłonić mieszkańców do podejmowania zatrudnienia. Praktyka pokazuje, że instrumenty, którymi najczęściej posługują się urzędy pracy (wyrejestrowanie z ewidencji bezrobotnych w przypadku: niestawienia się w wyznaczonym terminie, braku potwierdzenia gotowości podjęcia pracy czy odmowy przyjęcia oferty) nie są wystarczające dla zwiększenia aktywności zawodowej podopiecznych PUP.

Należy więc dążyć do optymalizacji nakładów na pomoc społeczną i osiągnięcia przy ich pomocy długofalowych efektów poprzez szeroko zakrojoną edukację. Kluczową kwestią powinny być „inwestycje” w młode pokolenie zapobiegające dziedziczeniu wyuczonej bezradności, ubóstwa i kalkulowania opłacalności trwania w sferze bierności i marginalizacji społeczno- zawodowej.

Konieczne zatem jest włączanie partnerów społecznych w działania miasta na rzecz aktywizacji mieszkańców na różnych płaszczyznach, a także poszukiwanie i wdrażanie nowych narzędzi służących poprawie sytuacji na rynku pracy. Zwiększenie zatrudnienia przełoży się na ograniczenie wydatków na pomoc społeczną.

Kluczowe trendy związane z pomocą społeczną obrazuje poniższy schemat:

3.1.7. Aktywność III sektora

Działalność sektora obywatelskiego opiera się o stowarzyszenia i fundacje zarejestrowane w Radomiu, bądź posiadające oddziały/koła w naszym mieście.

Na koniec 2018 roku w Radomiu działało 675 NGO, w tym:

- 305 stowarzyszeń zarejestrowanych w Krajowym Rejestrze Sądowym,
- 117 jednostek terenowych stowarzyszeń - oddziały, koła,
- 32 stowarzyszenia zwykłe,
- 7 związków stowarzyszeń,
- 70 stowarzyszeń kultury fizycznej,
- 33 uczniowskie kluby sportowe,
- 111 fundacji⁵.

Wg „Mapy aktywności organizacji i innych podmiotów pozarządowych działających na terenie miasta Radomia” spośród 675 organizacji pozarządowych - 235 dokonało wpisu do „Mapy aktywności (...)”. Najwięcej z nich to organizacje pomocowe i okołopomocowe, a także działające na rzecz osób niepełnosprawnych, bądź na rzecz rozwoju kultury i sportu. 42 radomskie organizacje mają status organizacji pożytku publicznego. W charakterze

⁵ Dane Referatu Centrum Organizacji Pozarządowych Kancelarii Prezydenta, na podstawie „Raportu z monitorowania i aktualizacji Mapy aktywności organizacji i innych podmiotów pozarządowych działających na terenie miasta Radomia za 2018 rok”.

doradczym i opiniującym działają także: Zespół Konsultacyjny ds. Współpracy Samorządu z Organizacjami Pozarządowymi, Radomska Rada Seniorów, Powiatowa Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych oraz Gminna Rada Sportu, W skład tych ciał wchodzi przedstawiciele radomskich organizacji pozarządowych. W ramach Kancelarii Prezydenta Miasta Radomia działa Referat Centrum Organizacji Pozarządowych, którego celem jest tworzenie warunków do powstawania, funkcjonowania oraz rozwoju obywatelskich grup inicjatywnych i radomskich organizacji pozarządowych działających na rzecz mieszkańców Radomia. Centrum Organizacji Pozarządowych oferuje radomskim organizacjom wsparcie w zakresie merytorycznym (szkolenia, warsztaty, konferencje, doradztwo), lokalowym (udostępnianie adresu na potrzeby rejestracji, udostępnianie pomieszczeń i sprzętu biurowego), integracyjnym i promocyjnym, a także finansowym, w ramach prowadzonych konkursów dotacyjnych.

Liczbę działających organizacji pozarządowych należy uznać za satysfakcjonującą, natomiast niewiele z nich to organizacje o naprawdę dużym potencjale. Radomskie NGO mają ograniczoną zdolność do samodzielnego ubiegania się o środki unijne, niewiele z nich opiera swą działalność o osoby zatrudnione w innym charakterze, niż praca wolontariacka. Organizacje te wymagają więc wsparcia ze strony miasta zarówno instytucjonalnego, jak i finansowego, a także włączania ich jako partnera w działania Radomia – w celu zdobywania przez nie samodzielnego potencjału na przyszłość. Dla wzmocnienia potencjału radomskich NGO oraz w związku z chęcią wspierania młodzieży w jej aktywności społecznej i obywatelskiej w strukturach Urzędu Miejskiego w Radomiu realizowany będzie Projekt pn.: Radomskie Centrum Wolontariatu - Kuźnia Obywatelska, na który gmina pozyskała dofinansowanie ze środków europejskich.

Radom powinien zlecać realizację jak największego zakresu własnych zadań organizacjom pozarządowym, albo przedsiębiorstwom społecznym, w tym spółdzielniom socjalnym. Są to niskokosztowe rozwiązania, a przy tym generujące dodatkową wartość dodaną – budowanie więzi społecznych i relacji pomiędzy władzami Radomia – reprezentowanymi przez Urząd Miejski a obywatelami – reprezentowanymi przez NGO.

Dużym zainteresowaniem radomian cieszy się budżet obywatelski. W 2019 roku miasto przeznaczyło na ten cel 4 800 000 zł. O tę pulę środków ubiegało się ponad 400 projektów, z czego aż 255 uzyskało akceptację Zespołu Opiniującego i trafiło na kartę do głosowania. Do realizacji przyjęto 22 projekty wybrane przez radomian w głosowaniu (tradycyjnym i elektronicznym), w którym wzięło udział prawie 12,5 tys. osób. Cieszy zwiększające się zainteresowanie budżetem obywatelskim. Fakt, iż propozycje działań finansowanych z budżetu są analizowane przez mieszkańców sprzyja wyłanianiu najlepszych i najatrakcyjniejszych rozwiązań dla miasta. Radom powinien zatem wspierać tego typu inicjatywy, gdyż pogłębiają one więź mieszkańców z ich małą ojczyzną, a jednocześnie podnoszą komfort życia w naszym mieście. W kolejnych latach ważne będzie więc stymulowanie procesów wzrostu zaufania społecznego, zwiększania troski o dobro wspólne i wspólną przestrzeń oraz wspieranie aktywności obywatelskiej. Zaangażowaniu społeczeństwa w życie publiczne sprzyja wprowadzona nowelizacja ustawy o samorządzie gminnym podnosząca wysokość środków przeznaczonych na pomysły zgłaszane w ramach

Budżetu Obywatelskiego do poziomu 0,5% wydatków Gminy (w samym 2020 roku daje to kwotę 5 800 000 zł). W celu pogłębienia zaangażowania mieszkańców gmina będzie korzystać ze sprawdzonych rozwiązań i poszukiwać także nowych form dialogu ze społeczeństwem.

3.1.8. Bezpieczeństwo w Radomiu

W latach 90 XX wieku i w pierwszej dekadzie XXI wieku Radom uważany był za miasto o wysokim poziomie przestępczości. Jak wynika ze statystyk, ostatnio poziom bezpieczeństwa znacząco poprawił się - liczba przestępstw spadła z 8798 rocznie w 2012 roku do 4055 w 2016 (odpowiednio 39,98 i 18,80 przestępstw na 1000 mieszkańców). Oznacza to spadek o ponad 50%. Warto też zwrócić uwagę, że Radom jest najbezpieczniejszym miastem na tle porównywanych ośrodków.

Tabela 10 Przestępstwa stwierdzone przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na 1000 mieszkańców

2017 rok	Polska	Mazowsze	Warszawa	Powiat radomski	Radom	Częstochowa	Sosnowiec	Gdynia	Toruń	Kielce
Przestępstwa na 1000 mieszkańców	19,62	19,35	25,98	8,49	17,83	24,19	25,78	22,63	28,91	24,49

Źródło: GUS Bank Danych Lokalnych, *Organizacja państwa i wymiar sprawiedliwości, Przestępstwa stwierdzone przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych, Przestępstwa stwierdzone przez Policję na 1000 mieszkańców*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>, [dostęp 03.12.2018].

W analizowanym okresie tylko w powiecie radomskim dokonano mniejszej liczby przestępstw na 1000 mieszkańców. Wskaźnik ten dla Radomia jest korzystniejszy zarówno w odniesieniu do średniej krajowej, województwa mazowieckiego, a także porównywanych miast, w których przestępczość jest znacząco wyższa (w Warszawie o ponad 8 p.p. w Toruniu o ponad 11 p.p., a w Kielcach o ponad 6 p.p.). Warto tę kwestię zauważyć szczególnie w kontekście oceny jakości życia, w której bezpieczeństwo jest istotnym elementem.

Jedną z kluczowych kwestii, która wpłynęła na poprawę bezpieczeństwa w mieście, jest rozwój monitoringu miejskiego. Konieczne jest zatem rozbudowanie sieci światłowodowej, która pozwoli na dalszy rozwój infrastruktury związanej z monitoringiem i podłączenie do niej wszystkich instytucji (Policji, Straży Miejskiej, Straży Pożarnej, Pogotowia Ratunkowego, szkół,

urzędów itp.). Pozwoli to na dalszą poprawę poziomu bezpieczeństwa w Radomiu, co korzystnie wpłynie na jakość życia w mieście.

3.2. Przestrzeń miejska i środowisko

3.2.1. Stan przestrzenny miasta⁶

W ciągu ostatnich 30 lat wiele zmieniło się w Radomiu pod względem przestrzeni miejskiej. Na wygląd i funkcjonowanie miasta oddziałują te same czynniki, które wpływają na jego mieszkańców – np.: utrata przemysłowego statusu zmieniła oblicze dzielnic, w których ulokowane były zakłady. Jednocześnie miasto rozrasta się, pojawiają się nowe dzielnice mieszkaniowe i przemysłowe. Brak koordynacji działań spowodował, że miasto na niektórych obszarach rozwija się w sposób nieharmionijny, co wymaga poprawy w ramach wieloletnich działań. Problemów przestrzennych nie da się rozwiązać w krótkim czasie, bo wymagają rozwiązań systemowych i pogodzenia ze sobą często sprzecznych interesów.

W Radomiu, tak jak i w innych miastach Polski, mamy do czynienia z suburbanizacją. Ludność przesiedla się na obrzeża miasta i do gmin sąsiednich. Rozlewająca się w sposób bezplanowy zabudowa miejska jest chaotyczna i słabo wyposażona w infrastrukturę techniczną i społeczną. Często brak jest tam ulic, kanalizacji, szkół, urządzonej zieleni. Rozpraszanie zabudowy mieszkaniowej na rozległych terenach powoduje zwiększenie zapotrzebowania na infrastrukturę, co wpływa negatywnie na finanse miasta. Ponieważ mieszkańcy peryferiów są skazani na dojazdy, miasto jest dodatkowo obciążone wzmożonym ruchem samochodowym oraz koniecznością zapewnienia komunikacji zbiorowej.

Radom nie posiada spójnej polityki dotyczącej lokalizowania handlu i usług, z czym wiążą się różnorodne problemy. Centra handlowe, obiekty usługowe i administracyjne rozproszone są po całym mieście. Na terenach poprzemysłowych i wzdłuż ulic wylotowych z miasta powstały substandardowe strefy usługowo-handlowe. W ostatnim czasie mamy do czynienia z trendem przenoszenia siedzib instytucji na peryferia miasta (np.: sąd). Jednocześnie wewnątrz osiedli oraz w centrum miasta jest coraz mniej drobnego handlu, który zastępują sklepy wielkopowierzchniowe usytuowane na osiedlach a także w centrum miasta. Wszystkie te zjawiska generują zbędny ruch samochodowy i obniżają rangę śródmieścia jako miejsca skupiającego życie miejskie.

Rozpraszanie funkcji generujących skupiska ludzi oraz ruch pieszy obniżyło znaczenie centrum miasta jako głównego miejsca handlu i pracy. Funkcje centrum stopniowo ograniczają się do gastronomii i rozrywki oraz przestrzeni publicznych, z których mieszkańcy korzystają sezonowo. Śródmieście stało się mniej atrakcyjne w stosunku do nowoczesnych, wygodnych centrów handlowych. Wyprowadzanie się ludności, relokacja miejsc pracy i handlu wzmacnia problem niedoinwestowania centrum miasta, które od lat boryka się z licznymi lukami zabudowy, jej złym stanem technicznym, znacznym odsetkiem pustostanów. Szczególne nasilenie tych problemów występuje w zachodniej części centrum (zwłaszcza Miasto

⁶ Opracowanie własne Miejskiej Pracowni Urbanistycznej w Radomiu

Kazimierzowskie). Występowanie takich obszarów obciąża wizerunek miasta i obniża jakość życia radomian.

W starych dzielnicach (np. Kaptur, Glinice) mamy do czynienia z bezpośrednim sąsiedztwem zabudowy powstałej w różnym czasie, a więc w odmiennych stylach, o różnych funkcjach. Zabudowa mieszkaniowa miesza się tam z uciążliwymi usługami, występują znaczne braki infrastruktury technicznej (brak utwardzonych ulic, kanalizacji). Dzielnice te są pozbawione zorganizowanych przestrzeni publicznych, a z racji na ogrzewanie budynków paliwem stałym często niskiej jakości, powodują znaczne zanieczyszczenie powietrza. Na obrzeżach śródmieścia (np. Stare Miasto, osiedle Mariackie) spotkać można starą, zaniedbaną, drewnianą zabudowę o charakterze podmiejskim, nie licującą ze śródmieściem dużego miasta.

Po 30 latach od upadku wielkiego przemysłu przemysłane zagospodarowanie licznych terenów i obiektów poprzemysłowych wciąż stanowi wyzwanie dla miasta. W okresie tym doszło do niekontrolowanego przekształcania terenów poprzemysłowych na wielofunkcyjne tereny usługowo-przemysłowe. Mamy na nich do czynienia z konfliktami pomiędzy nieuciążliwymi usługami a przemysłem i usługami uciążliwymi (np. warsztaty samochodowe). Lokowanie na nich funkcji przyciągających znaczne ilości ludzi osłabia śródmieście i potencjalne centra lokalne. Z drugiej strony w dalszym ciągu problemem jest obecność uciążliwego przemysłu w sąsiedztwie zabudowy mieszkaniowej oraz terenów rekreacyjnych.

Dokonująca się rozbudowa radomskiego lotniska stanowi olbrzymią szansę rozwojową nie tylko pod względem gospodarczym, ale również urbanistycznym. W najbliższym czasie można się spodziewać ruchu inwestycyjnego związanego z lokowaniem się hoteli i centrów logistycznych, a w dalszej kolejności biurów i obiektów usługowych, których powstawanie będzie stymulowało dobrze prosperujące lotnisko. Ten ruch inwestycyjny stanowi wielki potencjał, lecz jednocześnie zagrożenie dla ładu przestrzennego. Nieskoordynowane działania inwestorów prywatnych i państwowych oraz Radomia i gmin podmiejskich mogą zaprzepaścić jedyną w swoim rodzaju szansę rozszerzenia śródmieścia w kierunku lotniska.

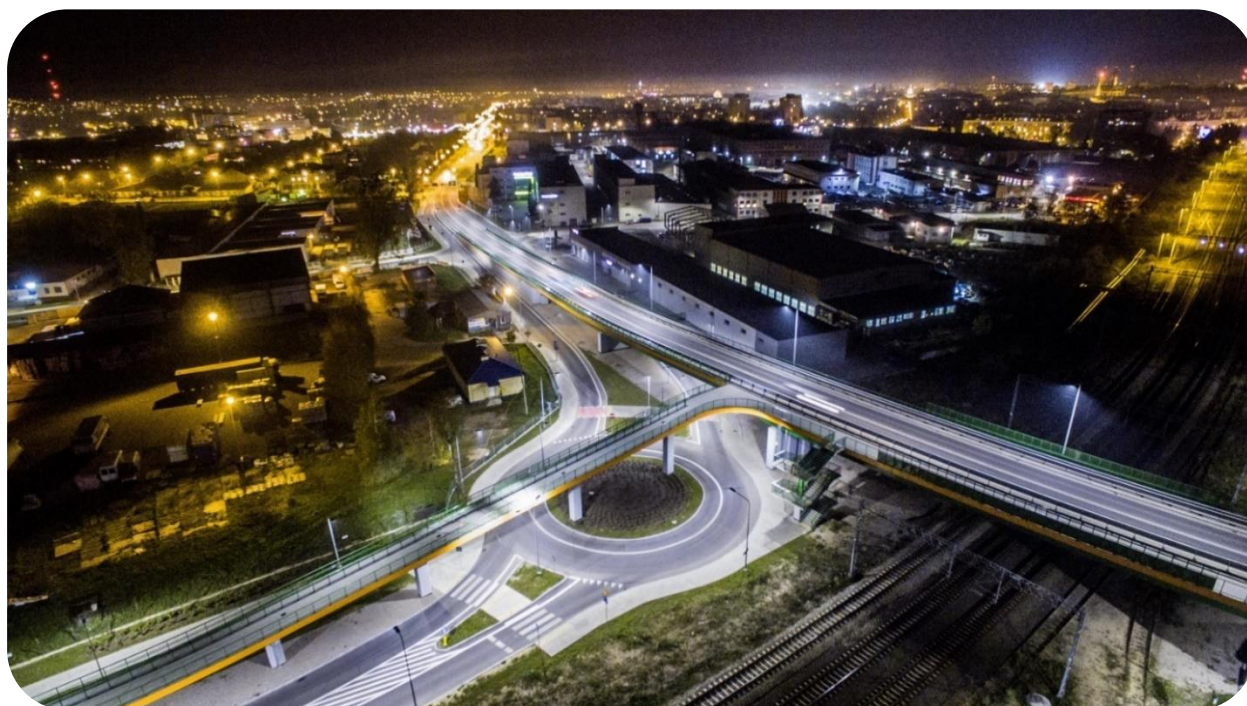
W ostatnich dziesięcioleciach rozwoju miasta nie myślano o przestrzeniach publicznych jako o „kościcu miasta”, warunkującym wysoką jakość życia w mieście i integrację jego mieszkańców. Skutkiem tego Radom posiada małą ilość przestrzeni publicznych w dzielnicach zabudowy jednorodzinnej, natomiast w powojennych dzielnicach zabudowy wielorodzinnej są one słabo zagospodarowane. Niestety, pomimo podejmowanego w ostatnich latach znacznego wysiłku inwestycyjnego, z problemem tym mamy również do czynienia w przypadku centralnych przestrzeni publicznych. Niektóre główne ulice i place, naturalnie predestynowane do pełnienia funkcji przestrzeni publicznych, wciąż mają niewykorzystany potencjał w tym zakresie (np. Rynek). Dodatkowym problemem jest brak dogodnego powiązania istniejących przestrzeni publicznych (np. parków), tak aby tworzyły spójną sieć.

Wielowiekowy, spontaniczny rozwój osadnictwa w rejonie Radomia spowodował degradację przyrody na terenie i wokół miasta. Wskutek tego radomianie mają do dyspozycji małą liczbę podmiejskich terenów rekreacyjnych, dodatkowo słabo dostępnych zrównoważonymi środkami transportu – pieszym i rowerowym. Problem ten wzmacnia dalsze pochłanianie terenów otwartych na cele budowlane. Wyzwaniem jest stworzenie spójnej sieci miejskich i podmiejskich terenów otwartych, zapewniających realizację funkcji środowiskowych, przyrodniczych i rekreacyjnych, w tym wymianę powietrza w mieście.

Krajobraz kulturowy stanowi zasób miasta, mogący stanowić jego przewagę konkurencyjną w zakresie atrakcyjności mieszkaniowej i turystycznej. Śródmieście Radomia posiada piękny krajobraz urbanistyczny, mający wysoki, lecz słabo wykorzystywany potencjał budowania wizerunku historycznego i atrakcyjnego turystycznie miasta. Wysokie walory historycznej zabudowy obniża niestety degradacja zabytkowych budynków, niski poziom estetyczny szyldów i chaos reklamowy. Wykorzystania wymagają przyrodnicze i kulturowe walory Piotrówki oraz doliny rzeki Mlecznej.

Opisane procesy przestrzenne generują potrzeby przemieszczania się po mieście. Obserwowany w ostatnich latach dynamiczny rozwój transportu drogowego odbija się negatywnie zarówno na swobodzie przemieszczania się, jak i jakości życia w mieście. Codziennie do miasta wjeżdżają tysiące samochodów, których ograniczona przestrzeń śródmiejska nie jest i nigdy nie będzie w stanie pomieścić. Niewystarczająca przepustowość obwodnic w stosunku do głównych ulic śródmiejskich powoduje, że te w godzinach szczytu są zakorkowane. Potencjał zrównoważonych środków transportu - pieszego, rowerowego i zbiorowego - w obsłudze śródmieścia i dzielnic mieszkaniowych jest niedostatecznie wykorzystany na skutek braku faktycznej preferencji dla nich w rozwiązaniach infrastrukturalnych i organizacji ruchu. Bariery rozwojowymi miasta w tym zakresie są: brak komunikacji zbiorowej wysokiej przepustowości, słaba dostępność centrum oraz wymagająca dopracowania sieć linii autobusowych. Niewykorzystany potencjał tkwi w ruchu pieszym i rowerowym. Niska jakość chodników, zajmowanie ich przez samochody oraz dyskryminacja pieszych w organizacji ruchu zniechęcają do poruszania się pieszo po mieście. Rozwiązania wymaga problem dzikiego i niezgodnego z prawem parkowania samochodów oraz bariery komunikacyjne i architektoniczne dla niepełnosprawnych i osób z wózkami. Zdominowanie ruchu miejskiego przez transport samochodowy powoduje zanieczyszczenie miasta hałasem i spalinami, co wraz z zagrożeniem bezpieczeństwa znacznie obniża jakość życia w mieście, zwłaszcza na obszarach śródmiejskich.

3.2.2. Mobilność miejska

Dobrze przemyślana mobilność miejska jest jedną z odpowiedzi na problemy z przestrzenią miejską. Miasto od lat dokłada starań, by przemieszczanie się po mieście było ułatwione. Choć nadal jest wiele do zrobienia w tej kwestii, stan dróg w Radomiu – przy dużym współudziale środków unijnych – stale się poprawia. Wskaźniki wskazują na progres w tym zakresie widoczny w porównaniu do roku 2007.

Tabela 11 Długość dróg w Radomiu w okresie 2007-2015

	2007 r.	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.	2017 r.
długość dróg gminnych w km	190,9	213,5	213,8	213,8	213,8	213,9	213,9	213,9
długość dróg powiatowych w km	100,5	100,5	101,8	101,8	101,8	111,4	115	115

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Zarządu Dróg i Komunikacji w Radomiu.

Pomimo wykonania wielu prac drogowych, w Radomiu nadal są ulice wymagające pilnych remontów. Jednocześnie posiadana długość dróg stawia nas na ostatnim miejscu wśród porównywalnych z Radomiem miast. Jednakże, gdy zostanie ona przeliczona na 10 tys. mieszkańców, pokazuje ciekawe wyniki:

Tabela 12 Długość dróg gminnych i powiatowych na 10 tys. mieszkańców w wybranych miastach

2017 rok	Warszawa	Radom	Częstochowa	Sosnowiec	Gdynia	Toruń	Kielce
Długość dróg gminnych i powiatowych o twardej nawierzchni na 10 tys. mieszkańców	11,4	13,0	17,5	15,3	16,4	13,7	13,6

Źródło: GUS Bank Danych Lokalnych, *Transport i łączność, Drogi publiczne powiatowe, Drogi - wskaźniki, drogi gminne i powiatowe o twardej nawierzchni na 10 tys. ludności.*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>, [dostęp 03.12.2018].

Przeliczenie długości radomskich dróg na 10 000 mieszkańców stawia nas w lepszej sytuacji niż mieszkańców Warszawy, ale w gorszej w stosunku do wszystkich miast o porównywalnej liczbie mieszkańców. W kolejnych latach polityka miasta musi więc koncentrować się na tym, by wszelkie inwestycje drogowe i zwiększająca się długość dróg przekładała się na ich jakość i możliwość takiej organizacji ruchu, by nadać prymat transportowi publicznemu i zmniejszyć korki, a także skrócić czas dojazdu, co podniesie jakość życia mieszkańców Radomia.

Większość inwestycji przewidzianych w Planie Rozwoju Podstawowego Układu Drogowego Miasta Radomia na lata 2011 - 2020 została zrealizowana. W ostatnich latach zakończyła się:

- ✓ budowa węzła komunikacyjnego wraz z budową ul. Młodzianowskiej do połączenia z projektowaną obwodnicą południową,
- ✓ budowa obwodnicy południowej,
- ✓ budowa przedłużenia ul. Mieszka I do ul. Witosa,

- ✓ przebudowa drogi krajowej nr 9 i 12 ul. Wojska Polskiego i ul. Żółkiewskiego na odcinku od ul. Zborowskiego do ul. Kozienickiej wraz z przebudową ul. Zwolińskiego,
- ✓ budowa ul. Hodowlanej,
- ✓ przebudowa dróg ul. Miłej, Czystej, Limanowskiego etc.

W 2018 r. rozpoczęły się dwie długo oczekiwane inwestycje związane z poprawą stanu dróg w mieście. Jest to budowa trasy N-S oraz przebudowa Alei Wojska Polskiego. Na obie inwestycje miasto pozyskało dofinansowanie zewnętrzne. Budowa trasy N-S jest szczególnie ważna dla upłynnienia ruchu w mieście, zaś znaczenie przebudowy Alei Wojska Polskiego znacząco wzrosło w związku z planami utworzenia na Sadkowie lotniska zapasowego dla Okęcia.

Szczególne znaczenie dla dużej liczby mieszkańców ma realizacja Radomskiego Programu Drogowego. Od 2015 roku, prowadzone są prace związane z utwardzeniem dróg dojazdowych w mieście. Do 2018 r. objęto nim 137 ulic⁷, co bardzo ułatwiło codzienne funkcjonowanie osób mieszkających w ich sąsiedztwie. Prowadzone są dalsze inwestycje w tym zakresie. Wedle szacunków Miejskiej Pracowni Urbanistycznej około 20% podróży po Radomiu odbywa się przy pomocy ruchu pieszego, dlatego na wzór Radomskiego

Programu Drogowego planowane jest uruchomienie programu budowy i remontów chodników, gdyż ich jakość w niektórych miejscach miasta może zniechęcać do poruszania się po mieście pieszo.

W ostatnich latach wdrożono kartę miejską, która początkowo zastępowała jedynie bilet autobusowy i zwiększała wygodę osób mających prawo do ulgi (nie trzeba okazywać dokumentów do niej uprawniających). W 2017 roku Radomska Karta Miejska zyskała szereg nowych funkcji. Stopniowo zastępuje karty biblioteczne, pozwala także na wypożyczenie

⁷ Dane własne Miejskiego Zarządu Dróg i Komunikacji w Radomiu.

roweru miejskiego, a w przyszłości na wstęp na miejskie pływalnie, czy bezgotówkowe zapłacenie za parking.

Udanym przedsięwzięciem jest również stopniowo rozwijany System Dynamicznej Informacji Pasażerskiej w Radomiu. Oba te działania stanowią udogodnienie dla mieszkańców i stają się załącznikiem inteligentnego systemu zarządzania transportem planowanego do wdrożenia w kolejnych latach.

Publiczna komunikacja miejska w Radomiu opiera się o 28 funkcjonujących linii autobusowych (w tym 2 linie nocne). Do obsługi linii zaangażowanych jest 185 autobusów, z których 38 szt. wyposażonych jest w proekologiczny napęd CNG. Przewozy pasażerskie w strategicznym zakresie (ok. 70%) zabezpiecza gminna spółka - Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacji w Radomiu, zaś w pozostałym przewoźnicy prywatni. Dla zwiększenia komfortu i bezpieczeństwa pasażerów, ich mobilności oraz poprawy jakości życia w mieście, użytkowana infrastruktura

transportowa, w tym tabor autobusowy, podlega stałej modernizacji. Wprowadzane do ruchu pojazdy spełniają najwyższe normy emisji spalin. Poza sukcesywnym odnawianiem taboru, powszechnie stosowane są udogodnienia dla osób niepełnosprawnych, prowadzony jest monitoring przestrzeni autobusowej, wymieniane są wiaty przystankowe, itp. Ciągłego dopracowywania wymaga przebieg linii autobusowych, gdyż sukces tego przedsięwzięcia gwarantować będzie rzeczywiste przeniesienie ciężaru przemieszczania się po mieście na komunikację publiczną, co zmniejszy korki, hałas, emisję spalin, a w efekcie podniesie jakość życia w Radomiu.

Wychodząc naprzeciw potrzebom związanym z koniecznością zwiększania komfortu pasażerów, który jest istotny dla zmiany nawyków transportowych mieszkańców oraz konieczności ochrony środowiska, w 2020 roku planowany jest zakup 10 nowych autobusów z napędem elektrycznym. Na to przedsięwzięcie Gmina Miasta Radomia pozyskała dofinansowanie z funduszy unijnych w ramach projektu pn.: „Rozwój infrastruktury w zakresie zrównoważonej mobilności miejskiej na terenie Gminy Miasta Radomia oraz Powiatu Radomskiego”. Autobusy elektryczne unowocześnią flotę autobusową użytkowaną przez MPK w Radomiu Sp. z o.o., poprawiając komfort podróży, przy jednoczesnej dbałości o stan powietrza w mieście. Dodatkowym elementem proekologicznym w ww. projekcie jest przebudowa i utworzenie parkingu P&R przy ulicy Kelles Krauza, co umożliwi jego bezpłatne użytkowanie, pod warunkiem korzystania w zamian z komunikacji publicznej. Ponadto zakładana jest budowa stanowisk do parkowania rowerów, a także, już poza projektem, zwiększenie liczby stacji Radomskiego Roweru Miejskiego. Wszystkie elementy projektu, a także planowane w przyszłości kolejne rozwiązania, m.in. dalsza wymiana taboru autobusowego na niskoemisyjny i bezemisyjny, staną się integralną częścią systemu mobilności miejskiej w Radomiu.

Komunikację w Radomiu poprawi budowa nowych i zespolenie już istniejących ścieżek rowerowych oraz połączenie ich w sieć ze ścieżkami powiatu radomskiego. Aktualnie posiadana sieć ścieżek rowerowych na tle porównywanych jednostek wygląda następująco:

Tabela 13 Długość ścieżek rowerowych na 10 tys. mieszkańców w kilometrach

2017 rok	Polska	Mazowsze	Warszawa	Powiat radomski	Radom	Częstochowa	Sosnowiec	Gdynia	Toruń	Kielce
ścieżki rowerowe na 10 tys. ludności	3,16	2,90	3,05	0,59	2,74	3,08	1,13	2,40	5,43	2,49

Źródło: GUS Bank Danych Lokalnych, *Transport i łączność*, *Komunikacja miejska, Długość ścieżek rowerowych, ścieżki rowerowe na 10 tys. km²*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>, [dostęp 03.12.2018] oraz opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Zarządu Dróg i Komunikacji w Radomiu.

Powyższa analiza pokazuje, iż pod względem długości ścieżek rowerowych Radom znajduje się minimalnie poniżej średniej dla Mazowsza, ale w lepszej sytuacji niż Kielce, Gdynia, czy Sosnowiec. Znacząca różnica widoczna jest jedynie wobec Torunia, znajdującego się w najlepszej sytuacji na tle wszystkich analizowanych podmiotów. Optymistyczną informacją jest fakt, iż od 2011 roku - czyli od udostępnienia danych dla wszystkich analizowanych jednostek - długość ścieżek rowerowych w Radomiu wzrosła z 28,3 km do 59,1 km⁸, co stanowi jeden z największych przyrostów wśród wszystkich omawianych jednostek. Warto podkreślić, że prowadzone są kolejne prace na rzecz rozwoju sieci dróg rowerowych. W kolejnych latach ważne jest więc dalsze rozbudowywanie ścieżek rowerowych w celu tworzenia ich sieci pozwalającej na sprawne przemieszczanie się po wszystkich dzielnicach miasta. Wiązać się to musi z odpowiednim planowaniem ścieżek, a także opracowaniem ich standardów w przyszłości np.: w postaci dokumentu regulującego tę kwestię. Brak takich rozwiązań, pomimo wielu inwestycji, utrudnia upowszechnienie korzystania z transportu rowerowego w Radomiu. A jest to przecież jedna z najbardziej ekologicznych form transportu w mieście.

Współpraca z ościennymi gminami, między innymi w zakresie tworzenia sieci ścieżek rowerowych, rozpoczęła się w 2016 roku wraz z utworzeniem Stowarzyszenia „Radomskiego Obszaru Funkcjonalnego” (ROF). Należy do niego 16 jednostek samorządu terytorialnego (Gmina Miasta Radomia i 14 innych gmin i miast z subregionu radomskiego oraz powiat radomski). Zgodnie ze statutem celem Stowarzyszenia jest m.in. wspieranie zrównoważonego rozwoju i zwiększenia konkurencyjności ROF w skali interregionalnej w tym: wzmocnienia zdolności instytucjonalnych, przyspieszenia rozwoju społeczno - gospodarczego, poprawy funkcjonalności oraz stanu środowiska przyrodniczego ROF. W ramach przyjętej *Strategii Rozwoju Radomskiego Obszaru Funkcjonalnego* planowany jest rozwój współpracy w ramach ROF w różnych dziedzinach, co pozwoli na szersze widzenie problemów i wspólne dążenie do ich rozwiązania.

⁸ Dane Miejskiego Zarządu Dróg i Komunikacji w Radomiu.

3.2.3. Jak chronimy środowisko?

Kluczowymi problemami Radomia w zakresie stanu jego środowiska są:

- niska jakość powietrza, której źródłem jest przede wszystkim tzw. „niska emisja” związana z ogrzewaniem domów paliwem złej jakości i/lub piecami często niespełniającymi jakichkolwiek standardów,
- emisja liniowa generowana przez ruch samochodowy,
- hałas drogowy, który pomimo jego znacznej redukcji w ostatnich latach nadal stanowi problem dla miasta,
- mała ilość terenów chronionych przyrodniczo, co wymaga uwzględnienia tych kwestii w całościowej polityce miasta dotyczącej ochrony środowiska, w tym Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego,
- rozlewanie się zabudowy na tereny podmiejskie,
- zanieczyszczenie wód powierzchniowych,
- niska świadomość mieszkańców dotycząca ich koniecznego udziału w ochronie środowiska.

Na te i inne problemy odpowiedzią było wiele działań Gminy Miasta Radomia na rzecz ochrony środowiska:

- ✓ Udzielanie dotacji celowych na dofinansowanie wymiany systemów ogrzewania węglowego na ekologiczne źródła ciepła w ramach realizacji „Programu obniżania niskiej emisji dla m. Radomia”. W latach 2014 - 2017 miasto przeznaczyło na ten cel ponad 5,5 mln zł likwidując 938 palenisk węglowych i redukując 2578 ton zanieczyszczeń emitowanych do powietrza
- ✓ Opracowanie „Planu gospodarki niskoemisyjnej dla miasta Radomia”,
- ✓ Opracowanie mapy akustycznej miasta oraz „Programu ochrony środowiska przed hałasem dla miasta Radomia” i zmniejszenie o 30 % zakładanej liczby mieszkańców narażonych na hałas ponadnormatywny,
- ✓ Ochrona terenów o szczególnym znaczeniu i walorach przyrodniczych poprzez rozpoczęcie tworzenia sieci obszarów chronionych,
- ✓ Rewitalizacja parków miejskich (z czego 5 z dofinansowaniem zewnętrznym),
- ✓ Usuwanie wyrobów zawierających azbest - w latach 2014 - 2017 zutylizowano ponad 625 ton odpadów azbestowych,
- ✓ Realizacja programu kompleksowego systemu gospodarki odpadami,
- ✓ Modernizacja i budowa sieci wodociągowej, kanalizacji sanitarnej i deszczowej z elementami retencji wód opadowych oraz modernizacja komunalnej oczyszczalni ścieków,
- ✓ Zakupienie w ramach działań Stowarzyszenia ROF 26 stacji do badania poziomu zanieczyszczenia powietrza, który można kontrolować przy pomocy aplikacji na smartphone,
- ✓ Przygotowanie i wprowadzenie od 1 lipca 2019 nowych zasad segregacji odpadów w podziale na cztery frakcje w celu sprostania wymogom unijnych regulacji dotyczących 50% poziomu recyklingu.

Gmina aktywnie pozyskuje środki zewnętrzne wspierające działania na rzecz ochrony środowiska. W ramach dofinansowania ze środków unijnych projektu pn. „Budowa Punktu Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK) na terenie Gminy Miasta Radomia” powstanie kolejny punkt selektywnej zbiórki odpadów. Głównym celem przedsięwzięcia jest zwiększenie ilości odpadów zbieranych selektywnie, dzięki czemu zminimalizowany zostanie ich negatywny wpływ na środowisko. Prowadzony będzie także Ekobazar (magazyn rzeczy do ponownego użycia) oraz ścieżka edukacyjna. Trwają prace związane ze znalezieniem najlepszej lokalizacji dla PSZOK.

W ramach poprawy infrastruktury zielonej Gmina realizuje projekt współfinansowany ze środków unijnych pn.: „Poprawa jakości środowiska miejskiego w Radomiu poprzez rozwój terenów zieleni w dzielnicach Obozisko i Michałów” na łącznej powierzchni 8,21 ha. W ramach przedsięwzięcia na osiedlu Michałów powstał nowy teren zielony o powierzchni 3,74 ha. Jest to nowe i jedyne tego typu miejsce w dzielnicy, a możliwość korzystania z tego terenu przez mieszkańców przełoży się na wzrost jakości życia.

W 2015 roku rozpoczęła się realizacja projektu „Adaptacja do zmian klimatu poprzez zrównoważoną gospodarkę wodną w przestrzeni miejskiej Radomia”, który trwać będzie do 2020 roku. Jest to jedyny tego typu w Polsce i jeden z dwóch w Europie projektów docenionych i dofinansowanych przez Komisję Europejską w ramach programu „LIFE” i Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska w Warszawie jako podmiot współfinansujący. W ramach projektu przewidziano m.in. oczyszczenie zalewu na Borkach i zwiększenie jego pojemności retencyjnej, przywrócenie naturalnego biegu rzeki Mlecznej w miejscu, w którym powstaje Park Kulturowy oraz budowa zbiornika retencyjnego na Potoku Północnym. W ramach projektu planowana jest także budowa na terenie miasta około 20 mniejszych zbiorników i niecek chłonnych, których zadaniem będzie gromadzenie wód opadowych w pobliżu miejsc zagrożonych lokalnymi podtopieniami. W ich okolicach będą tworzone mikrosiedliska m.in. płazów, ważek i ptaków. Projekt ten wpisuje się w potrzeby związane ze zrównoważonym rozwojem miasta poprzez dbałość o środowisko naturalne, w tym szczególnie o zasoby wody. W ramach tego projektu zostały również ustawione 2 „zielone wiaty przystankowe” (wyposażone w zieleni na dachu oraz pnącza na tylnej ścianie wiaty).

Z uwagi na najważniejsze problemy, które wymagają pilnego rozwiązania w najbliższych latach koniecznym wydaje się kontynuowanie działań związanych z redukcją emisji zanieczyszczeń, zmniejszaniem hałasu oraz wzrostem świadomości dotyczącej gospodarowania odpadami.

3.3. Gospodarka

Upadek przemysłu w okresie transformacji ustrojowej uruchomił wiele negatywnych zjawisk związanych z bezrobociem, ubożeniem społeczeństwa, niskimi dochodami Radomia przy jednoczesnej konieczności dużych wydatków na pomoc społeczną. Z perspektywy czasu dają się zauważyć symptomy poprawy sytuacji w wielu dziedzinach, a porównanie Radomia z innymi miastami i podmiotami daje pozytywne bądź przynajmniej neutralne wyniki.

3.3.1 Nasze dochody i wydatki

Za najważniejszą metodę porównywania dochodów Radomia z innymi miastami uznano przeliczenie ich na jednego mieszkańca – co pozwoliło uniknąć porównywania dochodów w niemiarodajnych wartościach bezwzględnych i porównanie Radomia do innych analizowanych jednostek.

Na tle średniej dochodów na 1 mieszkańca gmin i miast na prawach powiatu w województwie mazowieckim (w 2017 roku wynosiły 6 077,00 zł) dochody Radomia (5 246,85 zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca w analogicznym okresie) mieszczą się poniżej średniej dla tego województwa. Sytuację Radomia warto porównać również w szerszej perspektywie:

Tabela 14 Dochody Radomia w przeliczeniu na 1 mieszkańca na tle innych podmiotów

2017 rok	Polska	Mazowsze	Warszawa	Powiat radomski	Radom	Częstochowa	Sosnowiec	Gdynia	Toruń	Kielce
Dochody w przeliczeniu na 1 mieszkańca	4 937	6 077	8 802	4 184	5 246	5 325	4 541	5 715	5 379	6 216

Źródło: GUS Bank Danych Lokalnych, *Finanse Publiczne, Dochody budżetów gmin i miast na prawach powiatu, Dochody na 1 mieszkańca*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>, [dostęp 03.12.2018].

Na tle Polski jako całości oraz w zestawieniu z miastami o zbliżonej liczbie ludności dochody w przeliczeniu na 1 mieszkańca nie odbiegają znacząco od innych analizowanych podmiotów. Niższe dochody niż Radom, ma jednak tylko Sosnowiec, pozostałe podmioty nieco wyższe (Częstochowa, Toruń), bądź znacząco wyższe (Gdynia o blisko 500, Kielce o niemal 1000 zł).

Należy również odnotować stały progres dochodów Radomia w ostatnich latach:

Rysunek 1 Dochody Gminy Miasta Radomia w przeliczeniu na 1 mieszkańca

Źródło: opracowanie własne na podstawie: GUS Bank Danych Lokalnych, *Finanse Publiczne, Dochody budżetów gmin i miast na prawach powiatu, Dochody na 1 mieszkańca*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>, [dostęp 03.12.2018].

Podobnie do poziomu dochodów kształtuje się poziom wydatków Radomia na tle innych jednostek:

Tabela 15 Wydatki Radomia w przeliczeniu na 1 mieszkańca na tle analizowanych podmiotów

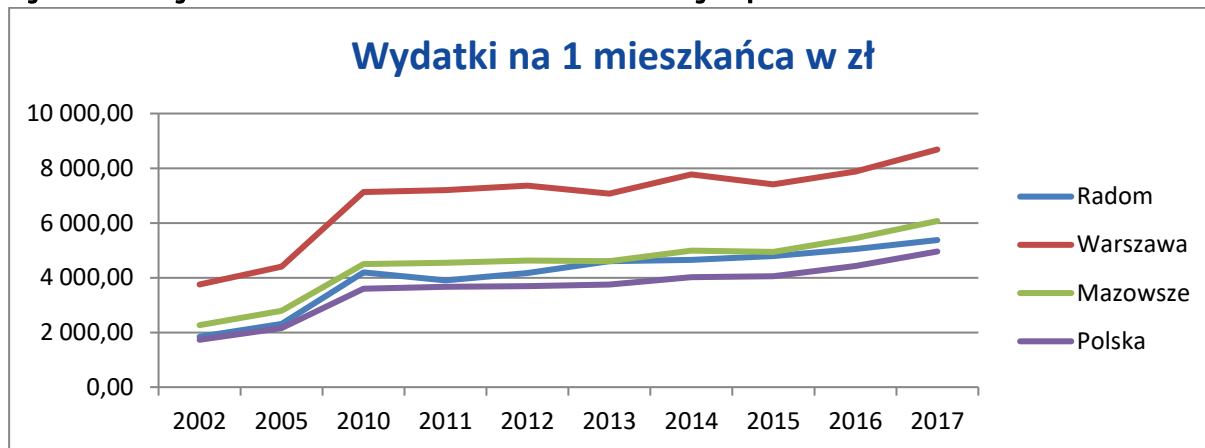
2017 rok	POLSKA	Mazowsze	Warszawa	Powiat radomski	Radom	Częstochowa	Sosnowiec	Gdynia	Toruń	Kielce
Wydatki na 1 mieszkańca	4 957	6 072	8 686	4 228	5 376	5 380	4 619	5 897	5 460	6 428

Źródło: GUS Bank Danych Lokalnych, *Finanse Publiczne, Wydatki budżetów gmin łącznie z miastami na prawach powiatów, Wydatki na 1 mieszkańca*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>, [dostęp 03.12.2018].

Wydatki Radomia w przeliczeniu na 1 mieszkańca nie odbiegają znacząco od wydatków miast o podobnej liczbie mieszkańców. Są wyższe od dochodów Sosnowca (o ponad 750 zł), zbliżone w stosunku do Częstochowy i Torunia, ale niższe od Gdyni (o ponad 500 zł) i Kielc (o ponad 1000 zł). Jednak wyraźnie niekorzystna relacja zachodzi pomiędzy wskaźnikami dla Radomia i Warszawy. Dystans pomiędzy wydatkami Warszawy i Radomia, mimo iż bardzo duży, przez lata utrzymuje się na podobnym poziomie. Podobnie równy dystans utrzymuje się w stosunku do średniej dla kraju, przy czym w tym przypadku bilans jest korzystny dla Radomia:

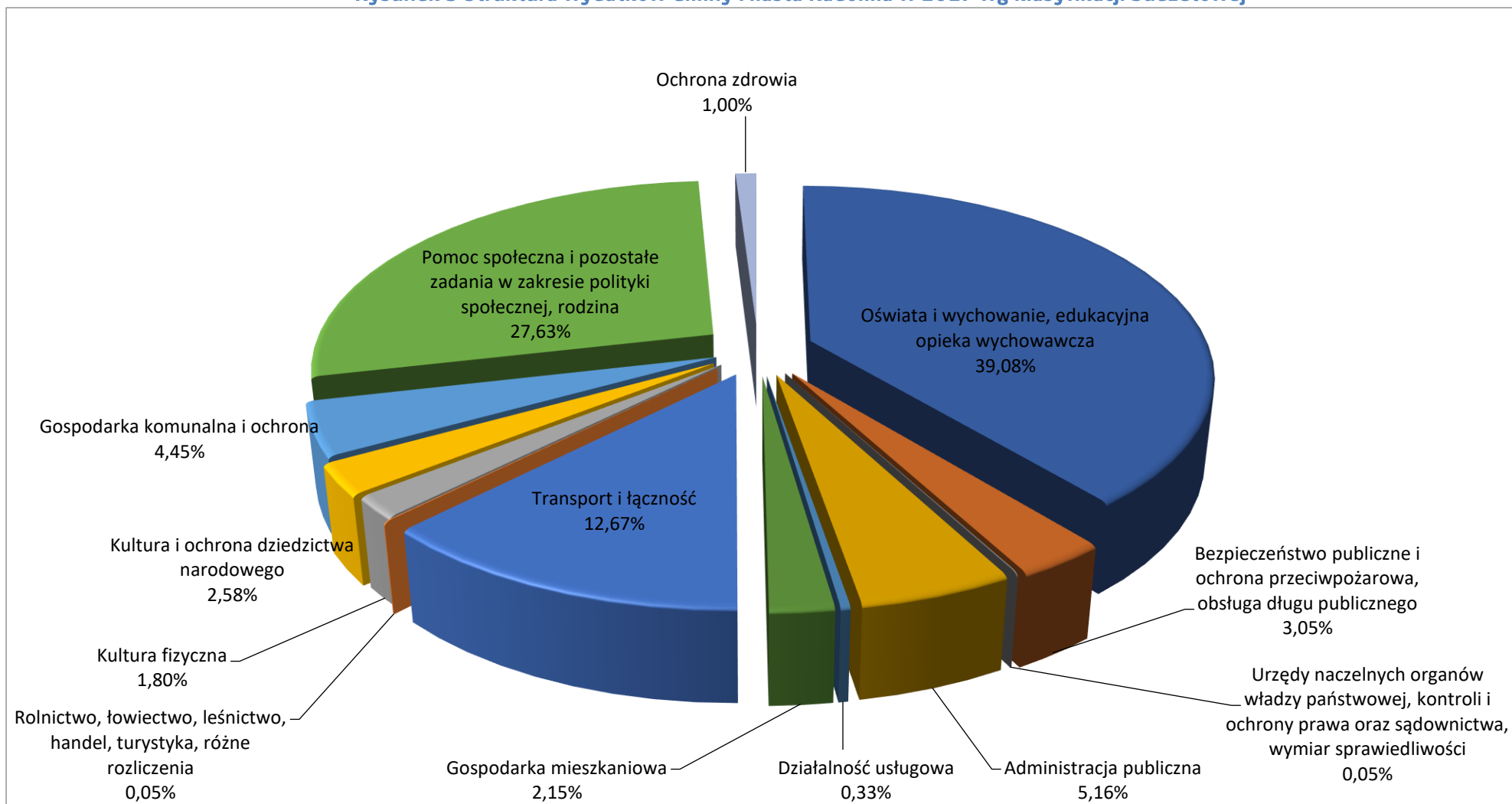
Rysunek 2 Wydatki na 1 mieszkańca miasta na tle innych podmiotów

Źródło: opracowanie własne na podstawie: GUS Bank Danych Lokalnych, *Finanse Publiczne, Wydatki budżetów gmin łącznie z miastami na prawach powiatów, Wydatki na 1 mieszkańca*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>, [dostęp 03.12.2018].

Strukturę wydatków Gminy Miasta Radomia wg klasyfikacji budżetowej obrazuje poniższy wykres:

Rysunek 3 Struktura wydatków Gminy Miasta Radomia w 2017 wg klasyfikacji budżetowej⁹

⁹ Opracowanie własne na podstawie *Sprawozdania z realizacji budżetu Gminy Miasta Radomia za rok 2017*, Prezydent Miasta Radomia, marzec 2018.

Warto zatem zastanowić się nad wydatkami w dziedzinie edukacji, gdyż Radom ponosi na nie największe nakłady (aż 39.07% wydatków budżetu). Analiza porównawcza do podobnych miast wygląda następująco:

Tabela 16 Wydatki Radomia na edukację w 2017 roku na tle wybranych miast

2017 rok	Radom	Częstochowa	Sosnowiec	Gdynia	Toruń	Kielce
Wydatki na edukację	410 425 012,08	383 687 491,97	311 752 414,37	398 591 516,22	343 564 139,43	333 628 050,04

Źródło: GUS Bank Danych Lokalnych, *Finanse publiczne, Wydatki budżetów gmin łącznie z miastami na prawach powiatów, Wydatki w dziale 801-Oświata i wychowanie*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [dostęp 03.12.2018].

Jak wynika z danych, Radom ponosi największe wydatki na edukację spośród wszystkich miast wybranych do analizy porównawczej. Różnica w wydatkach w innych miastach nie wynika wyłącznie z większej liczby dzieci w wieku szkolnym w Radomiu w porównaniu do pozostałych miast (np.: w porównaniu z Sosnowcem w Radomiu mieszka o około 6000 dzieci w wieku szkolnym więcej). Radom, mimo wysokiego bezrobocia i problemów, z którymi musi się borykać, koncentruje swoją uwagę na młodym pokoleniu np.: poprzez realizację wielu projektów edukacyjnych z dofinansowaniem ze środków zewnętrznych. Inwestuje w doposażanie pracowni, dodatkowe zajęcia, sprzęt i pomoce naukowe. Planowane są dalsze działania, by system kształcenia był dostosowany do potrzeb gospodarki opartej na wiedzy - co oznacza konieczność stałego zwiększania poziomu edukacji już od najmłodszych lat. Ważny jest rozwój kreatywności, kompetencji i postaw przedsiębiorczych wśród młodych mieszkańców Radomia. Należy również zwracać uwagę, by kształcenie młodzieży, szczególnie kształcenie zawodowe, było sprofilowane pod potrzeby nowoczesnych przedsiębiorstw z innowacyjnych i przyszłościowych branż tak, aby ostatecznie odpowiadało obecnym i przyszłym potrzebom radomskiego rynku pracy. Dobrze wykształceni kadry są atutem przy pozyskiwaniu inwestorów, których obecność w mieście wpłynie na zmniejszenie bezrobocia pozwalając na znalezienie zatrudnienia w Radomiu. Duże wydatki na kształcenie odpowiadające współczesnym wyzwaniom przełożą się na poprawę sytuacji na naszym rynku pracy. Nowe inwestycje, dobra oferta edukacyjna oraz rozwój przedsiębiorczości zapobiegają będą zjawisku utraty kadr na rzecz rynków pracy innych miast.

Również wysokie nakłady, kolejne pod względem udziału w budżecie miasta, dotyczą działu pomoc społeczna - stanowią one 27,62% ogółu wydatków. Na tle innych miast Radom przeznaczają wysokie, choć nie najwyższe kwoty na ten obszar działalności samorządu.

Tabela 17 Wydatki Radomia na pomoc społeczną na tle wybranych miast

2017 rok	Radom	Częstochowa	Sosnowiec	Gdynia	Toruń	Kielce
Wydatki na pomoc społeczną	90 698 896,51	89 433 194,05	68 888 533,39	74 035 160,65	72 804 624,86	149 183 564,54

Źródło: GUS Bank Danych Lokalnych, *Finanse publiczne, Wydatki budżetów gmin łącznie z miastami na prawach powiatów, Wydatki w dziale 852-Pomoc społeczna*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [dostęp 03.12.2018].

Trudno jednoznacznie ocenić tę sytuację. Wziąwszy pod uwagę wyższe niż w pozostałych ośrodkach bezrobocie rejestrowane, wydatki na pomoc społeczną stanowią naturalną odpowiedź na zapotrzebowanie społeczne. Jednakże, w przeciwieństwie do wydatków na edukację, które stanowią inwestycję w przyszłość, wydatki na pomoc społeczną są reakcją wyłącznie na bieżące problemy. Toteż ważną wydaje się optymalizacja wydatków na pomoc społeczną i taka koncentracja na najbardziej istotnych kwestiach, by

ograniczać zjawisko dziedziczenia ubóstwa. Ważna zatem jest edukacja, która powinna wpływać na świadomość ludzi, by woleli podjąć zatrudnienie, zrezygnować z bierności społeczno - zawodowej i życia ze świadczeń pomocy społecznej, bądź trwania w szarej strefie.

Odmienne natomiast kształtuje się struktura wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego.

Tabela 18 Wydatki Radomia na kulturę w 2017 roku na tle wybranych podmiotów

2017 rok	Radom	Częstochowa	Sosnowiec	Gdynia	Toruń	Kielce
Wydatki bieżące na kulturę	17 698 187,24	30 174 806,56	23 502 609,73	55 107 117,20	33 815 600,82	27 640 657,47

Źródło: GUS Bank Danych Lokalnych, *Finanse publiczne, Wydatki budżetów gmin łącznie z miastami na prawach powiatów, Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>, [dostęp 03.12.2018].

Spośród miast o porównywalnej liczbie ludności Radom ponosi najmniejsze wydatki bieżące na kulturę, nakłady ogółem sytuują nas również na ostatniej pozycji. Każdy z pozostałych podmiotów ponosi znacznie większe nakłady w tym obszarze. Fakt ten wymaga dogłębnej analizy i wyciągnięcia wniosków na przyszłość. Dziedzictwo kulturowe i historyczne Radomia warte jest inwestowania zwłaszcza przy tak bogatym zapleczu historycznym miasta. Jednocześnie należy pamiętać o tym, że oferta kulturalna powinna być traktowana jako jeden z mierników jakości życia mieszkańców oraz postrzegania miasta na zewnątrz. Zwiększy to atrakcyjność Radomia, co przełoży się na lepszą opinię i zwiększenie liczby turystów.

W przypadku dochodów i wydatków Radomia należy zwrócić uwagę na następujące kluczowe kwestie:

- rosnące dochody i wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca
- przewaga wydatków nad dochodami
- wysokie nakłady na edukację
- wysokie nakłady na pomoc społeczną
- niskie nakłady na kulturę

3.3.2 Przedsiębiorczy Radom - tu warto inwestować

Pod względem liczby podmiotów gospodarczych Radom wypada podobnie do porównywanych podmiotów (na korzyść wyróżnia się jedynie Gdynia) - w 2017 r. w Radomiu działało 1 889,1 podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym.

Wielkość przedsiębiorstw działających w Radomiu kształtuje się następująco:

Tabela 19 Podmioty wg klas wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym

2017 rok	ogółem	0 - 9	10 - 49	50 - 249	250 i więcej
Podmioty wg klas wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym	1 889,1	1 810,0	62,2	15,1	1,6

Źródło: GUS Bank Danych Lokalnych, *Podmioty gospodarki narodowej - wskaźniki, Podmioty gospodarki narodowej - wskaźniki, Podmioty wg klas wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>, [dostęp 03.12.2018].

O stanie gospodarki Radomia świadczy również liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.

Tabela 20 Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności

2017 rok	Polska	Mazowsze	Warszawa	Powiat radomski	Radom	Częstochowa	Sosnowiec	Gdynia	Toruń	Kielce
Os. fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	78	95	131	60	86	84	83	107	85	99

Źródło: GUS Bank Danych Lokalnych, *Podmioty gospodarcze i przekształcenia własnościowe i strukturalne, Podmioty gospodarki narodowej - wskaźniki, Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>, [dostęp 03.12.2018].

Wartość wskaźnika dotyczącego liczby osób prowadzących własne firmy na 1000 mieszkańców wynosi dla Radomia 86, a więc więcej niż średnia we wszystkich gminach w skali całego kraju, ale zdecydowanie mniej niż na Mazowszu, czy tym bardziej w Warszawie. Z danych dla porównywanych miast wynika, że bardziej przedsiębiorczy są również mieszkańcy Kielc oraz Gdyni. Z uwagi na rolniczy w znacznym stopniu charakter powiatu radomskiego, wskaźnik przedsiębiorczości jest na tym terenie zdecydowanie poniżej wartości dla pozostałych analizowanych jednostek.

W Radomiu działa Radomski Klaster Metalowy powołany do życia w 2011 roku przez 13 firm i instytucji. Podstawowym celem działania klastra jest zmiana wizerunku radomskiej branży metalowej, pokazanie jej potencjału produkcyjnego i usługowego, stosowanych nowoczesnych technologii. Członkowie klastra i przedstawiciele Urzędu Miejskiego biorą również udział w targach Hannover Messe Salon Industrial Supply, prowadzą wspólne kampanie promocyjne, biorą udział w Radomskich Piknikach Naukowych i targach pracy w celu promowania branży metalowej.

Bardzo ważnym zadaniem, jakie stawiają sobie przedstawiciele firm Radomskiego Klastra Metalowego, jest też promowanie zawodów technicznych wśród młodzieży - w czym klaster odniósł sukces. Od roku szkolnego 2016/2017 w Zespole Szkół Technicznych im. Tadeusza Kościuszki w Radomiu wdrażane jest pilotażowe kształcenie młodzieży w ramach systemu dualnego. Polega ono na ścisłej współpracy radomskich szkół zawodowych i firm z branży metalowej w kształceniu uczniów na rzecz przyszłych pracodawców.

Sukces kształcenia dualnego w branży metalowej sprawił, iż tę metodę kształcenia od roku szkolnego 2017/2018 wprowadzono również w Zespole Szkół Budowlanych im. Kazimierza Wielkiego w Radomiu w branży budowlanej. Wspieranie kształcenia zawodowego przez gminę, a także potrzeby radomskiego rynku pracy sprawiły, iż już 60% uczniów wybiera szkoły techniczne/branżowe, jako swoją dalszą ścieżkę edukacyjną, a tym samym z tymi branżami wiąże swoją przyszłość i karierę zawodową.

Zauważalnym problemem rozwojowym miasta jest niewielka ilość wolnych terenów inwestycyjnych, gdyż większość zasobów gminy została już zagospodarowana. Pozyskiwanie nowych inwestorów jest więc utrudnione. Plany utworzenia w mieście dużej dzielnicy przemysłowej stanowić będą wyzwanie, ale władze miasta już zdecydowały o jego podjęciu. W świetle potrzeb - jest to działanie niezbędne dla dalszego rozwoju Radomia.

A czy warto inwestować w Radomiu? Nasze miasto może wykorzystać wiele przewag konkurencyjnych, by zachęcać

inwestorów, w tym:

- ✓ Bliskość Warszawy wraz z poprawiającą się dostępnością komunikacyjną tego miasta i rozbudowywanym lotniskiem w Radomiu,
- ✓ Możliwość pozyskania kadry z doświadczeniem,
- ✓ Szkolnictwo zawodowe otwarte na współpracę z przedsiębiorcami,
- ✓ Dedykowaną ofertę dla inwestorów z sektora nowoczesnych usług biznesowych,
- ✓ Arbitraż kosztowy: jeden z czynników stymulujących inwestycje branżowe związane z poszukiwaniem efektywności,
- ✓ Skupienie w Radomiu firm zajmujących się usługami z obszaru kontaktu z klientem zatrudniających 1900 osób w ramach 15 centrów usług: biznesowych (SSC), outsourcingu, usług biznesowych (BPO) i centrów IT (stan na III kw. 2018 r.) z możliwością zatrudnienia w tej branży do roku 2025 kolejnych 5 000 osób,

- ✓ Rewitalizację dawnej Fabryki Broni i przekształcenie jej w nowoczesne centrum biznesowe.¹⁰

3.4. Młodzi radomianie w poszukiwaniu wiedzy

3.3.1 Radomskie szkoły i przedszkola

Rozwój społeczno-gospodarczy miasta wymaga zwrócenia szczególnej uwagi na efektywną edukację przygotowującą młodych ludzi oraz osoby dorosłe do wyzwań współczesnego, zmieniającego się świata.

Gmina Miasto Radom jest organem prowadzącym dla 91 placówek oświatowych (stan na 30 września 2018) w tym:

- ✓ 21 przedszkoli,
- ✓ 30 szkół podstawowych,
- ✓ 1 gimnazjum,
- ✓ 1 zespołu szkolno- przedszkolnego,
- ✓ 9 liceów,
- ✓ 9 szkół zawodowych,
- ✓ 3 zespołów ogólnokształcących,
- ✓ 2 szkół specjalnych,
- ✓ 1 ośrodek szkolno-wychowawczego,
- ✓ 1 młodzieżowego ośrodka socjoterapii,
- ✓ 2 szkół artystycznych (muzyczna, plastyczna),
- ✓ 3 poradni psychologiczno-pedagogicznych,
- ✓ 2 burs,
- ✓ Inne: CKU, CKP, RODON, SSM, MDK, Ogródek Jordanowski.

Edukacją, wychowaniem i opieką w szkołach i przedszkolach prowadzonych przez Gminę Miasta Radomia objętych jest 36 997 dzieci i młodzieży. W radomskich placówkach oświatowych zatrudnionych jest według stopni awansu zawodowego 3089 nauczycieli dyplomowanych, 695 mianowanych, 685 kontraktowych, 161 stażystów¹¹.

Uczniowie radomskich szkół osiągają wysokie wyniki na egzaminach maturalnych i zawodowych. W roku szkolnym 2017/2018 ogólna zdawalność egzaminu maturalnego w radomskich szkołach publicznych kształtowała się na poziomie: dla liceów ogólnokształcących - 97% i dla techników - 85%, co w porównaniu do wyników całego województwa mazowieckiego (91% dla liceów i 79% dla techników) i wyników w skali kraju

¹⁰ Opracowanie własne na podstawie *Usługi biznesowe w Radomiu*, Związek Liderów Sektora Usług Biznesowych (ABSL), <http://investinradom.pl/page/10.publikacje.html?id=43>, [dostęp 8.02.2019 r.].

¹¹ Opracowanie własne Gminy Miasta Radomia, stan na 30 września 2018 r.

(dla liceów - 90% i 79% dla techników), pozwala na mówienie o sukcesie radomskiej oświaty. W *Rankingu liceów ogólnokształcących 2019* Fundacji Edukacyjnej „Perspektywy” VI Liceum Ogólnokształcące im. Jana Kochanowskiego zajęło 16 miejsce w Polsce i 8 w województwie mazowieckim. Technikum w Zespole Szkół Elektronicznych im. Boh. Westerplatte zajęło 22 miejsce w Polsce i 3 w województwie mazowieckim.

Analizy budżetu wskazują, iż Gmina Miasta Radomia ponosi wysokie nakłady na oświatę. Wydatki na edukację wyniosły 450 786 561 zł, co w 2018 roku stanowiło ok. 39% wydatków ogółem, w tym na inwestycje w oświacie poniesiono nakłady w wysokości 13 321 421 zł. Na szkolnictwo niepubliczne zaś przeznaczone zostało ponad 42 mln zł.

W latach 2015 - 2018 baza dydaktyczna szkół i przedszkoli została wzbogacona o nowe obiekty. Rozbudowano VI Liceum Ogólnokształcącym im. Jana Kochanowskiego (nowe skrzydło budynku oraz sala gimnastyczna) oraz Publiczną Szkołę Podstawową nr 33 im. Oskara Kolberga (sale dydaktyczne wraz z kompleksem sportowym) i Publiczną Szkołę Podstawową nr 29 im. Władysława Broniewskiego (hala sportowa).

W roku 2018 oddano na potrzeby Publicznego Przedszkola nr 4 im. Juliana Tuwima przy ul. Kilińskiego wyremontowany budynek dawnego liceum plastycznego, w którym opieką objętych jest 250 dzieci.

W latach 2015 - 2018 oddano do użytku boiska sportowe przy:

- ✓ Dawnym Publicznym Gimnazjum Nr 1 im. B. Prusa na ul. Kujawskiej 19,
- ✓ Publicznej Szkole Podstawowej Nr 20 im. Obrońców Pokoju na ul. Malenickiej 29,
- ✓ Zespole Szkół Ogólnokształcących Nr 4 z Oddziałami Sportowymi na ul. Osiedlowej 36 wraz z całorocznym lodowiskiem,
- ✓ I Liceum Ogólnokształcącym im. Mikołaja Kopernika na ul. S. Żeromskiego 10,
- ✓ Publicznej Szkole Podstawowej Nr 13 z Oddziałami Integracyjnymi im. Ks. Józefa Poniatowskiego na ul. H. Sienkiewicza 30,
- ✓ Publicznej Szkole Podstawowej Nr 26 na ul. Woźnickiej 125,
- ✓ Publicznej Szkole Podstawowej Nr 2 im. Hansa Christiana Andersena na ul. Batalionów Chłopskich 16,
- ✓ V Liceum Ogólnokształcącym z Oddziałami Dwujęzycznymi im. Romualda Traugutta na ul. R. Traugutta 52a,
- ✓ Publicznej Szkole Podstawowej Nr 25 im. Władysława Jędrasia na ul. Starokrakowskiej 124/128,
- ✓ Publicznej Szkole Podstawowej Nr 28 im. A. Mickiewicza na ul. Jaracza 8,

- ✓ Zespole Szkół Elektronicznych im. Bohaterów Westerplatte na ul. Sadkowskiej 19.

oraz place zabaw przy:

- ✓ Publicznej Szkole Podstawowej Nr 4 im. św. Kazimierza Jagiellończyka na ul. Wyścigowej 49,
- ✓ Przedszkolu Publicznym Nr 3 z Oddziałami Specjalnymi im. Janiny Porazińskiej na ul. Olsztyńskiej 12,
- ✓ Przedszkolu Publicznym Nr 4 im. Juliana Tuwima, na ul. Kilińskiego 20,
- ✓ Przedszkolu Publicznym Nr 9 im. Ewy Szelburg-Zarembiny, na ul. Kalińskiej 4.

W budynkach 21 przedszkoli zainstalowano urządzenia oczyszczające powietrze.

W grudniu 2015 roku oddano do użytku Astrobazę, która w wyniku ogólnopolskiego głosowania została uznana przez internautów za najlepszy projekt budżetu obywatelskiego w 2016 roku w Polsce.

W celu stworzenia przejrzystego i efektywnego systemu zarządzania radomską oświatą przy wykorzystaniu nowoczesnych rozwiązań technologii informatycznych wdrożono Zintegrowany System Zarządzania Oświatą. W skład systemu wchodzi: platforma oświatowa, narzędzie do planowania i analiz budżetowych, system wspierający analizę struktury zatrudnienia i wynagrodzeń, system wspomagający rekrutację oraz aplikacje finansowo - księgowo i hurtownia danych oświatowych. Platforma zawiera narzędzia do zarządzania informacją o uczniu m.in. dziennik elektroniczny i e-sekretariat. Jest to jednolite oprogramowanie, z którego korzystają wszystkie placówki w Radomiu oraz Wydział Edukacji i Wydział Budżetu.

W radomskich szkołach prowadzone są działania mające na celu zmianę świadomości wśród młodych ludzi i ich rodziców w kwestii możliwości, jakie daje wybór szkoły technicznej. Promowana jest oferta edukacyjna szkół zawodowych przedstawiająca możliwość rozwoju zawodowego oraz warunki zatrudnienia, jakie oferują radomskie firmy. Wdrażane jest kształcenie dualne tzn. połączenie kształcenia teoretycznego z kształceniem praktycznym w celu zastosowania i pogłębienia zdobytej wiedzy i umiejętności zawodowych w rzeczywistych warunkach pracy m.in. w branży metalowej i budowlanej. Powyższe działania przyczyniły się że tylko na przestrzeni ostatnich 3 lat, liczba uczniów, którzy aplikowali do szkół zawodowych w Radomiu wzrosła do 60%. Istotnym elementem rozwoju kształcenia zawodowego jest również wdrażanie nowatorskiego modelu kształcenia w ramach współpracy szkół zawodowych, uczelni wyższej i pracodawców, na co gmina otrzymała dofinansowanie ze środków unijnych.

W latach 2015 - 2019 miasto skutecznie ubiegało się o środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej i otrzymało na rzecz radomskiej oświaty ponad 15 mln zł, które wydatkowane są m.in. na dodatkowe zajęcia dla uczniów, a także, co istotne w dalszej perspektywie,

na doposażenie pracowni w wielu radomskich szkołach. Sam zakup pomocy naukowych i dodatkowego wyposażenia w ramach 10 realizowanych projektów jest dopiero pierwszym etapem działań projakościowych - istotą tego typu działań jest wykorzystanie ich na rzecz kreatywnego rozwoju najmłodszego pokolenia.

Radomskie szkoły artystyczne tj. Zespół Szkół Muzycznych im. Oskara Kolberga oraz Zespół Szkół Plastycznych im. Józefa Brandta świadczą dla mieszkańców Radomia szereg usług kulturalnych m.in. odbywają się otwarte wernisaże, warsztaty malarskie, rzeźbiarskie, ceramiczne dla uczniów z terenu miasta i okolic. Szkoła Muzyczna organizuje koncerty z udziałem wybitnych artystów, które są skierowane do społeczności lokalnej.

Wyzwaniem na najbliższe lata jest dokonanie takich zmian w lokalnym systemie edukacji, by jak najefektywniej wykorzystać posiadany potencjał, gdyż oświata to ważny czynnik decydujący o jakości życia mieszkańców i postrzeganiu miasta. Wszelkie działania muszą zatem zmierzać do zwiększenia liczby miejsc w przedszkolach poprzez modernizację istniejącej bazy oświatowej i pozyskiwania na ten cel m.in. środków zewnętrznych. Ważnym wyzwaniem jest też dalsze dostosowywanie kształcenia zawodowego do potrzeb radomskiego rynku pracy i wyzwań gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach, zwiększenia intensywności wykorzystania technologii cyfrowych w procesie edukacji oraz opracowanie długofalowego planu inwestycyjnego dotyczącego poprawy stanu bazy lokalowej placówek oświatowych.

3.3.2 Działalność wyższych uczelni w Radomiu

Według danych GUS w 2017 roku działało w Radomiu 7 wyższych uczelni, na których studiowało 7 621 studentek/studentów, a ich liczba od 2012 do 2017 roku spadła o 5 636 osób (42,5 %). Należy zauważyć, że w tym samym czasie liczba osób studiujących w skali kraju zmniejszyła się o 23%, a dla przykładu w Warszawie o zaledwie 14%. Nie powinien zatem niepokoić sam fakt występowania tego zjawiska, ale jego skala. Potencjał radomskich wyższych uczelni, możliwość nawiązywania współpracy z przedsiębiorstwami w zakresie badań oraz kształcenia na potrzeby rynku pracy to jeden z istotnych czynników wpływających na atrakcyjność regionu dla potencjalnych inwestorów.

Tabela 21 Liczba studentów publicznych i niepublicznych uczelni wyższych - dane wg faktycznej lokalizacji uczelni/jednostek zamiejscowych

2017 rok	Warszawa	Radom	Częstochowa	Sosnowiec	Gdynia	Toruń	Kielce
Liczba studentów	230 268	7 621	13 607	2 487	11 458	26 972	22 719

Źródło: GUS Bank Danych Lokalnych, Podmioty gospodarki narodowej - wskaźniki, Podmioty gospodarki narodowej - wskaźniki, Podmioty wg klas wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>. [dostęp 03.12.2018].

Analizując dane dla wybranych miast (tabela 21) należy podkreślić, że tak duże dysproporcje w liczbie studentów między Radomiem a porównywanymi miastami np.: Kielcami, mogą negatywnie wpływać na decyzje przyszłych inwestorów i tworzyć bariery rozwojowe.

Jedyną publiczną uczelnią działającą w Radomiu jest powstały w 2012 roku w wyniku przekształcenia Politechniki Radomskiej - Uniwersytet Technologiczno - Humanistyczny im. Kazimierza Pułaskiego (UTH). W *Rankingu uczelni akademickich* Fundacji Edukacyjnej „Perspektywy” w 2018 roku UTH zajęło pozycję w przedziale 71 - 80 na 94 badane uczelnie publiczne i niepubliczne. Z czynników podlegających analizie najlepiej oceniane były dalsze losy absolwentów mierzone możliwościami ich zatrudnienia i przyszłymi zarobkami, zaś najgorzej - prestiż uczelni i jej umiędzynarodowienie.

Najlepszą opinię na UTH mają kierunki techniczne, które powstały na bazie Politechniki Radomskiej: Wydział Mechaniczny oraz Wydział Transportu i Elektrotechniki, których absolwenci najłatwiej znajdują zatrudnienie nie tylko na radomskim rynku pracy.

Analizując dane Ogólnopolskiego systemu monitorowania ekonomicznych losów absolwentów szkół wyższych (ELA) należy podkreślić, że na 445 absolwentów 13 kierunków studiów o profilu technicznym pierwszego stopnia, którzy uzyskali dyplom w 2016 roku po upływie 12 miesięcy 68,5% osób pracowało uzyskując 82% zarobków w stosunku do średnich zarobków w powiatach zamieszkania i tylko 7,9% osób miało status bez pracy. W przypadku nauk humanistycznych sytuacja kształtuje się znacznie gorzej, gdyż po ukończeniu studiów pierwszego stopnia w ciągu 12 miesięcy pracę podjęło 21,9 % absolwentów otrzymując zaledwie 35% zarobków w stosunku do średnich zarobków w powiatach zamieszkania. Liczby te jednoznacznie wskazują na dobre perspektywy dla młodych inżynierów, co można powiązać z radomskim rynkiem pracy w szeroko rozumianej branży technicznej¹²

Nisko oceniany prestiż kluczowej uczelni może rzutować na zmniejszającą się liczbę studentów ogółem i ograniczoną rekrutację na studia spośród młodzieży z okolic naszego miasta. Oba czynniki mogą utrudniać naturalną migrację młodzieży z sąsiadujących gmin i powiatów w poszukiwaniu wykształcenia, co mogłoby być sposobem na neutralizację negatywnego zjawiska odpływu młodzieży z Radomia do większych miast.

Przedsiębiorstwa szeroko rozumianej branży technicznej w regionie radomskim przeżywają obecnie szybki rozwój technologiczny, co skutkuje wdrażaniem wielu technologii dających przedsiębiorstwom poprawę rentowności prowadzonych przedsięwzięć, a także zmianą oczekiwań wobec absolwentów szkół średnich i wyższych. Pojawiająca się w przedsiębiorstwach integracja zasobów ludzkich i sterowanych cyfrowo maszyn z siecią internetową oraz technologiami informacyjnymi jest przejawem postępujących zmian określanych pojęciem Przemysłu 4.0 i jest zjawiskiem wpisującym się w zachodzące zmiany w całym kraju.

Mając na uwadze wymienione zjawiska wydaje się w pełni zasadne zintensyfikowanie prowadzonej przez partnerów biznesowych i UTH Radom działalności badawczo-rozwojowej (B+R) w oparciu o środki krajowe, jak i unijne, która jest współcześnie kołem napędowym inwestycji w najnowsze technologie. Niestety, rola miasta w wymienionym kontekście prac B+R może ograniczać się jedynie do aktywnego zachęcania obecnych i przyszłych

¹² Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, *Ogólnopolski system monitorowania ekonomicznych losów absolwentów szkół wyższych* Edycja 3, *Obszar nauk Technicznych, Uniwersytet Technologiczno - Humanistyczny im. Kazimierza Pułaskiego w Radomiu*, <http://ela.nauka.gov.pl/>, [dostęp 10.01.2019]

inwestorów/przedsiębiorców do aplikowania/prowadzenia działalności B+R w celu budowania lokalnego rynku pracy na wiedzy i innowacji.

Kolejnym działaniem może być inspirowanie tworzenia kierunków na radomskich wyższych uczelniach powiązanych z lokalnym rynkiem pracy oraz ze szkolnictwem na poziomie średnim/ponadgimnazjalnym. Współpraca w tym zakresie możliwa jest zarówno z publicznymi, jak i niepublicznymi uczelniami i powinna dać szansę na zatrzymanie w Radomiu i przyciągnięcie z zewnątrz młodych, zdolnych ludzi.

Wychodząc naprzeciw tym potrzebom Gmina Miasta Radomia nawiązała już współpracę z Uniwersytetem Technologiczno - Humanistycznym w zakresie wypracowania nowatorskiego modelu kształcenia we współpracy szkół zawodowych z uczelnią wyższą oraz przedsiębiorcami. Otrzymane na ten cel dofinansowanie ze środków unijnych dotyczy 2 zawodów w branży elektroniczno - mechatronicznej. Zaowocuje to w przyszłości lepszym nauczaniem w szkołach i większą ilością studentów. Planowane jest także otwieranie klas pod patronatem UTH - co dodatkowo umocni współpracę na przyszłość.

Pomimo ograniczonych możliwości władz samorządowych w tym zakresie należy użyć wszelkich dostępnych środków, by rozwijać współpracę miasta, przedsiębiorców i radomskich uczelni, bo jest to jeden z kluczowych czynników, które pozwolą na oparcie lokalnej gospodarki na przyszłościowych branżach i nowatorskich trendach rynkowych. Niezbędnym czynnikiem jest więc rozwój uczelni. Jest to kluczowe wyzwanie dla rozwoju Radomia, gdyż status ośrodka akademickiego pozwoliłby na napływ do miasta młodych, prężnych ludzi, otwartych na innowacje będące istotnym elementem gospodarki opartej na wiedzy. Liczba uczelni musi się więc przełożyć na liczbę studentów, a docelowo - liczbę mieszkańców Radomia. Władze samorządowe ze swej strony dołożą wszelkich starań, by rozwijać najważniejsze uczelnie, nauczanie w przyszłościowych branżach i kreowanie wizerunku miasta otwartego na młodych ludzi. Miasta, z którym zwiążą swoją przyszłość.

3.5. Jak spędzamy czas wolny?

3.4.1 Kulturalny Radom

Atutem radomskiej kultury jest jej duże zróżnicowanie i sieć instytucji działających w tym obszarze. Oferta kulturalna budowana jest zarówno przez instytucje prowadzone przez gminę (Teatr Powszechny, Miejska Biblioteka Publiczna, Radomska Orkiestra Kameralna, OKiSz Resursa Obywatelska, MOK Amfiteatr, RKŚTiG Łażnia, DK Borki, DK Idalin), jak i samorząd województwa (MCSW Elektrownia, Muzeum im. J. Malczewskiego, Muzeum Wsi Radomskiej).

Pozytywnym zjawiskiem, świadczącym o docenianiu twórców i animatorów życia kulturalnego, są liczne nagrody przyznawane za osiągnięcia w twórczości artystycznej i propagowanie dziedzictwa Radomia z dawnych i obecnych czasów. Należy do nich: Nagroda Kulturalna Miasta Radomia, Nagroda im. Św. Kazimierza. Również dzieci i młodzież uzdolnione artystycznie otrzymują wsparcie dla rozwoju swoich talentów. Corocznie przyznawane są dla nich stypendia artystyczne, które wypłacane są zarówno z budżetu gminy, jak i z funduszy kanadyjskiej Fundacji Polish Orphans Charity.

Organizowane są cykliczne wydarzenia pokazujące dawną świetność miasta, np. „Uliczka Tradycji”, inscenizacje i pikniki historyczne, a także takie, które promują je jako ważny ośrodek na mapie kulturalnej Polski, np. Festiwal Filmowy Kameralne Lato, Międzynarodowy Festiwal Gombrowiczowski, Międzynarodowy Konkurs Kompozytorski Krzysztofa Pendereckiego ARBORETUM, Międzynarodowy Festiwal Muzyki Dawnej im. Mikołaja z Radomia. Rodzą się również nowe inicjatywy, jak chociażby Nagroda Literacka im. Witolda Gombrowicza, Ogólnopolski Festiwal Muzyki Tradycyjnej „Zawieruchy Radomskie” czy Fosa Pełna Kultury. Imprezy te budują pozytywny

wizerunek miasta i są warte kontynuacji oraz propagowania w ogólnopolskich środkach masowego przekazu w latach następnych.

W 2016 roku minęła 40 rocznica wydarzeń Radomskiego Czerwca '76, jednego z najważniejszych protestów robotniczych w dziejach powojennej Polski. Upamiętniono ją cyklem koncertów oraz imprez historyczno-kulturalnych, transmitowanych przez telewizję publiczną. Bez wątpienia były one wydarzeniami budującymi dumę i tożsamość lokalną radomian, wpłynęły również na propagowanie wiedzy o „wydarzeniach radomskich” w całym kraju. Odwołując się do sukcesu imprez kulturalnych upamiętniających Czerwiec 1976 zaplanowano organizację

cyklicznego „Festiwalu Wolności” w naszym mieście. Będzie to okazja do upamiętnienia wydarzeń radomskich i stworzenia nowej imprezy kulturalnej trwale i pozytywnie kojarzącej się z Radomiem i przyciągającej do naszego miasta widzów z całego kraju.

Znaczącej poprawy wymaga szeroko rozumiana infrastruktura instytucji kultury. W Radomiu brakuje obiektu kubaturowego, który spełniałby różnorodne funkcje kulturalne na dużą skalę. Posiadana baza nie pozwala na organizację w Radomiu np.: koncertów muzycznych z udziałem wielotysięcznej publiczności. Pilnej przebudowy i modernizacji wymaga amfiteatr przy ul. Parkowej, Sala Koncertowa, w której pracuje Radomska Orkiestra Kameralna, potrzebuje generalnego remontu, a siedziba główna Miejskiej Biblioteki Publicznej modernizacji lub budowy nowego obiektu. Nie są to inwestycje, które da się zrealizować w jednym roku budżetowym z uwagi na ich koszt i zakres koniecznych działań, jednak muszą one zostać podjęte w najbliższych latach. Mając na uwadze potrzeby w tym zakresie, władze miasta rozpoczęły już rewitalizację kamienicy Deskurów m.in. na potrzeby nowej instytucji kultury, budowę hali sportowo-widowiskowej, planują także utworzenie Radomskiego Centrum Kultury.

3.4.3 Radom na sportowo

Sporty drużynowe to powód do dumy dla Radomia i jego mieszkańców. Radomskie drużyny sportowe takie jak: Hydro Truck Radom (koszykówka), WKS CERRAD CZARNI Radom, Radomka Radom (siatkówka), czy RADOMIAK Sp. z o.o. (piłka nożna) to uznane marki na ogólnopolskim rynku sportowym. To m.in. sukcesy tych drużyn przyczyniły się do podjęcia decyzji o budowie Radomskiego Centrum Sportu, w skład którego wejdą: hala widowiskowo-sportowa oraz stadion piłkarski. Bardzo dobre wyniki we współzawodnictwie sportowym dzieci i młodzieży uzyskują zapaśnicy RCSZ OLIMPIJCZYKA oraz lekkoatleci RLTL ZTE Radom. W rywalizacji sportowej znaczące sukcesy odnoszą również pływacy MKS „WODNIK”. Sportowcy Radomskiego Stowarzyszenia Sportu i Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych „Start” to medaliści Igrzysk Paraolimpijskich oraz mistrzostw świata i Europy od lat należący do krajowej

i międzynarodowej czołówki w takich dyscyplinach sportu jak: lekkoatletyka, podnoszenie ciężarów oraz tenis stołowy.

Wszyscy sportowcy, by utrzymać dobre miejsca w rozgrywkach, potrzebują stałych nakładów finansowych, z których duża część to pieniądze miasta. Radom musi więc również inicjować poszukiwania dodatkowych sponsorów, którzy mogą wesprzeć rozwój radomian w tej dziedzinie.

Wspomniane wyniki sportowe wymagają dużego wysiłku zawodników, dlatego Gmina Miasta Radomia funduje stypendia wyróżniającym się sportowcom - medalistom mistrzostw Polski, mistrzostw Europy i Igrzysk Paraolimpijskich. Ważne jest utrzymanie finansowania stypendiów sportowych z budżetu gminy, gdyż działają motywująco na zawodników i ich szkoleniowców.

Z budżetu Gminy Miasta Radomia finansowane są również zadania z obszaru kultury fizycznej, których adresatami są najmłodsi mieszkańcy naszego miasta (Radomska Olimpiada Przedszkolaków), dzieci i młodzież z radomskich szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych (Radomska Olimpiada Młodzieży) oraz starsi mieszkańcy naszego miasta, do których skierowane są oferty dotyczące udziału w amatorskich, ogólnodostępnych imprezach sportowo - rekreacyjnych. Należy więc kontynuować wdrażane z sukcesem programy takie jak „Powszechna nauka pływania”, których adresatami są uczniowie klas I-III radomskich szkół podstawowych. Ofertę sportowo - rekreacyjną może znaleźć dla siebie każdy mieszkaniec Radomia.

Ważnym, cyklicznym wydarzeniem sportowym organizowanym w Radomiu, jest Półmaraton Radomskiego Czerwca '76. Impreza ma charakter międzynarodowy i cieszy się dużym zainteresowaniem. Łączy w sobie 2 ważne kwestie - aktywność sportową i pamięć o ważnym wydarzeniu w historii Radomia.

Sport może być odpowiedzią na współczesne zagrożenia cywilizacyjne, dlatego gmina stara się zachęcić mieszkańców do jego uprawiania między innymi poprzez systematyczny wzrost nakładów finansowych na kulturę fizyczną i rozwój programów aktywizujących mieszkańców. Dane demograficzne dotyczące naszego kraju jednoznacznie wskazują na to, że nasze społeczeństwo starzeje się. Dlatego niezbędne wydaje się wspieranie przedsięwzięć sportowo - rekreacyjnych dla starszych mieszkańców naszego miasta. Pozwoli to na wydłużenie wieku pełnej aktywności seniorów i będzie odpowiedzią na zgłaszane przez nich potrzeby.

Radomskie kluby sportowe powinny rywalizować w najwyższych klasach rozgrywkowych. Dlatego należy dążyć do zapewnienia ciągłości szkolenia we wszystkich kategoriach wiekowych - a docelowo - w kategorii seniorów. Priorytetem będzie stworzenie

optymalnych warunków w zakresie szkolenia sportowego dzieci i młodzieży w takich dyscyplinach sportu jak: koszykówka, siatkówka i piłka nożna.

Rozwój profesjonalnego sportu będzie łatwiejszy dzięki trwającej budowie Radomskiego Centrum Sportu wraz z halą sportowo-widowiskową na 5000 miejsc siedzących. To wielofunkcyjny obiekt odpowiadający światowym standardom. Jego parametry funkcjonalno-przestrzenne i spełnienie wymogów międzynarodowych federacji sportowych umożliwią przeprowadzenie rozgrywek w różnych dyscyplinach sportów halowych. Nie można zapominać także o stworzeniu możliwości wykorzystania hali jako miejsca do organizacji widowisk kulturalnych, konferencji, wystaw, koncertów i targów.

3.4.3 Turystyka

Mając świadomość, jak duży wpływ na postrzeganie miasta ma ilość i atrakcyjność wszelkiego rodzaju wydarzeń, jakie się w nim odbywają, systematycznie powiększana jest oferta kierowana do mieszkańców i turystów. Jedną z licznych imprez organizowanych na terenie miasta jest AIR SHOW, które cieszy się niesłabnącym zainteresowaniem gości z kraju i zagranicy oraz stanowi niejako wizytówkę Radomia.

Władze Radomia stale rozszerzają również ofertę kulturalną jednocześnie dbając, by imprezy wpisywały się w tworzony wizerunek miasta. Od kilku lat organizowane są uroczyste obchody rocznicy Radomskiego Protestu Robotniczego CZERWIEC '76, które gromadzą liczne rzesze radomian oraz gości z zewnątrz. Koncerty i imprezy spotykają się z pozytywnym odbiorem widzów jednocześnie zwiększając świadomość przybyłych osób na temat historycznej roli Radomia w kreowaniu najnowszej historii Polski. Podczas organizowanych na najwyższym poziomie, kilkudniowych obchodów odbywają się przedsięwzięcia o charakterze sportowym, wystawy czy imprezy plenerowe. Bogaty i zróżnicowany program jest skierowany do wszystkich grup społecznych i wiekowych, co znacznie zwiększa grono odbiorców. Ponadto relacje z poszczególnych wydarzeń są odnotowywane i szeroko opisywane przez media lokalne i ogólnopolskie. Dzięki nadaniu szczególnego charakteru upamiętnianiu radomskich wydarzeń CZERWCA '76 ukazywane jest inne oblicze miasta

i samych radomian, jako ludzi odważnych i zdeterminowanych, by realizować postawione przed sobą cele.

Mimo to, turystyka nie jest silną stroną naszego miasta. Nasi goście przyjeżdżają tu raczej w celach biznesowych i rodzinnych niż turystycznych. W Radomiu nie ma hotelu należącego do sieci hoteli znanych z wysokiego standardu obsługi, mogącego pomieścić więcej niż 100 gości.

Stan turystyki w Radomiu doskonale obrazują dane dotyczące liczby turystów korzystających z noclegów na 1000 ludności w Radomiu na tle Polski i innych miast:

Tabela 22 Turyści korzystający z noclegów na 1000 ludności

2017 rok	Polska	Mazowsze	Warszawa	Powiat radomski	Radom	Częstochowa	Sosnowiec	Gdynia	Toruń	Kielce
turyści korzystający z noclegów na 1000 ludności	832,57	947,77	2 024,49	114,87	292,08	996,81	175,74	647,27	1 793,34	819,63

Źródło: GUS Bank Danych Lokalnych, *Turystyka, Turystyczne obiekty noclegowe i ich wykorzystanie, Turystyczne obiekty noclegowe - wskaźniki, Turyści korzystający z noclegów na 1000 ludności*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>, [dostęp 03.12.2018].

Radom od większości analizowanych miast dzieli duży dystans. Znacznie większa liczba turystów odwiedza nie tylko Warszawę, ale także Częstochowę (ponad 3x więcej turystów), Gdynię (ponad 2x więcej turystów) i Toruń (ponad 6 razy więcej turystów na 1000 mieszkańców). Oznacza to, że turyści „nie zostawiają” w Radomiu pieniędzy i nie budują wizerunku naszego miasta poza jego granicami jako przyjaznego, atrakcyjnego turystycznie i inwestycyjnie.

Niewielka liczba turystów odwiedzających Radom wynika z różnorodnych przyczyn i nie jest to z pewnością brak zabytków. Miasto jest bowiem bogate swoją historią i materialnym dziedzictwem. Obiekty te wymagają jednak gruntownych remontów, promocji i odpowiedniego wyeksponowania jako atrakcji turystycznych. Radomski rynek - naturalne miejsce, przyciągające zwykle turystów - jest w przypadku Radomia niemal zupełnie martwe. Rzadko odwiedzają go radomianie, a turyści mają trudności ze znalezieniem tu miejsc konsumpcji i odpoczynku. Tymczasem atut tego miejsca stanowi ratusz, dawne kolegium oo. Pijarów, Domy Gąski i Esterki, a po remoncie i odpowiedniej adaptacji może się nim stać także ponad stuletnia Kamienica Deskurów. Atutem jest też sam układ urbanistyczny Miasta Kazimierzowskiego, kościół farny i pozostałości zamku. Można więc zastanawiać się nad stworzeniem tu „zakątka”, który przyciągnie choćby weekendowe wycieczki mieszkańców Warszawy, uciekających od zgiełku wielkomiejskiego. Turystów, którzy docenią zaciszne zaułki i dawną, dziewiętnastowieczną zabudowę Radomia. Aktualnie zarówno ratusz, jak i kamienica Deskurów przechodzą gruntowne remonty, co znacząco wpłynie na oblicze całego Rynku.

Na potencjał turystyki codziennej i weekendowej dla mieszkańców regionu radomskiego składa się kilkanaście tras i szlaków turystycznych - pieszych, rowerowych i kajakowych, obejmujących Radom i przede wszystkim jego najbliższą okolicę. Coraz popularniejsza jest przede wszystkim turystyka rowerowa - w mieście powstają nowe drogi rowerowe i udogodnienia dla cyklistów. Niestety, ciąg pieszo-rowerowy, powstały w 2015 roku wzdłuż rzeki Mlecznej, którego pierwszy etap zaczyna się przy ulicy Okulickiego i kończy

za grodziskiem Piotrówka nie doczekał się jeszcze swojego przedłużenia. Poprowadzenie go przynajmniej do zalewu na Borkach uwolni potencjał i możliwości turystyczne dla mieszkańców miasta i regionu - byłaby to bowiem najkrótsza droga, aby dostać się z Śródmieścia do południowych osiedli miasta, naturalna dla setek rowerzystów, którzy codziennie jeździliby tamtędy do pracy, na uczelnię czy w sezonie letnim na wypoczynek nad akwenem na Borkach. Byłoby to także świetne miejsce dla spacerujących rodzin, czy miłośników rolek.

Słabo wykorzystanym turystycznie rejonem Radomia jest przywołana „Piotrówka”, a przecież niemal żadne z polskich miast nie posiada w swym centrum zachowanego w dobrym stanie grodziska o powierzchni 2 ha, otoczonego terenami zielonymi. Idealnym rozwiązaniem byłoby stworzenie tu parku archeologicznego, będącego atrakcyjnym punktem na mapie turystycznej Mazowsza. Obecne przepisy konserwatorskie nie dopuszczają jednak wnoszenia

rekonstrukcji na stanowiskach archeologicznych, a obszary poza grodziskiem są w większości własnością prywatną, dzieloną przez licznych spadkobierców, często trudnych do ustalenia. Tym niemniej zostały tu podjęte działania ułatwiające komunikację, w tym budowa bulwarów spacerowo-rowerowych i planowana jest ich dalsza rozbudowa. Warto również stworzyć obok grodziska ścieżkę dydaktyczną i miejsca dla wypoczynku. Realizowany obecnie projekt „LIFE”, doprowadzi m.in. do oczyszczenia i przywrócenia naturalnego biegu Mlecznej na terenach sąsiadujących z dawnym grodziskiem. Obszar doliny rzeki Mlecznej z Piotrówką jest od kilku lat elementem Parku Kulturowego Stary Radom, obejmującego znaczne tereny, ciągnące się stąd po Miasto Kazimierzowskie z rynkiem i Stary Ogród - zabytkowy park miejski.

Wsparcie dla turystów świadczą dwa Centra Informacji Turystycznej: działające w ramach MOSiR i uruchomione w 2015 roku Centrum Informacji Turystycznej w strukturze Urzędu Miejskiego. Turystyce sprzyjał będzie również uruchomiony w 2017 roku -rower miejski, który przez 2 lata funkcjonowania w Radomiu został już wypożyczony ponad 270 000 razy.

Turyści i mieszkańcy mogą korzystać z 4 basenów, 13 parków spacerowo -wypoczynkowych, w tym nowego w dzielnicy Michałów, zalewu na Borkach, kortów tenisowych. Dodatkowo udostępniane są boiska i sale gimnastyczne w szkołach, lodowisko w okresie zimowym, a także sfinansowane z budżetu obywatelskiego lodowisko całoroczne etc.

Dotychczas niewystarczająco wykorzystana została współpraca z sąsiadującymi gminami w zakresie stworzenia wspólnej oferty spędzania czasu wolnego rozumianego zarówno jako wydarzenia kulturalne, jak i opracowanie oferty np.: szlaków turystycznych. Nie istnieje system koordynacji pomiędzy gminami co do terminów, jak i wzajemnej informacji mieszkańców o różnych tego typu przedsięwzięciach. Koniecznym wydaje się stworzenie i, co jest istotnym elementem, wypromowanie sposobu informowania o imprezach kulturalnych, czy turystycznych. Będzie to jedna z kwestii, które rozwiązywane będą w ramach działań Stowarzyszenia Radomskiego Obszaru Funkcjonalnego.

3.6. Wizerunek miasta czyli my o sobie, inni o nas

Wizerunek to jedna z kluczowych kwestii dot. postrzegania miasta, do której przykładają wagę gospodarze większości z polskich miast. Ponieważ zależy od wielu czynników m. in. działań władz, podmiotów związanych z miastem, przekazu w mediach społecznościowych i mass mediach, wizerunek cechuje brak stałości i ciągła ewolucja. Ponieważ zazwyczaj opinie ludzi nie związanych z danym miejscem tworzone są właśnie na podstawie wykreowanego wizerunku, dlatego jest on tak ważny.

Próby kształtowania nowego oblicza miasta Radomia trwają od kilku lat. W tym czasie opracowano i wdrożono dokument pod nazwą "Strategia Marki Radom", który dotyczy zarówno kolorystyki, logo, hasła promującego miasto itp., a także polityki miasta w tym zakresie. Ponadto od pewnego czasu trwają intensywne prace nad postrzeganiem precyzji nie tylko w wymiarze dosłownym, czyli w związku z przemysłem, ale także w innych aspektach m. in. edukacji, organizowanych wydarzeń kulturalnych, czy konsekwencji w decyzjach dot. kierunku rozwoju miasta. Szersze spojrzenie przekłada się na większą identyfikację mieszkańców z marką Radomia i hasłami które są w niej zawarte.

Przy tworzeniu wizerunku ważną kwestią jest pozytywne zinterpretowanie położenia geograficznego Radomia, znajdującego się niedaleko stolicy i skupienie się na pozytywnych aspektach tej sytuacji tj. mniejszych opłatach komunalnych, krótszym czasie przejazdu, czy lepszej jakości powietrza i wody pitnej.

W przyszłości należy więc jasno zdefiniować rolę Radomia w stosunku do Warszawy który powinien stanowić dla stolicy atrakcyjną alternatywę. Takie kwestie jak mniejsza przestępczość, niższe koszty utrzymania, mają szansę być czynnikiem przyciągającym nowych mieszkańców do Radomia. Kluczowa w tworzeniu wizerunku jest odpowiednia interpretacja istniejących tendencji i zjawisk.

Od dłuższego czasu promocja miasta koncertuje się na osobach związanych z Radomiem m.in. sportowcach, czy firmach odnoszących znaczące sukcesy na forum krajowym i międzynarodowym, przez co samo miasto jest postrzegane jako bardziej atrakcyjne, dysponujące większym potencjałem. Z jednej strony filarem promocji jest propagowanie nowoczesności i innowacji wprowadzanych w Radomiu, drugim zaś podkreślanie historii miasta i związanych z nim wybitnymi przedstawicielami kultury i sztuki zwłaszcza w formie wydarzeń kulturalnych m.in. Festiwal Opętani Literaturą związany z postacią Witolda Gombrowicza, Międzynarodowy Festiwal Muzyki Dawnej im. Mikołaja z Radomia, czy KAZIKI - święto patrona miasta. Dzięki temu, że odbywają się one cyklicznie, mają szansę zaistnieć w świadomości większej liczby odbiorców.

Kolejnymi przykładami takich wydarzeń są KAMERALNE LATO, Międzynarodowy Festiwal Artystów Ulicznych i Precyzji czy Radomska Fosa Kultury.

Wszystkie powyższe działania mają na celu nie tylko budowanie pozytywnego wizerunku miasta, ale także poczucia dumy mieszkańców Radomia z miejsca w którym żyją. Dodatkowo w Radomiu odbywa się wiele przedsięwzięć, które mają na celu aktywizację mieszkańców oraz ich zaangażowanie w przebieg wydarzeń.

Niewątpliwie pozytywnie na wizerunek miasta wpływa realizacja budżetu obywatelskiego, który umacnia struktury społeczeństwa obywatelskiego, aktywizuje mieszkańców oraz daje im poczucie sprawczości i współodpowiedzialności za zachodzące w mieście zmiany.

3.7. Podsumowanie czyli co z tego wynika?

Od chwili zainicjowania prac nad Strategią Dalszego Rozwoju - Radom 2030 cały Zespół opracowujący dokument zadawał sobie pytanie: co miasto może zaoferować swoim mieszkańcom?

Po pierwsze - miasto chce otworzyć się na przyszłość i wszelkie działania ukierunkować na rozwój i długookresowe, pozytywne efekty. Horyzont 2030 roku powinien wyznaczać kierunek działań, stanowić cel, ku któremu wszyscy dążymy. Ważne jest zatem kreowanie otaczającej rzeczywistości, bo chcemy stać się miastem otwartym na młodych ludzi i innowacje. Chcemy żyć lepiej i wygodniej. Stworzymy stabilną lokalną gospodarkę. Dzięki takim działaniom nasze miasto stanie się ważnym ośrodkiem gospodarczym, społecznym i kulturalnym.

Po drugie - Radom musi rozwijać się w sposób zrównoważony, bez zaniechania żadnej z grup społecznych i dziedzin. Równoległe do rozwoju miasta powinny być stwarzane warunki dla poprawy jakości życia mieszkańców bez uszczerbku dla otaczającego nas środowiska. Należy podjąć działania na rzecz m.in.: poprawy estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznej, stworzenia: wysokiej jakości systemu edukacji odpowiadającego na wyzwania gospodarki opartej na wiedzy, szerokiej bazy rekreacyjno - sportowej i społeczno - zdrowotnej. Istotne jest również zwiększenie walorów środowiskowych (np.: poprawy jakości powietrza, wód powierzchniowych, utworzenia sieci terenów zielonych, zmniejszenia tzw. „wyspy ciepła”), a także wprowadzenie systemu inteligentnego transportu nie tylko publicznego. To także, a może przede wszystkim, edukacja, która daje szansę na pracę w naszym mieście oraz rozwój przedsiębiorczości i pozyskanie inwestorów. Kluczową kwestią jest przecież możliwość znalezienia zatrudnienia gwarantującego godziwe warunki życia.

Po trzecie - Radom musi stać się miastem inteligentnym - co oznaczać będzie zarówno inteligentne zarządzanie i nowoczesne usługi dla mieszkańców, jak i umożliwienie szerszego udziału mieszkańców w decydowaniu o mieście. Zostanie to urzeczywistnione poprzez zwiększenie roli konsultacji społecznych, wsparcie dla organizacji pozarządowych oraz budżet obywatelski jako narzędzie współdecydowania o własnym mieście.

Jak osiągnąć te założenia?

Na pierwsze miejsce zagadnień wymagających rozwiązań systemowych ze strony miasta wysuwa się problem zmniejszania się liczby ludności - w tym w szczególności ludzi młodych. Na tę kwestię składa się wiele elementów - od ujemnego bilansu migracji, starzenia się społeczeństwa, niskich płac, jak i niewielkiego prestiżu radomskich wyższych uczelni, których znikoma siła „przyciągania” studentów z zewnątrz nie rekompensuje ujemnego bilansu ludności.

Mimo iż widoczne są pozytywne symptomy na rynku pracy, niezmiennie istotnym problemem jest kwestia wysokiego bezrobocia rejestrowanego. Rozwiązaniem tego problemu mogą być wyłącznie komplementarne działania miasta, instytucji rynku pracy i przedsiębiorców związane z tworzeniem nowych, „dobrze płatnych” miejsc pracy. Należy przez to rozumieć zatrudnianie radomian w rozwojowych branżach za stawki, które w połączeniu z mniejszymi kosztami życia, zakupu mieszkania etc. pozwolą na konkutowanie pod tym względem z innymi miastami.

Tworzenie nowych firm, inwestycje (a więc i tworzenie nowych miejsc pracy) ograniczone są ilością wolnych terenów inwestycyjnych w gminie. Problem ten należy rozwiązać w połączeniu z pakietem działań na rzecz podniesienia kwalifikacji kadr w odpowiedzi na potrzeby nowoczesnych przedsiębiorstw z innowacyjnych i przyszłościowych branż tak, aby ostatecznie odpowiadało obecnym i przyszłym potrzebom radomskiego rynku pracy.

Zarówno przeprowadzona diagnoza, jak i analiza SWOT wskazują na niespójność wizerunku miasta, co rzutuje często na inne dziedziny m.in. na zadowolenie z życia mieszkańców i ich udział w kształtowaniu polityki publicznej. W związku z potrzebą wykreowania, a także w dalszej kolejności promowanie dziedziny, branży czy produktu „made in Radom”, które jednoznacznie kojarzyłyby się z miastem i tworzyły wokół niego dobrą atmosferę, podjęto prace w tym kierunku. Warto podkreślić, że od pewnego czasu trwają także intensywne działania mające na celu konsolidację społeczności lokalnej i budowanie tożsamości mieszkańców miasta, czemu służy organizacja uroczystych obchodów Radomskiego Protestu Robotniczego CZERWIEC’76. Bardzo ważną kwestią, mającą wpływ na postrzeganie Radomia zarówno przez mieszkańców jak i osoby z zewnątrz jest poszerzenie kanałów informacyjnych oraz większa skuteczność dotarcia do mieszkańców z informacjami dotyczącymi realizowanych w mieście inwestycji, wdrażania udogodnień dla lepszego komfortu życia w Radomiu czy przedsięwzięć kulturalnych. Stworzenie oraz wykorzystanie nowych narzędzi komunikacji z mieszkańcami jest podstawą zwiększenia atrakcyjności miasta w oczach radomian. Mieszkańcy muszą być świadomi walorów miejsca w którym żyją, by mogli utożsamiać się z nim i szerzyć tę wiedzę dalej poza jego granice.

Najważniejszym posiadanym przez miasto zasobem - jest bezcenny kapitał społeczny stanowiący o możliwościach dalszego rozwoju oraz o potencjale gospodarczym. To ponad 200 000 osób żyjących w Radomiu i reprezentujących nas na zewnątrz. To osoby, których zadowolenie z życia może budować wizerunek miasta. Najistotniejszym wyzwaniem dla Radomia jest wprowadzenie takich zmian, danie odpowiedniego impulsu rozwojowego, który pozwoli na zatrzymanie odpływu mieszkańców.

4. RADOM PRZYSZŁOŚCI CZYLI CELE ROZWOJOWE NA LATA 2019 - 2030

„Po pierwsze, miej zdefiniowany, jasno określony cel (ideał, zadanie). Po drugie, zdobądź potrzebne zasoby by do niego dojść; wiedzę, pieniądze, materiały, metody. Po trzecie, skieruj wszystkie te zasoby na osiągnięcie celu”

Arystoteles

4.1. Silny Radom - siłą swoich mieszkańców - wizja Radomia w 2030 roku

Jaki będzie Radom w 2030 roku? Jakie będzie nasze miasto za nieco ponad 10 lat?

Radom w 2030 roku to miasto, w którego czystym środowisku warto jest żyć, kształcić i wychowywać dzieci i mieć satysfakcjonującą pracę, dającą szansę na godziwe zarobki i rozwój zawodowy. Nasze miasto to: **„Radom silny siłą swoich mieszkańców”**.

Dzięki aktywnej pracy na rzecz wdrażania celów niniejszej strategii Radom w 2030 to miasto, które rozwija się w sposób zrównoważony. Z myślą o mieszkańcach miasto staje się coraz piękniejsze. Poprawia się jego gospodarka, przy jednoczesnej dbałości o środowisko, dzięki czemu zwiększa się komfort życia.

W 2030 roku znacznie poprawia się jakość i estetyka przestrzeni publicznej, która zbliża ludzi do siebie i w ten sposób zwiększa zadowolenie mieszkańców. Miasto poszukuje równowagi pomiędzy rozwojem gospodarczym a zachowaniem walorów środowiska naturalnego, inwestycjami w infrastrukturę a inwestycjami w rozwój społeczny. Poruszanie się po mieście ułatwione jest dzięki inteligentnemu systemowi zarządzania ruchem. Po Radomiu można przemieszczać się płynnie rowerem i ekologiczną komunikacją miejską, dzięki czemu nawet w centrum można oddychać powietrzem pozbawionym smogu. Wszelkie bariery, jak drogi szybkiego ruchu, nie są uciążliwe. Dotychczas niezagospodarowane niewielkie przestrzenie niczyje zostały zamienione na małe enklawy zieleni miejskiej, miejsca, w których można na chwilę się zatrzymać. Życie miasta koncentruje się na rewitalizowanym Rynku, który warto pokazać każdemu turyście. To miejsce spotkań radomian, gdzie można odpocząć i porozmawiać, a także wziąć udział w zorganizowanej ofercie kulturalnej.

Radom w 2030 roku to miasto tętniące życiem, zarządzane inteligentnie, efektywnie, oszczędnie i ekologicznie. Władze stale dbają o wysoką jakość usług świadczonych na rzecz radomian. Tworzą oblicze miasta przyjaznego jego mieszkańcom i swoim gościom.

Radomianie to ludzie zaangażowani, ambitni i aktywni. Współdecydują oni o swoim mieście, odczuwają realną możliwość bycia społeczeństwem obywatelskim. Uczestniczą w konsultacjach społecznych, akcjach charytatywnych, przedsięwzięciach miasta.

Uczestniczą – bo czują współodpowiedzialność za losy Radomia.

Uczestniczą – bo czują się radomianami.

Radomianie uważani są za specjalistów w swoich dziedzinach. Są dobrze wykształceni zgodnie z oczekiwaniami pracodawców. Inwestorzy chętnie lokują się w Radomiu, bo wiedzą, że pozyskają tu fachowe kadry. Rozwój potencjału gospodarczego opiera się na nowoczesnych i innowacyjnych branżach, które miasto wspiera.

W 2030 roku Radom kojarzony jest nie tylko poprzez jego mieszkańców, ale też przez produkty wytwarzane w mieście. Produktem „made in Radom” są wyroby naszych firm i świadczone przez nie usługi. To także flagowe wydarzenia kulturalne, sportowe i gospodarcze. To również duma z dziedzictwa kulturowego i historycznego, którą możemy dzielić się z innymi.

4.2. Jakie postawiliśmy sobie cele?

Niniejsze cele zostały opracowane po przeprowadzeniu dogłębnej diagnozy sytuacji wynikającej z porównań z sytuacją innych miast i analizy zjawisk charakterystycznych dla Radomia. Wynika także z przedstawionej w dalszej części analizy SWOT w podziale na obszary. Uzyskane w ten sposób wnioski zostały opracowane w formie wizji miasta w 2030 roku i celów do realizacji w latach 2019 - 2030. Wizja miasta, która przyświecała autorom niniejszej strategii, została sformułowana na początku prac związanych z wyciąganiem wniosków z przeprowadzonej diagnozy. Nasze miasto w 2030 roku to: **„Radom silny – siłą swoich mieszkańców”**.

Dlaczego? Bo o tym, jakie jest i jakie będzie nasze miasto zdecydują nie tylko nim władarze, ale wszyscy mieszkańcy. Ich wspólne działania przesądzą o przyszłości miasta. To, czy ludzie będą tu mieszkać, pracować, kształcić i wychowywać dzieci – w najbliższych latach zdecyduje, czy Radom odniesie sukces, czy też będzie tracić na znaczeniu. Dlatego dla mieszkańców i z mieszkańcami muszą być tworzone cele i realizowane działania miasta.

Cel związany z jakością życia został celem głównym niniejszej strategii nie bez powodu – bo jest to oferta składana radomianom. Cele szczegółowe związane z inteligentnym zarządzaniem miastem, gospodarką i przyjaznymi usługami mają pozwolić na stworzenie jak najlepszych warunków do stałego zwiększania jakości życia radomian.

Cele zostały opracowane w taki sposób, by realizować przyjętą wizję silnego Radomia, a także zrównoważonego rozwoju tworzącego wysoką jakość życia. Dlatego celem głównym oraz celami szczegółowymi i operacyjnymi rozwoju Radomia na lata 2019 – 2030 będą:

Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez zrównoważony rozwój społeczno – gospodarczy Radomia do roku 2030

W ramach niniejszej strategii każdy cel został opisany wraz z podaniem przykładowych działań, które pozwolą na jego zrealizowanie. Wskazane zostały także podmioty powiązane z gminą oraz podmioty zewnętrzne konieczne do zaangażowania w prawidłową realizację działań. Zarówno same działania, jak i realizatorzy - nie stanowią zamkniętego katalogu. Są to jedynie przykłady wymagające dogłębnego opisanie w ramach planów resortowych, które zostaną opracowane i przyjęte na etapie wdrażania niniejszej strategii.

Wszystkie cele są spójne ze strategiami wyższego rzędu: „Długookresową Strategią Rozwoju Kraju - Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”, „Strategią na rzecz odpowiedzialnego rozwoju”, „Strategią Rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku Innowacyjne Mazowsze”, „Krajową Polityką Miejską 2023”. Aktualnym kierunkiem wszystkich w/w dokumentów jest poprawa jakości życia, a więc Strategia dalszego rozwoju - Radom 2030 wpisuje się w pełni w ten kierunek. Szczegółowa tabela dotycząca zbieżności celów niniejszego dokumentu ze strategiami wyższego rzędu znajduje się w załączniku nr 1.

4.3. Cel Strategiczny I: Inteligentny Radom czyli chcemy być smart

Wzrost jakości życia został uznany za kluczowy cel w niniejszej strategii. Drogą do jego osiągnięcia będzie zrównoważony rozwój miasta. Jednym z jego elementów będzie rozwój zgodny z koncepcją „smart city”, czyli inteligentnego miasta. Jest to pojęcie wieloznaczne, niekiedy różnie rozumiane. Część definicji kładzie nacisk na technologie wykorzystywane przy tworzeniu inteligentnych miast, inne zaś, na korzyści dla ich mieszkańców. Jeszcze inne zwracają uwagę na bezpieczeństwo, dbałość o stan środowiska, przyjazną przestrzeń oraz sprawne zarządzanie. Wspólnym mianownikiem wszystkich definicji inteligentnego miasta jest jego dążenie do zaoferowania mieszkańcom lepszego życia. W przypadku Radomia musi się to wiązać ze zrównoważonym rozwojem miasta przy dbałości o środowisko naturalne. Dlatego szczególnie istotne będzie właściwe i nowoczesne zarządzanie. Nie mniej ważne będzie włączanie mieszkańców w działania rozwojowe. Współpraca rządzących i zarządzanych przełoży się na poprawę jakości życia w mieście, a także podniesie jego atrakcyjność dla mieszkańców.

Przed opracowaniem celów operacyjnych dokonano analizy mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń związanych z koncepcją „smart”:

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Rozwój sieci ścieżek rowerowych ✓ Realizacja projektów ekologicznych ✓ Rewitalizacja parków miejskich ✓ Umieszczanie czujników do badania jakości powietrza (26 punktów w mieście) ✓ Opracowanie i wdrażanie planów i programów w zakresie ochrony środowiska ✓ Duży potencjał krajobrazu miejskiego ✓ Wspieranie przez gminę likwidacji indywidualnych palenisk węglowych ✓ Stale unowocześniany transport miejski. ✓ Świadczenie E-usług przez Urząd Miejski w Radomiu i jednostki gminy, ✓ Zapewnianie dostępu do Internetu poprzez własną sieć szerokopasmową dla osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym z powodu trudnej sytuacji materialnej lub niepełnosprawności, ✓ Duże zainteresowanie budżetem obywatelskim, ✓ Poprawiający się poziom bezpieczeństwa w mieście, ✓ Duża liczba organizacji pozarządowych, 	<ul style="list-style-type: none"> – Niski poziom wiedzy mieszkańców o konieczności ich zaangażowania w ochronę środowiska, – Niewystarczająca popularność komunikacji publicznej i alternatywnych dla samochodu prywatnego form przemieszczania się po mieście, – Trudności ze znalezieniem miejsc parkingowych szczególnie w centrum miasta, – Brak infrastruktury ładowania samochodów elektrycznych, – Nadmierny poziom niskiej emisji negatywnie wpływający na jakość życia w mieście, – Niski udział OZE w bilansie energetycznym miasta, – hałas drogowy, – mała ilość terenów chronionych przyrodniczo stanowiących zaplecze rekreacyjne miasta i ich słaba dostępność – „rozlewanie się” zabudowy na tereny podmiejskie, brak systemu zieleni miejskiej powiązanego ze ścieżkami rowerowymi i ciągami pieszymi – urbanizacja cennych terenów przyrodniczych – zanieczyszczenie wód powierzchniowych, – miejska wyspa ciepła,

	<ul style="list-style-type: none"> – Zdegradowane tereny przemysłowe i w centrum miasta, – Niewystarczająca ilość partnerstw zbudowanych wokół idei rozwoju miasta, – Brak wiedzy mieszkańców na temat konieczności ich zaangażowania w pozytywny przekaz o Radomiu – Kilka negatywnych stereotypów dotyczących miasta powielanych w mediach społecznościowych, – Zbyt mała świadomość mieszkańców Radomia dotycząca budowania przez nich pozytywnego wizerunku miasta, – Niewystarczająca liczba inteligentnych rozwiązań w zarządzaniu miastem – Niewielka ilość organizacji pozarządowych o dużym potencjale,
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Wdrożenie działań w ramach opracowanego „Planu Adaptacji do zmian klimatu Miasta Radomia do roku 2030” ✓ Rozwój sieci Radomskiego Roweru Miejskiego ✓ Rozwój terenów zielonych ✓ Wprowadzanie inteligentnych rozwiązań do zarządzania transportem, ✓ Partnerstwo publiczno - prywatne jako szansa na pozyskanie funduszy zewnętrznych na rozwój miasta, ✓ Opracowanie i wdrożenie zapisów Gminnego Programu Rewitalizacji ✓ Opracowanie i wdrożenie zapisów Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego ✓ Wsparcie merytoryczne i finansowe dla NGO wraz z opracowaniem efektywnego systemu kontroli wydatkowania środków publicznych, ✓ Rozwój mobilności poprzez poprawę infrastruktury i jakości transportu w mieście, ✓ Zwiększanie zaangażowania obywateli w podejmowanie decyzji w mieście, ✓ Rozwój centrów usług wspólnych jako sposobu na efektywne zarządzanie. ✓ Plany władz centralnych dotyczące deklomracji urzędów w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> – Powszechnie stosowane piece węglowe w mieszkaniach prywatnych, – Ubóstwo energetyczne, – Brak nawyków korzystania z roweru jako środka transportu, a nie wyłącznie rekreacji, – Rozlewanie się miast jako ogólnoświatowy trend, – Utrata funkcji województwa i wynikająca z niej słabnąca rola miasta ze względu na ograniczoną liczbę pełnionych funkcji w porównaniu z miastami wojewódzkimi, – Stosunkowo niewielka odległość do 4 dużych, szybko rozwijających się miast o statusie województwa (Warszawa, Kielce, Lublin, Łódź) stanowiących niekorzystny punkt odniesienia związany z lepszą ofertą: inwestycyjną, na rynku pracy, a co za tym idzie wyższymi zarobkami, – Negatywny przekaz nt. Radomia w Internecie, – Rozpowszechnianie negatywnego wizerunku miasta przez samych mieszkańców. – Dotychczasowy brak działań inwestycyjnych na radomskim lotnisku.

Powyższa analiza stała się podstawą opracowania poniższych celów operacyjnych. Główne kwestie, które leżą u podstaw celów operacyjnych to:

Trendy te mają przełożenie na następujące cele operacyjne:

<p>Cel operacyjny 1.1</p>	<p>Czyste środowisko</p>
<p>Kierunki rozwoju</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Poprawa efektywności energetycznej miasta i zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych, w tym zwiększenie udziału OZE w bilansie energetycznym miasta. ➤ Poprawa jakości powietrza, ➤ Modernizacja sieci ciepłowniczej i źródeł wytwarzania ciepła oraz przyłączania nowych budynków do sieci, ➤ Likwidacja uciążliwych obiektów i urządzeń negatywnie wpływających na środowisko, w szczególności wysokoemisyjnych kotłów grzewczych ➤ Termomodernizacja budynków, ➤ Wypracowanie polityki przestrzennej miasta uwzględniającej ochronę środowiska ➤ Rozbudowa miasta zapobiegająca tworzeniu się tzw. „wysp ciepła”. poprzez zwiększanie pokrycia terenami zielonymi ➤ Zwiększanie zasobów i rewitalizacja zieleni miejskiej oraz budowa i rozbudowa zbiorników wodnych retencyjno - rekreacyjnych. ➤ Edukacja ekologiczna, ➤ Przystosowanie miasta do zmian klimatu poprzez zwiększenie jego odporności na ekstremalne zjawiska pogodowe.

**Uzasadnienie
i przykładowe
działania
do realizacji**

Niniejszy cel związany jest z poprawą stanu środowiska miejskiego. Ogromnym problemem wielu miejscowości w Polsce, w tym Radomia, jest zła jakość powietrza znacząco przekraczająca wszelkie dopuszczalne normy ilości zanieczyszczeń szkodliwych dla zdrowia. Problem ten musi być rozwiązywany również na poziomie krajowym, ale miasto chce podjąć szereg działań, które ograniczą wpływ człowieka na otaczające go środowisko. Przede wszystkim należy dążyć do rozwiązania problemu niskiej emisji – wynikającej nie tylko z transportu miejskiego, ale również tej związanej z paliwem złej jakości i piecami starego typu w prywatnych domach. Dlatego miasto planuje wspierać mieszkańców w tej kwestii, gdyż ubóstwo energetyczne nie pozwala części z nich na dostosowanie ogrzewania domów prywatnych do obowiązujących standardów. Istotne są też wszelkie działania mające wpływ na zrównoważony rozwój transportu miejskiego i uprzywilejowanie transportu publicznego oraz wszelkich jego niskoemisyjnych i bezemisyjnych form, w tym wymiana taboru na ekologiczny. W Radomiu musi powstać również sieć stacji do ładowania samochodów elektrycznych, którą można zrealizować w porozumieniu z partnerami prywatnymi.

Efektu ekologicznego nie da się uzyskać bez edukacji mieszkańców w tym zakresie. Zarówno poprawy jakości powietrza, jak i lepszej segregacji odpadów nie da się osiągnąć bez ich zaangażowania. Stąd konieczne są kampanie społeczne i edukacyjne związane ze świadomością ekologiczną skierowane zarówno do dzieci, jak i osób dorosłych. W zakresie przetwarzania odpadów konieczne jest takie unowocześnianie instalacji, by jak największa ilość odpadów była poddana recyklingowi, a nie trafiała na wysypisko. Stąd konieczne są zarówno inwestycje w tym zakresie, tworzenie większej ilości miejsc, blisko domu, w których można oddać odpady, a także wspomniane kampanie społeczne. Są to działania, które powinny być ze sobą powiązane, gdyż tylko wspólnie dadzą właściwy efekt.

Istotne w rozwoju czystego miasta będzie też właściwe nim zarządzanie. Jego elementem jest inteligentne zarządzanie transportem oraz wypracowanie polityki przestrzennej miasta uwzględniającej ochronę środowiska przyrodniczego, w tym w szczególności ochronę i odtwarzanie korytarzy ekologicznych, rozwój terenów zieleni i ochronę przed degradacją wód powierzchniowych oraz takie projektowanie planów zagospodarowania przestrzennego, by uniknąć tworzenia tzw. „wysp ciepła”. Dodatkowo istotne będzie inteligentne zarządzanie budynkami użyteczności publicznej w ramach optymalizacji zużycia ciepła i energii, co będzie jednym z elementów podniesienia efektywności energetycznej całego miasta. Inną jej częścią może być inteligentne zarządzanie oświetleniem miejskim.

Równoległe miasto musi dbać o zwiększenie odporności na zmiany klimatu poprzez rozbudowę zielonej infrastruktury, w tym: zwiększenie powierzchni terenów zielonych np.: poprzez rewitalizację parków i tworzenie nowych obszarów z roślinnością. Tereny te mogą powstawać na nieruchomościach gminy, a także należących do prywatnych właścicieli i wspólnot mieszkaniowych, do czego podmioty te będą zachęcane, w tym przy pomocy różnych form wsparcia. Dodatkowo planowane jest tworzenie obiektów małej architektury zielonej, klombów, parkletów – podnoszących komfort życia w mieście w szczególności w miejscach, w których zabudowa nie pozwala na utworzenie większych obiektów. Dążeniem miasta musi być uzyskanie równowagi pomiędzy miejscem do wypoczynku a trwałą zabudową.

Miasto Radom jak wiele innych dużych ośrodków miejskich Polski, jest szczególnie zagrożone skutkami zmian klimatu, a jego dynamiczny rozwój będzie potęgować te zagrożenia. Opracowany „Plan Adaptacji do zmian klimatu Miasta Radomia do roku

	<p>2030” wskazuje główne zagrożenia w czterech najbardziej wrażliwych obszarach (zdrowie publiczne, transport, gospodarka przestrzenna i gospodarka wodna), dla których określono działania adaptacyjne korzystne dla miasta, w szczególności istotne dla poprawy jakości życia i bezpieczeństwa jego mieszkańców.</p> <p>Jedną z odpowiedzi na problemy klimatyczne będzie tworzenie zielonej i błękitnej infrastruktury w oparciu o podejście ekosystemowe. Pozwoli to na łagodzenie skutków zmian klimatu w zakresie przewidywanych podwyższonych temperatur, nasilonych katastrofalnych opadów i długich okresów suszy wpływających negatywnie na bezpieczeństwo ekologiczne w sposób bezpośredni (powodzie, podtopienia, susze, niska jakość wody, wysokie temperatury powietrza w mieście) oraz pośredni (negatywny wpływ na strukturę i funkcję ekosystemów przyrodniczych i ich zdolności klimatu dostarczania usług ekosystemowych).</p>
<p>Podmioty odpowiedzialne:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wydział Ochrony Środowiska i Rolnictwa, • Biuro Miejskiego Konserwatora Przyrody, • Wodociągi Miejskie w Radomiu sp. z o.o., • PPUH „RADKOM” Sp. z o.o. • Radomskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej RADPEC - Spółka Akcyjna • Miejska Pracownia Urbanistyczna, • Wydział Funduszy Unijnych • Miejski Zarząd Dróg i Komunikacji w Radomiu, • Wydział Inwestycji, • Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacji w Radomiu Sp. z o.o.
<p>Wskaźniki</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zredukowanie ilości spalane go węgla, • Zredukowanie ilości zanieczyszczeń emitowanych do atmosfery, • Wzrost liczby dostępnych publicznie rowerów miejskich, • Wzrost liczby stacji rowerowych, • Zwiększenie powierzchni terenów zielonych, • Wzrost liczby budynków poddanych termomodernizacji, • Wzrost liczby zlikwidowanych palenisk węglowych, • Zwiększenie ilości odpadów poddanych recyklingowi, • Wzrost liczby kampanii społecznych dotyczących świadomości ekologicznej mieszkańców • Zwiększenie udziału niskoemisyjnych autobusów w posiadanym taborze, • Wzrost liczby zbudowanych/przebudowanych/rozbudowanych zbiorników małej retencji, • Zwiększenie powierzchni terenów bezpośrednio objętych ochroną przeciwpowodziową • Zwiększenie poziomu pokrycia Miejscowymi Planami Zagospodarowania Przestrzennego

Cel operacyjny 1.2	Nowoczesne i sprawne zarządzanie
Kierunki rozwoju	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wdrożenie inteligentnych rozwiązań w zakresie świadczenia usług dla mieszkańców m.in. dotyczących e-usług administracyjnych, kulturalnych i edukacyjnych, transportowych etc. ➤ Rozwój inteligentnych systemów zarządzania m. in. transportem. ➤ Nowoczesne zarządzanie mobilnością miejską poprzez: <ul style="list-style-type: none"> • Uprzywilejowanie ekologicznego transportu miejskiego w tym elektrycznego oraz tworzenie warunków dla rozwoju ekologicznego transportu prywatnego, • Ograniczenie indywidualnego ruchu samochodowego w mieście, w szczególności poprzez ograniczenie potrzeb przemieszczania się oraz podniesienie priorytetu komunikacji zbiorowej, ruchu pieszego i lekkiej mobilności w zakresie budowy infrastruktury oraz organizacji ruchu, • Organizację węzłów przesiadkowych powiązanych z systemem centrów miejskich, • Przekształcanie przestrzeni ulic w sposób bardziej przyjazny zrównoważonym środkom transportu, w szczególności ruchowi pieszemu . ➤ Budowanie partnerstw publiczno – prywatnych i międzysektorowych na rzecz rozwoju miasta, ➤ Kreowanie pozytywnego wizerunku miasta. ➤ Tworzenie porozumień ponad podziałami prowadzących do lokowania instytucji centralnych i ponadlokalnych w Radomiu (deglomeracja urzędów)
Uzasadnienie i przykładowe działania do realizacji	<p>Niniejszy cel związany jest z poprawą zarządzania miastem jako całością. Do roku 2030 planujemy wprowadzenie nowoczesnych i inteligentnych rozwiązań w tym zakresie - np.: zwiększenie liczby usług na rzecz mieszkańców, które będą mogły być świadczone drogą elektroniczną z możliwością załatwienia wielu spraw bez konieczności wychodzenia z domu.</p> <p>Łatwość z jaką mieszkańcy mogą przemieszczać się po mieście jest jednym z wyznaczników wysokiej jakości życia. Dlatego istotne jest zintegrowanie działań komórek miejskich odpowiadających za mobilność - począwszy od jej planowania, a skończywszy na zarządzaniu transportem miejskim. Konieczne jest podjęcie działań na rzecz upłynnienia ruchu, poprawy jakości transportu i komunikacji w Radomiu. Wiązać się to musi z opracowaniem lepszej, bezpieczniejszej i ekologicznej komunikacji miejskiej i takie nią zarządzanie, by była w stanie zastąpić część indywidualnego ruchu samochodowego, a docelowo znacząco go ograniczyć. Ważne wydaje się także wprowadzenie inteligentnych rozwiązań do zarządzania ruchem. Istotne dla mieszkańców jest także rozwiązanie problemu parkowania m.in. poprzez opracowanie miejskiej polityki parkingowej. Włączenie tzw. lekkiej mobilności do systemu transportu w mieście musi wiązać się z dostosowaniem do niej infrastruktury i organizacji ruchu i zostać skorelowane z odpowiednim planowaniem przestrzennym, działaniami na rzecz ograniczenia potrzeb przemieszczania się po mieście i przekształcaniem ulic w sposób bardziej przyjazny zrównoważonym środkom transportu. Działania te będą komplementarne z planowaną poprawą funkcjonalności i jakości dróg miejskich i utworzeniem strefy wygodnego ruchu, a także tworzeniem stref uspokojonego ruchu tzw. woonerf-ów.</p> <p>Do roku 2030 istotnym działaniem będzie również pozyskiwanie partnerów z różnych sektorów do planowania, realizacji i współfinansowania rozwoju miasta, a także włączanie ich w proces poprawy jakości przestrzeni publicznej i świadczenie usług na rzecz mieszkańców.</p>

	<p>Nawet najlepsze zarządzanie może okazać się niewystarczające, jeśli nie będzie odpowiednio promowane. Dlatego kreowanie pozytywnego wizerunku miasta zarówno do wewnątrz, jak i na zewnątrz jest istotne dla właściwego zarządzania miastem. Należy też prowadzić działania zwiększające identyfikację mieszkańców z Radomiem, podnosić ich świadomość związaną z kreowaniem przez nich opinii o naszym mieście. Nie da się stworzyć przyjaznego wizerunku miasta bez udziału mieszkańców w jego budowaniu. Istotne jest zwiększenie wiedzy nie tylko radomian na temat dziedzictwa kulturowego i historycznego miasta. Ważnym jest wykorzystanie dla tego celu wszelkich zasobów posiadanych przez miasto, w tym promocji poprzez sport, imprezy kulturalne, wszelkie sukcesy radomian, kreowanie wizerunku poprzez osoby znane i lubiane, podkreślanie wysokiego poziomu bezpieczeństwa w mieście etc. Wizerunek miasta musi być tworzony w powiązaniu z nowoczesnymi formami przekazu. Istotnym elementem podniesienia rangi Radomia i docelowo poprawy jego wizerunku jest podjęcie działań na rzecz lokowania w Radomiu instytucji centralnych i charakterze ponadlokalnym. Wymagają one zaangażowania w nie wielu podmiotów i konieczności zawierania porozumień ponad podziałami, ale okazać się mogą ważnym motorem rozwojowym naszego miasta.</p>
<p>Podmioty odpowiedzialne:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wszystkie wydziały i jednostki miejskie w zakresie świadczenia e-usług i wdrażania inteligentnego zarządzania • Miejska Pracownia Urbanistyczna, • Biuro ds. Systemu Informacji Przestrzennej • Kancelaria Prezydenta • Miejski Zarząd Dróg i Komunikacji w Radomiu, • Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacji w Radomiu Sp. z o.o., • Biuro Nadzoru Właścicielskiego, • Wydział Kultury.
<p>Wskaźniki</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost liczby usług świadczonych drogą elektroniczną, • Wzrost liczby zmodernizowanych obiektów użyteczności publicznej, • Zwiększenie wartości inwestycji zrealizowanych w ramach partnerstwa publiczno – prywatnego, • Zwiększenie długości ścieżek rowerowych (w km), • Zwiększenie długości dróg (w km), • Zwiększenie długości dróg, na których zainstalowano inteligentne systemy transportu, • Zwiększenie długości dróg na których zainstalowano energooszczędne oświetlenie, • Wzrost liczby nowych lokalizacji dla działań kulturalnych, • Wzrost liczby imprez kulturalnych i sportowych, • Wzrost liczby instytucji centralnych i o charakterze ponadlokalnym mających siedzibę w Radomiu.
<p>Cel operacyjny 1.3</p>	<p>Świadome planowanie przestrzenne</p>
<p>Kierunki rozwoju</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zahamowanie procesów rozlewania się zabudowy na peryferie miasta i gmin ościennych ➤ Rewitalizacja centrum miasta jako miejsca koncentracji miejsc pracy, handlu i usług wyższego rzędu oraz centrum administracyjnego miasta i regionu ➤ Zwiększenie intensywności i wykorzystania zabudowy w centrum miasta, w szczególności poprzez odnowienie zaniedbanej substancji, uzupełnienie luk zabudowy oraz wykorzystanie pustostanów ➤ Tworzenie na zdegradowanych obszarach okołomiejscowych centrów lokalnych, wyposażonych w funkcje handlowo-usługowe i publiczne

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Uporządkowanie zabudowy i uzupełnianie infrastruktury komunikacyjnej, technicznej i społecznej, w tym przestrzeni publicznych oraz ciągów zieleni na zdegradowanych obszarach okołóśródmiejskich ➤ Stworzenie sieci atrakcyjnych miejskich przestrzeni publicznych, powiązanych z systemem centrów miejskich, w tym w osiedlach zabudowy wielorodzinnej i jednorodzinnej ➤ Wykorzystanie potencjału Rynku i innych przestrzeni śródmiejskich do stworzenia przestrzeni publicznych o wysokiej atrakcyjności ➤ Stworzenie systemu centrów miejskich skupiających obiekty handlowe i usługowe, w tym administracji publicznej ➤ Przekształcanie, usuwanie lub izolowanie obiektów o funkcjach uciążliwych położonych w sąsiedztwie terenów rekreacyjnych lub mieszkaniowych ➤ Podniesienie jakości i spójności rozwiązań estetycznych przestrzeni, w szczególności uporządkowanie szyldów i reklam oraz sposobów renowacji obiektów zabytkowych ➤ Wykorzystanie przyrodniczych i kulturowych walorów Piotrówki i doliny rzeki Mlecznej ➤ Zachowanie, wraz z możliwym przekształcaniem funkcji, najcenniejszych obiektów postindustrialnych
<p>Uzasadnienie i przykładowe działania do realizacji</p>	<p>Poprawa jakości życia mieszkańców powiązana jest z zwiększeniem jakości przestrzeni publicznej – gdyż jest ona poddawana ocenie w pierwszej kolejności. Może być traktowana jako przyjazna, bądź niesprzyjająca życiu w mieście. Wygląd przestrzeni publicznej jest również jednym z czynników decydujących o całościowym wizerunku Radomia. Do 2030 roku nasze miasto musi być lepiej zaplanowane i uporządkowane pod względem urbanistycznym. Cel ten może zostać zrealizowany poprzez zwiększenie pokrycia terenu Miejscowymi Planami Zagospodarowania Przestrzennego oraz opracowanie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, które przyczynią się do właściwej realizacji celów przestrzennych miasta i dalszy jego rozwój w oparciu o całościową urbanistyczną wizję. Jest to polityka długofalowa, która nie zakończy się nawet w 2030 roku, gdyż lepszą przestrzeń tworzy się długo i przy współudziale wielu podmiotów: mieszkańców, przedsiębiorców, grup nieformalnych, sąsiednich jednostek samorządu terytorialnego, które mają różne, często sprzeczne ze sobą interesy.</p> <p>W przyszłości niezbędne jest ograniczenie terenów przewidzianych do urbanizacji, co sprzyjać będzie ochronie terenów otwartych. Planowanie obszarów przeznaczonych do urbanizacji uwzględniać musi niezbędną infrastrukturę techniczną i społeczną, która powinna rozwijać się równolegle do zabudowy. Niezbędne wydaje się opracowanie spójnej polityki gminy w zakresie tworzenia centrów miejskich skupiających obiekty handlowe i usługowe, w tym administrację publiczną oraz obiekty wielkopowierzchniowe i zabudowę biurową wraz z odpowiednią infrastrukturą.</p> <p>W rozwoju urbanistycznym miasta istotne jest nadanie centrum miasta właściwej funkcji, której aktualnie jest pozbawione. Wiąże się to z rewitalizacją tego obszaru jako miejsca pracy, handlu i usług wyższego rzędu oraz centrum administracyjnego miasta i regionu. Miasto musi podjąć aktywną rolę w regulacji stanów prawnych i uruchamiania niezabudowanych i niedoinwestowanych nieruchomości pod inwestycje śródmiejskie. Wsparciem dla rewitalizacji centrum miasta mógłby okazać się program wsparcia zaniedbanej zabudowy śródmiejskiej i zintegrowanie ochrony zabytków z działaniami planistycznymi.</p> <p>Zdegradowane tereny okołóśródmiejskie powinny zostać objęte obszarem i rehabilitacji zabudowy i infrastruktury technicznej, a opracowywane miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (a w przyszłości miejscowe plany rewitalizacji)</p>

	<p>powinny zostać skorelowane z działaniami regulacyjnymi i inwestycyjnymi miasta. Przestrzenie publiczne w tym w szczególności zdegradowane obszary okołoprzemysłowe powinny zostać objęte programem podnoszenia ich jakości obejmującego standardy zagospodarowania, które będą obowiązywać przy wszystkich działaniach planistycznych, rewitalizacyjnych i inwestycyjnych. Standaryzacją powinny zostać objęte również kwestie dotyczące kształtowania sylwetki miasta, nośników reklamowych, szyldów i małej architektury.</p> <p>Zwiększenie jakości życia mieszkańców wymaga przekształceń terenów przemysłowych i poprzemysłowych celem wyznaczenia stref o spójnym charakterze i typach funkcji zabudowy.</p> <p>Priorytetem sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego muszą zostać objęte rejon głównych miejskich przestrzeni publicznych.</p> <p>Świadome planowanie przestrzenne jest działaniem komplementarnym do pozostałych celów.</p>
<p>Podmioty odpowiedzialne</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Miejska Pracownia Urbanistyczna • Wydział Inwestycji • Biuro Rewitalizacji • Biuro Rozwoju Miasta • Biuro Nabywania i Zbywania Nieruchomości Gminy • Wydział Nieruchomości Gminnych • Wydział Nieruchomości Skarbu Państwa • Rewitalizacja sp. z o.o., • Miejski Zarząd Dróg i Komunikacji <p>Podmioty konieczne do zaangażowania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mieszkańcy • przedsiębiorcy • właściciele nieruchomości • organizacje pozarządowe, • nieformalne grupy • sąsiadujące jednostki samorządu terytorialnego
<p>Wskaźniki</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zwiększenie poziomu pokrycia Miejscowymi Planami Zagospodarowania Przestrzennego ➤ Opracowanie studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego ➤ Opracowanie Gminnego Programu Rewitalizacji ➤ Opracowanie standardów dotyczących nośników reklamowych, szyldów i małej architektury ➤ Opracowanie standardów zagospodarowania przestrzeni publicznych ➤ Wzrost liczby zrewitalizowanych obiektów , ➤ Zwiększenie nakładów na rewitalizację,
<p>Cel operacyjny 1.4</p>	<p>Radom obywatelski</p>
<p>Kierunki rozwoju</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zwiększenie aktywności i integracji mieszkańców. ➤ Zwiększenie roli dialogu społecznego w zarządzaniu miastem. ➤ Zwiększenie liczby zadań zleczanych do realizacji organizacjom pozarządowym. ➤ Włączanie narzędzi elektronicznych do komunikacji z mieszkańcami prowadzące do wzrostu partycypacji społecznej.

<p>Uzasadnienie i przykładowe działania do realizacji</p>	<p>Za istotny element inteligentnego miasta uznano wzrost realnego wpływu mieszkańców na politykę miasta, jak i – element konieczny – wzrost poczucia, że radomianie ten wpływ mają, gdyż może się zdarzyć, iż obywatel nie zawsze ma przekonanie, że jego głos jest wystarczająco ważny. A Radom musi być budowany wspólnie: przez sprawujących władzę i mieszkańców. Dlatego ważne są następujące działania w tym zakresie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wzrost znaczenia budżetu obywatelskiego i promocja inwestycji sfinansowanych z tego źródła, • konsultacje społeczne w szerokim zakresie, • zwiększenie wsparcia instytucjonalnego i finansowego oferowanego przez miasto dla organizacji pozarządowych wraz z opracowaniem akceptowanego przez obie strony systemu kontroli efektywności wydatkowania publicznych pieniędzy, • rozwój systemu małych grantów dla NGO, • edukacja obywatelska dla młodzieży, • rozwój spółdzielczości socjalnej i innych form aktywizacji społeczno – zawodowej mieszkańców, • włączanie mieszkańców w proces oceny jakości życia i jakości usług publicznych, badania potrzeb oraz dostarczania usług publicznych, • opracowywanie nowych sposobów nawiązywania dialogu społecznego i wzrostu partycypacji społecznej przy użyciu narzędzi elektronicznych
<p>Podmioty odpowiedzialne</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelaria Prezydenta, • Wydział Edukacji, • Wydział Zdrowia i Polityki Społecznej, • Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, • Biuro Obsługi Radomskiej Strefy Gospodarczej. <p>Podmioty konieczne do zaangażowania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • organizacje pozarządowe, • nieformalne grupy.
<p>Wskaźniki</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wzrost liczby godzin zajęć dla młodzieży związanych z edukacją obywatelską, ➤ Zwiększenie udziału budżetu obywatelskiego w wartości budżetu gminy ogółem, ➤ Wzrost liczby inwestycji sfinansowanych z budżetu obywatelskiego, ➤ Zwiększenie udziału zadań własnych gminy realizowanych przez organizacje pozarządowe w wartości zadań własnych ogółem, ➤ Wzrost liczby spółdzielni socjalnych/ przedsiębiorstw społecznych działających w Radomiu, ➤ Wzrost liczby organizacji pozarządowych działających w Radomiu, ➤ Wzrost liczby inwestycji w oparciu o partnerstwo publiczno – prywatne ➤ Wzrost liczby osób biorących udział w konsultacjach społecznych, ➤ Wzrost liczby aktów prawa miejscowego poddanych konsultacjom społecznym.

4.4. Cel strategiczny II: Gospodarny Radom czyli bogatsze miasto i mieszkańcy

Opracowanie niniejszego celu strategicznego wynika z konieczności podnoszenia poziomu lokalnej gospodarki. Dla realizacji tego celu konieczne jest: wzmocnienie systemu kształcenia w Radomiu dostosowanego do potrzeb rynku pracy, pozyskanie i udostępnienie nowych terenów inwestycyjnych, wzbogacenie oferty zachęt inwestycyjnych, pozyskiwanie nowych inwestorów, tworzenie firm, a także inspirowanie współpracy pomiędzy biznesem a sferą naukową. Dotychczasowe działania związane z walką z bezrobociem okazały się niewystarczające – dlatego przyjęto założenie, iż wzmocnienie gospodarki miasta i regionu pozwoli na zwiększenie ilości tworzonych miejsc pracy i rozwoju zatrudnienia w przyszłościowych branżach. Kompetentne i wysokiej jakości kadry mają być elementem przyciągającym inwestorów, stanowić też mogą o sile i przyszłości Radomia.

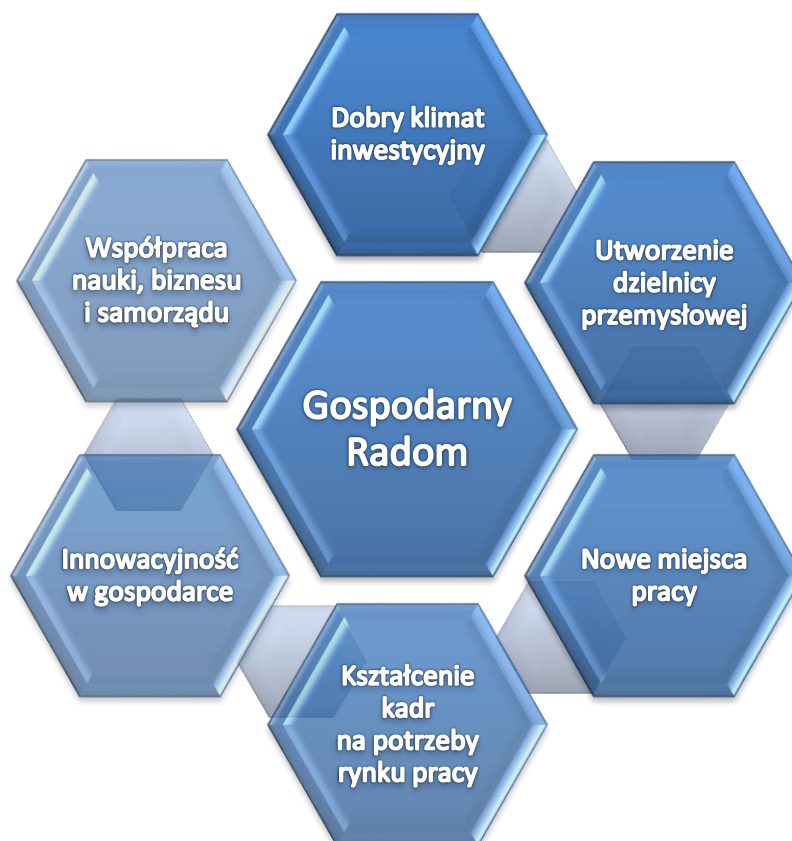
Przed opracowaniem celów operacyjnych dokonano analizy mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń związanych z gospodarką i inwestycjami w mieście:

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Duża liczba szkół - w tym szkoły o wypracowanej renomie i dużym potencjale, ✓ Stałe doposażane placówki oświatowe, ✓ Współpraca radomskich szkół zawodowych, uczelni i przedsiębiorców w nowatorskim kształceniu zawodowym, ✓ System kształcenia dualnego pozwalający na dostosowanie systemu kształcenia w szkołach ponadpodstawowych do potrzeb rynku pracy, ✓ Działalność uniwersytetu i innych wyższych uczelni na terenie miasta, ✓ Działalność Instytutu Technologii i Eksploatacji ✓ Korzystne położenie w centrum Polski na przecięciu ważnych dróg wschód - zachód i północ - południe, ✓ Bogate tradycje przemysłowe, ✓ Niewielkie koszty usług i życia w Radomiu w porównaniu do Warszawy i innych dużych miast, ✓ Niskie koszty inwestycji, ✓ Aktywna polityka miasta w zakresie pozyskiwania nowych inwestorów, w tym opracowany i wdrażany pakiet zachęt dla inwestorów, ✓ Plany utworzenia dzielnicy przemysłowej w Radomiu, ✓ Współpraca firm z sektora metalowego w formie klastra, 	<ul style="list-style-type: none"> – Niepewność związana z reformą edukacji, – Niedostosowanie programów kształcenia wyższych uczelni do potrzeb rynku pracy. – Niska pozycja radomskich wyższych uczelni w rankingach rzutująca na opinię o mieście, – Niewystarczający poziom współpracy miasta z przedsiębiorcami i UTH w kształceniu kadr w odpowiedzi na wyzwania rynku pracy, – Niewystarczająca współpraca szkół wyższych z przedsiębiorcami, – Niska efektywność współpracy pomiędzy radomskimi instytucjami otoczenia biznesu – Niewielka ilość miejsc hotelowych, brak hotelu sieciowego, – Niewielka ilość gotowych terenów pod inwestycje, – Niewielka identyfikacja przez mieszkańców firm mających siedzibę w Radomiu, – Wysoki poziom bezrobocia, w tym bezrobocia o charakterze długotrwałym, – Niskie płace w porównaniu do Mazowsza, w tym szczególnie do Warszawy, – Problemy z rekrutacją pracowników posiadających określone kwalifikacje, – Niskie pokrycie gminy Miejscowymi Planami Zagospodarowania Przestrzennego.

<ul style="list-style-type: none"> ✓ Duża gęstość sieci wodno - kanalizacyjnej i miejskiej sieci ciepłowniczej, 	
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Plany budowy w Radomiu lotniska zapasowego dla Okęcia, ✓ Rozwój sieci dróg wokół Radomia i/lub prowadzących do miasta, ✓ Współpraca z gminami w ramach Radomskiego Obszaru Funkcjonalnego związana z pozyskiwaniem terenów pod inwestycje i inwestorów, ✓ Lokalizacja siedzib firm zbrojeniowych w Radomiu, ✓ Statystyczny podział województwa mazowieckiego na 2 jednostki, który w przyszłości powinien przełożyć się na możliwość uzyskania większych środków unijnych z przeznaczeniem na rozwój miasta, ✓ Bliskość Warszawy pozwalająca na codzienne dojazdy do pracy bez konieczności zmiany miejsca zamieszkania, ✓ Plany budowy szybkiego połączenia kolejowego do Warszawy, ✓ Spadek bezrobocia jako trend ogólnokrajowy, 	<ul style="list-style-type: none"> – Przedłużająca się inwestycja kolejowa na trasie nr 8, – Wzrost kosztów pozyskania nowych terenów inwestycyjnych, – Dotychczasowy wizerunek miasta niesprzyjający inwestorom, – Długotrwałe procedury w zakresie pozyskiwania zezwoleń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej, – Podział środków unijnych w ramach województwa nieadekwatny do potrzeb biedniejszych regionów, – Migracje radomian szczególnie w kierunku Warszawy związane z poszukiwaniem pracy i pozyskiwaniem specjalistów z radomskiego rynku pracy

Powyższa analiza stała się podstawą opracowania poniższych celów operacyjnych. Główne kwestie, które leżą u ich podstaw to:

Trendy te mają przełożenie na następujące cele operacyjne:

Cel operacyjny 2.1	Kształcenie dla gospodarki opartej na wiedzy
Kierunki rozwoju	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Rozwój współpracy podmiotów systemu edukacji, instytucji rynku pracy i pracodawców. ➤ Rozwój systemu szkolnictwa dualnego. ➤ Tworzenie warunków dla włączania prac badawczo – rozwojowych w proces dydaktyczny. ➤ Wsparcie dla kształcenia ustawicznego. ➤ Wykorzystanie potencjału radomskich wyższych uczelni na rzecz zwiększania jakości nauczania i rozwoju biznesu.
Uzasadnienie i przykładowe działania do realizacji	<p>Dobre szkolnictwo jest jednym z kluczowych czynników kształtujących jakość życia mieszkańców. Konieczna jest optymalizacja kierunków nauczanych w szkołach w Radomiu i rozbudowa sieci szkół i przedszkoli w sposób adekwatny do potrzeb mieszkańców. Działania muszą zostać skierowane do radomskiej oświaty i edukacji na wszystkich poziomach. Będą polegać m.in. na:</p> <ul style="list-style-type: none"> • doposażeniu warsztatów i pracowni szkół zawodowych w sprzęt i pomoce naukowe do praktycznej nauki zawodu, • organizowaniu praktyk oraz praktycznej nauki zawodu u pracodawców, • stwarzaniu warunków umożliwiających nabywanie przez nauczycieli przedmiotów zawodowych oraz praktycznej nauki zawodu dodatkowych umiejętności i kwalifikacji, • indywidualizacji procesu nauczania na wszystkich poziomach, • tworzeniu profili klas w oparciu o długofalowe trendy rynkowe (np.: inteligentne specjalizacje Mazowska), • rozwoju współpracy pracodawców i szkolnictwa, • wsparciu uczniów przy wyborze dalszej ścieżki nauczania i przyszłej drogi zawodowej, w tym diagnozowanie predyspozycji uczniów, • rozwijaniu kształcenia zawodowego w oparciu o współpracę z rynkiem pracy, • nawiązaniu współpracy z uczelniami wyższymi, tworzenie klas patronackich, kontynuacja kierunków nauczanych na poziomie szkoły średniej na poziomie uczelni wyższej. <p>Szczególny nacisk kładziony być musi na wysokiej jakości nauczanie na wszystkich poziomach począwszy od najmłodszych lat, gdyż dzisiejsze dzieci to za kilka lat dorośli, którzy będą decydować o przyszłości Radomia.</p>
Podmioty odpowiedzialne	<ul style="list-style-type: none"> • Wydział Edukacji, • Wydział Funduszy Unijnych, • Biuro Obsługi Radomskiej Strefy Gospodarczej. <p>Podmioty konieczne do zaangażowania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przedsiębiorcy, • Organizacje pracodawców, • Instytucje rynku pracy, • Uczelnie wyższe, • Instytut Technologii Eksploatacji-Państwowy Instytut Badawczy.

<p>Wskaźniki</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wzrost liczby kierunków, na których prowadzone jest kształcenie dualne, ➤ Wzrost liczby uczniów objętych kształceniem dualnym, ➤ Wzrost liczby pracodawców/podmiotów zaangażowanych w proces kształcenia, ➤ Wzrost liczby uczniów kontynuujących naukę na studiach wyższych, ➤ Zwiększenie wartości nakładów na działania poprawiające jakość nauczania w radomskiej oświacie.
<p>Cel operacyjny 2.2</p>	<p>Radom dla biznesu</p>
<p>Kierunki rozwoju</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kreowanie współpracy przedsiębiorstw, uczelni i miasta na rzecz rozwoju innowacyjnych przedsięwzięć biznesowych. ➤ Tworzenie dobrego klimatu dla rozwoju centrów usług biznesowych, w tym: centrów usług wspólnych (SSC), centrów outsourcingu usług biznesowych (BPO) i centrów IT i R&D. ➤ Wspieranie tworzenia nowoczesnych centrów biznesowych w Radomiu. ➤ Przygotowanie terenów inwestycyjnych pod utworzenie dzielnicy przemysłowej. ➤ Rozwój współpracy z sąsiednimi gminami na rzecz tworzenia spójnych terenów inwestycyjnych. ➤ Pozyskiwanie terenów przeznaczonych pod inwestycje od osób prywatnych. ➤ Intensyfikacja działań na rzecz uzbrajania terenów. ➤ Zmiana i tworzenie nowych Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego służących wykorzystaniu istniejących terenów pod inwestycje i aktywna polityka nieruchomości na rzecz rozwoju gospodarczego ➤ Konsolidacja zagospodarowania poszczególnych terenów przemysłowych i poprzemysłowych celem uzyskania stref o spójnym charakterze i typach funkcji zabudowy. ➤ Wykorzystanie urbanizacyjnego potencjału rozbudowy radomskiego lotniska, w tym rozszerzenie obszaru zabudowy o charakterze śródmiejskim wzdłuż ul. Lubelskiej, poprzez m.in. skumulowanie inwestycji towarzyszących lotnisku w jej rejonie. ➤ Zabezpieczenie terenów pod infrastrukturę komunikacyjną, w tym kolejową i drogową wspierającą obsługę lotniska. ➤ Niwelowanie wszelkich niedogodności biurokratycznych związanych z rozpoczęciem i prowadzeniem działalności gospodarczej. ➤ Współpraca z przedsiębiorcami na rzecz wspólnej promocji miasta i działających w nim przedsiębiorców. ➤ Rozwój współpracy z instytucjami otoczenia biznesu.
<p>Uzasadnienie i przykładowe działania do realizacji</p>	<p>Pomimo podejmowania wielu działań związanych z pozyskiwaniem inwestorów Radom nadal musi poszukiwać nowych firm, które lokowałyby swoje siedziby w naszym mieście oraz zatrudniały specjalistów z naszego rynku pracy. Należy więc przygotować ofertę dla inwestorów spójną z ofertą otaczających Radom gmin. Ważnym elementem polityki gospodarczej miasta i wspierania przedsiębiorczości jest planowanie przestrzeni. Dla rozwoju całego miasta ważne jest wyznaczanie w dokumentach planistycznych i późniejsze realizowanie ich założeń dotyczących przekształceń terenów celem wykształcania stref o spójnym charakterze i typach funkcji zabudowy. Sprzyjać to będzie tworzeniu terenów inwestycyjnych a docelowo – zwiększy liczbę miejsc pracy. Stanowiąc to będzie uzupełnienie działań miasta związanych z tworzeniem dzielnicy przemysłowej.</p> <p>Zarówno duzi inwestorzy, jak i mali przedsiębiorcy będą mogli lepiej wykorzystywać potencjał rozbudowywanego lotniska, jeśli otaczające je tereny zostaną właściwie zaplanowane i wykorzystane. Ważne wydaje się prowadzenie przez miasto aktywnej polityki inwestycyjnej i gospodarki nieruchomościami dla terenów przylotniskowych i odpowiedniej, planowej rozbudowy terenów wokół ulicy Lubelskiej.</p>

	<p>W ramach oferty gminy dla przedsiębiorstw i nowych inwestorów szczególne wsparcie otrzymają firmy działające w nowoczesnych branżach i wykorzystujące innowacyjne technologie przyszłości. Dodatkowym wsparciem dla inwestorów będzie pomoc w nawiązywaniu współpracy z radomskimi uczelniami i instytutem naukowym, co pozwoli na wspieranie rozwoju gospodarki opartej na wiedzy.</p> <p>Ważne jest również wsparcie działań przedsiębiorcy na każdym etapie, niwelowanie wszelkich niedogodności biurokratycznych w taki sposób, by ułatwić prowadzenie działalności gospodarczej w Radomiu zarówno przez małych przedsiębiorców, jak i dużych inwestorów. W ramach działań możliwych do podjęcia przez gminę jest diagnozowanie lokalnych problemów rozwojowych dla firm i opracowywanie możliwych działań zaradczych oraz wspieranie działań rozwojowych z wykorzystaniem dostępnych mechanizmów wsparcia.</p>
<p>Podmioty odpowiedzialne</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Biuro Obsługi Radomskiej Strefy Gospodarczej, • Biuro Nabywania i Zbywania Nieruchomości Gminy, • Wydział Nieruchomości Gminnych, • Wydział Nieruchomości Skarbu Państwa, • Wydział Architektury, • Wydział Inwestycji, • Miejska Pracownia Urbanistyczna, • Biuro ds. Systemu Informacji Przestrzennej, • Biuro Nadzoru Właścicielskiego, • Biuro Działalności Gospodarczej i Zezwoleń, • Miejski Zarząd Dróg i Komunikacji w Radomiu, • Wodociągi Miejskie w Radomiu Sp. z o.o., • Radomskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej "Radpec" S.A. <p>Podmioty konieczne do zaangażowania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zakład energetyczny i gazowniczy, • Radomskie uczelnie wyższe.
<p>Wskaźniki</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie powierzchni pozyskanych terenów inwestycyjnych, • Zwiększenie powierzchni terenów uzbrojonych przeznaczonych pod inwestycje, • Zwiększenie powierzchni terenów inwestycyjnych objętych MPZP o funkcjach usługowych, przemysłowych i magazynowych, • Wzrost liczby nowo zarejestrowanych firm. • Wzrost liczby podmiotów z sektora usług biznesowych
<p>Cel operacyjny 2.3</p>	<p>Radom dla rynku pracy</p>
<p>Kierunki rozwoju</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Współpraca gminy (jako podmiotu publicznego) i podmiotów prywatnych na rzecz tworzenia nowych, „dobrych” miejsc pracy i przeciwdziałaniu zjawisku szarej strefy. ➤ Tworzenie nowych miejsc pracy w ramach wdrażanych inwestycji. ➤ Tworzenie nowych miejsc pracy dzięki deglomeracji, a tym samym ograniczenie migracji młodych, dobrze wykształconych mieszkańców Radomia. ➤ Kompleksowa oferta dla inwestorów w oparciu o działania całego Urzędu Miejskiego. ➤ Rozszerzenie oferty inwestycyjnej o działania społeczne i ułatwiające rekrutację pożądanym pracownikom. ➤ Uruchomienie miejskiego inkubatora przedsiębiorczości, rozwój środowiska startupowego.

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wykorzystanie potencjału przyszłego lotniska jako elementu przyciągającego potencjalnych inwestorów. ➤ Tworzenie ulic handlowo-usługowych oraz rynków i targów lokalnych, w tym skupiających lokalnych wytwórców i usługodawców
<p>Uzasadnienie i przykładowe działania do realizacji</p>	<p>Wspieranie tworzenia nowych, „dobrych” miejsc pracy jest jednym z najistotniejszych działań, jakie stoją przed miastem. Pozyskiwanie nowych inwestorów i nowych inwestycji nie jest więc celem samym w sobie, a prowadzić ma do wzrostu zatrudnienia radomian. Ważne jest, by inwestorzy nie tworzyli niskopłatnych etatów, gdyż Radom nie może być źródłem taniej siły roboczej. Poprzez system ulg i udogodnień miasto wspierać będzie szczególnie inwestorów zatrudniających specjalistów za adekwatne wynagrodzenie.</p> <p>Pozyskanie i uzbrojenie terenów inwestycyjnych pod działalność usługowo - przemysłową pozwoli na zwrócenie się z ofertą do inwestorów mogących stać się inwestorami o znaczeniu strategicznym dla miasta.</p> <p>W celu rozwoju przedsiębiorczości i lokowania nowych inwestorów w mieście należy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wdrożyć opracowane pakiety korzyści (np.: podatkowe, kadrowe, wsparcie opiekuna) dla inwestora zatrudniającego pracowników na określonych warunkach (np.: umowa o pracę, wynagrodzenia adekwatne do kwalifikacji etc.) • Wspierać działania inwestora na każdym etapie inwestycji, zniwelować wszelkie niedogodności biurokratyczne, • Powiązać ofertę inwestycyjną z ofertą przyszłego radomskiego lotniska, • Uzupełnić ofertę dla inwestorów o dodatkowe działania na rzecz przyszłych pracowników - np.: oferta żłobków/przedszkoli językowych dla dzieci pracowników, oferta sportowo - rekreacyjna, medyczna, • Współpraca z instytucjami rynku pracy (PUP) i szkolnictwem na rzecz pozyskiwania przez firmy pracowników o pożądanym kwalifikacjach poprzez kształcenie kadr pod konkretne potrzeby rynku pracy (inwestora), • Współpracować z dziennikarzami, w tym również z mediów ogólnopolskich i zagranicznych, w zakresie promocji działań miasta w sferze gospodarczej. <p>Skuteczna współpraca pozwoli na pozyskanie nowych inwestorów, a co za tym idzie, pozwoli na tworzenie nowych miejsc pracy w mieście i regionie.</p> <p>Dodatkowo miasto musi podjąć działania na rzecz rozbudzania przedsiębiorczości wśród mieszkańców, jako metody na tworzenie miejsc pracy i podnoszenie jakości życia w Radomiu. Radomscy mali przedsiębiorcy i kupcy powinni zyskać uporządkowane dotychczasowe i nowe lokalizacje dla swojej działalności, które powinny zostać odpowiednio wkomponowane w przestrzeń miejską. Przedsiębiorcy otwarci na innowację zaś powinni otrzymać wsparcie dzięki utworzeniu miejskiego inkubatora przedsiębiorczości, który pozwoli na tworzenie firm, testowanie nowych rozwiązań i produktów w warunkach ograniczonego ryzyka ze strony młodego przedsiębiorcy.</p> <p>Wsparcie dla rozwoju przedsiębiorczości w Radomiu stanowić będzie również rozbudowywane lotnisko.</p> <p>Ponadto do stopniowego transferu aktywności przedsiębiorców prowadzić może proces deglomeracji, dzięki któremu powstaną także nowe miejsca pracy. Sama deglomeracja powinna wpłynąć na miejsca pracy oferowane głównie przez sektor publiczny, jednakże poprzez wpływ na ograniczenie odpływu młodych, wykształconych radomian korzystnie oddziaływać będzie także na rozwój nowych podmiotów gospodarczych i pobudzać lokalny popyt. Lokowanie w Radomiu różnego rodzaju instytucji publicznych, ale i komercyjnych tj. centralne urzędy, ośrodki badawczo-rozwojowe, instytucje biznesowe i finansowe będą szansą na wzmocnienie potencjału społeczno-gospodarczego miasta.</p>

<p>Podmioty odpowiedzialne</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Biuro Obsługi Radomskiej Strefy Gospodarczej, • Biuro Nabywania i Zbywania Nieruchomości Gminy, Wydział Nieruchomości Gminnych, • Wydział Nieruchomości Skarbu Państwa, • Wydział Architektury, • Biuro Działalności Gospodarczej i Zezwoleń, • Wydział Zdrowia i Polityki Społecznej, • Wydział Edukacji, • Powiatowy Urząd Pracy w Radomiu.
<p>Wskaźniki</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost liczby pozyskanych nowych inwestorów , • Wzrost liczby nowych inwestycji na terenie Radomia, • Wzrost liczby utworzonych nowych miejsc pracy w ramach nowych inwestycji. • Wzrost liczby nowo zarejestrowanych firm, • Wzrost liczby firm w inkubatorze przedsiębiorczości, • Wzrost liczby osób, które zostały wyrejestrowane z PUP z powodu podjęcia działalności gospodarczej.

4.5. Cel Strategiczny III: Przyjazny Radom, tu każdy znajdzie coś dla siebie

Wysoka jakość życia będąca celem głównym niniejszej strategii musi mieć przełożenie na działania, które odczują mieszkańcy. Nasze miasto musi stać się przyjazne dla nich. Analiza SWOT dla tej kwestii ukazuje następujące mocne i słabe strony, a także szanse i zagrożenia:

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Możliwość wykorzystania posiadanej infrastruktury sportowej na rzecz aktywizacji mieszkańców, ✓ Rewitalizacja parków miejskich i budowa siłowni zewnętrznych i placów zabaw dla dzieci ✓ Działalność 4 szpitali i pogotowia ratunkowego w Radomiu, ✓ Rozbudowa oddziału rehabilitacji w Radomskim Szpitalu Specjalistycznym, ✓ Realizacja programów dofinansowanych ze źródeł zewnętrznych dotyczących aktywizacji społeczno - zawodowej mieszkańców, ✓ Zwiększanie liczby miejsc w żłobkach i przedszkolach ✓ Opracowany program działań na rzecz seniorów „Siła w Seniorach”, ✓ Opracowana i wdrożona Karta Rodziny Osoby z Niepełnosprawnością, ✓ Rozwój polityki wytnieniowej, ✓ Zróżnicowanie i bogactwo oferty kulturalnej i edukacyjnej: 8 miejskich instytucji kultury 	<ul style="list-style-type: none"> – Konieczne dalsze inwestycje w infrastrukturę społeczno - zdrowotną, – Ujemny bilans migracji, – Wysoki wskaźnik obciążenia demograficznego i starzenie się mieszkańców - w szybszym tempie niż w skali całego kraju, – Wysoki odsetek gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej, – Niewystarczające wykorzystanie walorów historycznych i zabytkowych miasta, – Brak kompleksowej informacji o wydarzeniach kulturalnych, – Niewielka liczba turystów odwiedzających Radom, – Brak wizerunkowej imprezy kulturalnej, której organizacja jest niezależna od podmiotów zewnętrznych – Niewystarczająca jakość infrastruktury kultury, – Niewystarczająca infrastruktura turystyczna i rekreacyjna.

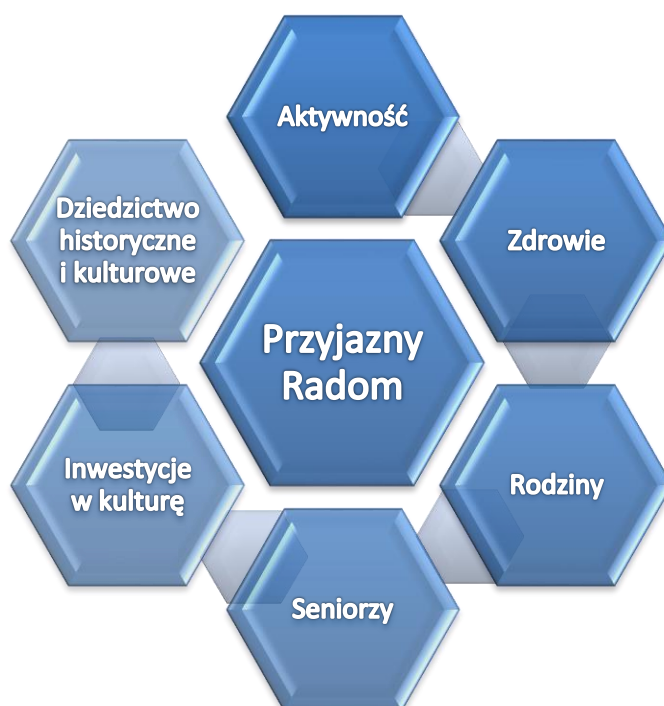

<p>o różnym zakresie działań, Młodzieżowy Dom Kultury, duże instytucje marszałkowskie: Muzeum im. J. Malczewskiego, Mazowieckie Centrum Sztuki Współczesnej Elektrownia, Muzeum Wsi Radomskiej</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ AIR SHOW jako impreza o międzynarodowym statusie, ✓ Opinia o Radomiu jako mieście spokojniejszym, pozbawionym codziennego „pędu” w porównaniu z Warszawą, ✓ Pierwszoligowe drużyny sportowe (siatkówka i koszykówka) promujące miasto poza granicami Radomia, ✓ Budowa hali widowiskowo - sportowej, otwierającej możliwości organizacji ważnych imprez sportowych, gospodarczych i kulturalnych, ✓ Funkcjonowanie uznanych w Polsce instytucji i imprez „kultury wysokiej” (Zespół Szkół Muzycznych, Radomska Orkiestra Kameralna, Festiwal Pendereckiego Arboretum, Międzynarodowy Festiwal Gombrowiczowski, Międzynarodowy Festiwal Muzyki Dawnej, Radomska Nagroda Literacka), ✓ ponadtysiącletnia historia obfitująca w szereg wydarzeń rozpoznawalnych w Polsce (m. in. epoka Jagiellonów, Konstytucja “Nihil Novi”, Rewolucja 1905 Roku, Czerwiec 1976 r.), ✓ “markowe” postaci polskiej i europejskiej kultury mające związki z Radomiem: Andrzej Wajda, Leszek Kołakowski, Witold Gombrowicz, Jacek Malczewski, Mikołaj z Radomia, Józef Brandt, Zbigniew Kruszyński, Jehoszua Perle, ✓ Charakterystyczna XIX wieczna zabudowa dużej części śródmieścia miasta z unikalnym w skali kraju rozwojem osadnictwa, zabytkami i terenami o walorach krajobrazowo - kulturowych - Piotrówka ✓ Prowadzona rewitalizacja Rynku, w tym kamienicy Deskurów na potrzeby instytucji kultury, 	
<p>Szanse</p>	<p>Zagrożenia</p>
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Aktywne wdrażanie Strategii dalszego rozwoju - Radom 2030, ✓ Uruchomienie kierunku lekarskiego na UTH, ✓ Wykorzystanie i pozyskiwanie środków pochodzących z funduszy unijnych pozwalających na promocję miasta poprzez rozwój społeczny i infrastrukturalny, ✓ Przeszłość Radomia jako podstawa budowy lokalnej tożsamości, 	<ul style="list-style-type: none"> – Starzenie się społeczeństw jako trend ogólnoeuropejski, – Brak skutecznych działań władz kraju na rzecz walki z niskim przyrostem naturalnym, – Brak aktów normatywnych umożliwiających ograniczenie wypłat świadczeń społecznych, a motywujących do podjęcia aktywności zawodowej,

<ul style="list-style-type: none"> ✓ Rewitalizacja zdegradowanych wartościowych obszarów śródmiejskich takich jak Miasto Kazimierzowskie (poprzez remont i wypełnienie funkcją miastotwórczą budynków Kamienicy Deskurów, dawnego Ratusza Miejskiego oraz przebudowę płyty Rynku), Stare Miasto wraz z rozwojem Parku Kulturowego „Stary Radom” wokół grodziska Piotrówka, ✓ Aktywizacja radomian poprzez imprezy masowe o zasięgu miejskim i regionalnym ✓ Plany budowy w Radomiu lotniska zapasowego dla Okęcia ✓ Plany utworzenia Radomskiego Centrum Kultury ✓ Rewitalizacja Miasta Kazimierzowskiego, ✓ Działania budujące znaczenie Zamku Królewskiego i Grodziska „Piotrówka”, ✓ Wsparcie i programy dla prywatnych właścicieli kamienic, 	<ul style="list-style-type: none"> – Duże wydatki na pomoc społeczną wynikające z braku chęci podjęcia przez znaczną grupę osób aktywności zawodowej, – Dziedziczenie ubóstwa,
---	--

W ramach analizy SWOT oraz przeprowadzonej diagnozy stwierdzono, iż do roku 2030 konieczne jest podniesienie jakości życia mieszkańców w oparciu zarówno o rozwój samego miasta, inwestycje w gospodarkę i infrastrukturę, jak również rozbudowę systemu przyjaznych usług świadczonych przez miasto. Ważnym elementem jest dostosowanie oferty do potrzeb różnych grup społecznych i tworzenie dla nich oferty „na miarę”. Dla wszystkich mieszkańców istotna będzie możliwość ciekawego i aktywnego spędzania czasu wolnego, w tym rozbudowana oferta kulturalna, ale dla części najważniejsza będzie aktywizacja społeczna. Dla rodzin najistotniejszą ofertą będą żłobki i przedszkola. Jest to oferta dla radomian, która zostanie wdrożona do 2030 roku. Zatem główne działania miasta będą skupiać się na następujących kwestiach:

Trendy te mają przełożenie na następujące cele operacyjne:

<p>Cel operacyjny 3.1</p>	<p>Zdrowi i aktywni mieszkańcy</p>
<p>Kierunki rozwoju</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Rozbudowa oferty spędzania czasu wolnego. ➤ Działania na rzecz zdrowia i zwiększenia aktywności mieszkańców. ➤ Rozbudowa i wykorzystanie potencjału sportowego miasta. ➤ Wspieranie rozwoju sportu indywidualnego i drużynowego. ➤ Organizacja imprez sportowych o charakterze ogólnopolskim, mistrzowskim i międzynarodowym w oparciu o posiadaną i rozbudowywaną infrastrukturę. ➤ Stworzenie spójnej sieci miejskich i podmiejskich terenów otwartych, zapewniających realizację funkcji środowiskowych i rekreacyjnych ➤ Zapewnienie dostępności otwartych terenów rekreacyjnych zrównoważonymi środkami transportu, w szczególności ruchem pieszym i rowerowym
<p>Uzasadnienie i przykładowe działania do realizacji</p>	<p>Oferta spędzania czasu wolnego przez mieszkańców jest jednym z kluczowych elementów wysokiej jakości życia. Nie stanowi jedynie formy wypełnienia czasu, który mieszkańcy chcą poświęcić na odpoczynek – to oferta decydująca o zdrowiu, aktywności społecznej radomian. Istotne jest planowanie przestrzenne z myślą o tworzeniu nowych i zachowaniu istniejących terenów rekreacyjnych i łączeniu ich w sieć oraz ochrona otwartych terenów rekreacyjnych i przyrodniczych oraz zapewnienie ich dostępności dla wszystkich mieszkańców w tym szczególnie ruchem pieszym i rowerowym. Ważna jest również współpraca z sąsiednimi gminami oraz podmiotami prywatnymi i NGO, by oferta rekreacyjna i wypoczynkowa była spójna i satysfakcjonująca radomian, a także turystów. Dlatego planowana jest rozbudowa infrastruktury przeznaczonej do aktywnego wypoczynku, np.: ścieżek rowerowych, placów zabaw, parków, siłowni itp. Wśród przykładowych rozwiązań do możliwych realizacji jest program „Przyjazne podwórko”, dzięki któremu wspólnoty mieszkaniowe w drodze konkursu mogłyby ubiegać się o nagrody za najlepsze zagospodarowanie podwórek. Wpłyne to na poprawę wizerunku terenu, podniesie walory ekologiczne, zwiększy inicjatywę radomian oraz dbałość o dobro wspólne, a dzięki możliwości zwiększenia aktywności – poprawi zdrowie mieszkańców.</p> <p>Należy też w pełni wykorzystać posiadaną i rozbudowywaną infrastrukturę dla sportu profesjonalnego, gdyż radomianie odnoszą w tej dziedzinie duże sukcesy i promują w ten sposób nasze miasto.</p> <p>Zdrowie mieszkańców – to także oferta profilaktyki i inwestycje w infrastrukturę zdrowotną zgodnie z oczekiwaniami radomian w tym zakresie. Opieka zdrowotna i pomoc społeczna musi być skierowana do różnych grup społecznych i sprofilowana pod ich specyficzne potrzeby (inne potrzeby mają osoby starsze, a inne młode osoby z dziećmi). Pozwoli to na zwiększenie dostępności usług zdrowotnych i poprawę ich jakości.</p> <p>W ramach oferty profilaktyki planowane jest zwrócenie szczególnej uwagi na kwestie stanowiące współczesne problemy cywilizacyjne np.: depresję, wady postawy, otyłość, narkomanię etc.</p>
<p>Podmioty odpowiedzialne</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kancelaria Prezydenta, • Wydział Inwestycji, • Wydział Zdrowia i Polityki Społecznej, • Radomski Szpital Specjalistyczny, • Radomska Stacja Pogotowia Ratunkowego, • RTBS „Administrator”

	<ul style="list-style-type: none"> • Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Radomiu Sp. z o.o. • Miejska Pracownia Urbanistyczna
<p>Wskaźniki</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost liczby obiektów sportowych przeznaczonych do aktywnego wypoczynku, • Wzrost liczby osób korzystających z obiektów sportowych, • Wzrost liczby imprez o charakterze ogólnopolskim, mistrzowskim i międzynarodowym organizowana w Radomiu, • Wzrost liczby widzów radomskich imprez sportowych, • Wzrost liczby programów profilaktycznych, • Wzrost liczby uczestników programów profilaktycznych, • Zwiększenie wartości inwestycji w infrastrukturę opieki zdrowotnej, • Wzrost liczby wydarzeń promujących zdrowy i aktywny styl życia.
<p>Cel operacyjny 3.2</p>	<p>Radom równych szans</p>
<p>Kierunki rozwoju</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Rozwój wysokiej jakości usług dla mieszkańców świadczonych przez instytucje publiczne, w tym zwiększenie zakresu wdrażanych, nowoczesnych e-usług. ➤ Rozwój usług społecznych dostosowanych do potrzeb różnych grup społecznych np.: <ul style="list-style-type: none"> • Radom dla młodych, • Radom dla seniorów, • Radom dla rodzin, w tym rozwój sieci żłobków i przedszkoli. ➤ Działania na rzecz włączenia społecznego wszystkich grup mieszkańców. ➤ Zwiększanie poziomu bezpieczeństwa w mieście.
<p>Uzasadnienie i przykładowe działania do realizacji</p>	<p>Niniejszy cel operacyjny obejmuje swoim zakresem szeroko rozumiane usługi świadczone na rzecz mieszkańców i dotyczące różnych dziedzin – świadczone zarówno przez Gminę Miasta Radomia, jak i jej jednostki. Poprawa jakości usług dotyczyć może zarówno samej usługi np.: poprzez nadanie jej charakteru usługi elektronicznej, czy uporządkowania systemu kolejkowego, jak i infrastruktury użyteczności publicznej, w ramach której świadczone są usługi. Ważne jest, by standard świadczenia usług był dostosowany do wymogów osób najbardziej potrzebujących w tym zakresie, np.: osób z niepełnosprawnościami. Usługi świadczone przez miasto muszą być dostępne dla mieszkańców zarówno w sensie architektonicznym, jak też informacyjnym, czy komunikacyjnym.</p> <p>Istotą działań do 2030 roku będzie dostosowanie oferty do potrzeb różnych grup społecznych w tym, najbardziej potrzebujących. Szczególną uwagę należy poświęcić seniorom – których potencjał może być lepiej niż dotychczas wykorzystywany, a także rodzinom, które wychowują najmłodsze pokolenie. W ramach niniejszego celu przewidywane są następujące działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Włączanie różnych instytucji świadczących usługi na rzecz mieszkańców do systemu e-usług, • Zapewnianie dostępu do Internetu poprzez własną sieć szerokopasmową dla osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym z powodu trudnej sytuacji materialnej lub niepełnosprawności oraz na potrzeby organizacyjne własnych jednostek organizacyjnych, • Zwiększanie poziomu bezpieczeństwa w mieście w oparciu o edukację mieszkańców i rozwój sieci monitoringu miejskiego. • Ułatwianie powrotu do aktywności zawodowej po przerwie związanej z rodzicielstwem poprzez opracowanie i wdrożenie oferty żłobków i przedszkoli zgodnej z oczekiwaniami mieszkańców w tym zakresie, • Wsparcie dla lokalnych/osiedlowych form opieki nad dziećmi np.: poprzez organizację świetlic i innych form opieki nad dziećmi,

	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój tzw. „polityki wytnieniowej” miasta poprzez zwiększanie roli gminy w zakresie świadczenia wsparcia na rzecz osób zależnych np.: poprzez tworzenie miejsc w dziennych domach opieki, system wsparcia dla osób świadczących stałą opiekę nad osobami zależnymi, teleopiekę etc., • Poprawa infrastruktury opieki zdrowotnej, w tym dedykowanej dla osób starszych i niepełnosprawnych. • Tworzenie warunków dla szerszej oferty mieszkaniowej na terenie gminy. Istotą działań w ramach niniejszego celu powinno być włączenie społeczne osób wykluczonych, bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym. Każdy radomianin powinien otrzymać równy dostęp do oferty usług świadczonych przez miasto.
<p>Podmioty odpowiedzialne</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wszystkie biura i wydziały Urzędu Miejskiego w zakresie wdrażania standardów obsługi i e-usług, • Wydział Edukacji, • Wydział Zdrowia i Polityki Społecznej, • Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, • Radomski Szpital Specjalistyczny, • Radomska Stacja Pogotowia Ratunkowego. <p>Podmioty konieczne do zaangażowania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Organizacje pozarządowe, • Przedsiębiorcy.
<p>Wskaźniki</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost liczby usług, które mieszkańcy mogą załatwić w urzędzie i jednostkach podległych drogą elektroniczną, • Wzrost liczby miejsc w przedszkolach, żłobkach, świetlicach, • Zwiększenie wartości inwestycji w infrastrukturę opieki społecznej.
<p>Cel operacyjny 3.3</p>	<p>Radom pełen kultury</p>
<p>Kierunki rozwoju</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Poszerzenie i opracowanie spójnej oferty kulturalnej i edukacyjnej miasta. ➤ Wykorzystanie posiadanego dziedzictwa kulturalno - historycznego na rzecz zwiększenia atrakcyjności Radomia. ➤ Poprawa i rozbudowa infrastruktury kultury. ➤ Rozbudowa nowoczesnego systemu informowania o wydarzeniach kulturalnych i edukacyjnych oraz promocja wydarzeń kulturalnych i edukacyjnych poza granicami miasta i regionu.
<p>Uzasadnienie i przykładowe działania do realizacji</p>	<p>Istniejąca oferta kulturalna Radomia jest bogata. Nadal jednak wymaga rozwoju i dostosowania do potrzeb mieszkańców i gości naszego miasta, gdyż wartością dodaną takiej oferty będzie możliwość promowania przez nią Radomia i budowania w ten sposób pozytywnego i przyjaznego wizerunku. Zwiększenie liczby wydarzeń, kreowanie nowych imprez musi wiązać się z właściwą ich promocją i zaangażowaniem wielu podmiotów, w tym sąsiednich gmin, podmiotów prywatnych i organizacji pozarządowych.</p> <p>Miasto ma bogate dziedzictwo historyczne i kulturowe (np.: Piotrówka, Zamek Królewski), które należy wykorzystać jako czynnik zwiększający atrakcyjność miasta dla mieszkańców i turystów. Ze względu na ograniczone możliwości prawne, administracyjne i finansowe alternatywą dla działań infrastrukturalnych może być odzwierciedlenie historycznej zabudowy np.: w postaci hologramów. Dodatkowo planowane jest rozwinięcie nowatorskich metod narzędzi elektronicznych w postaci aplikacji na tablet lub smartphone dotyczących historii Radomia i obiektów z nią związanych np.: wirtualny spacer po mieście i zwiedzanie zabytków (w tym np.: pomieszczeń Zamku Królewskiego czy Piotrówki).</p>

	<p>Dla zwiększenia liczby turystów odwiedzających Radom i kreowania wizerunku miasta konieczne jest wypracowanie markowej imprezy związanej z dziedzictwem historycznym Radomia (np.: z Czerwcem 1976). Może być to festiwal bądź inne tego typu wydarzenie, które pozwoli na przyciągnięcie widzów z całego kraju, a dzięki temu na promocję Radomia w mediach ogólnopolskich. Ponadto należy zwiększyć zakres wsparcia dla imprez o kluczowym znaczeniu poprzez tworzenie wydarzeń kulturalnych/rozrywkowych towarzyszących najważniejszym wydarzeniom.</p> <p>Duża skala wydarzeń kulturalnych musi wiązać się z rozbudową infrastruktury w tym zakresie, gdyż posiadane zaplecze jest częściowo przestarzałe, a jednocześnie nie pozwala na organizację naprawdę dużych imprez. Odpowiedzią na te potrzeby będzie utworzenie Radomskiego Centrum Kultury – wielofunkcyjnej instytucji, która bez wątplenia wpłynie na zwiększenie aktywnego uczestnictwa w kulturze i zapewni warunki dla nowoczesnych, multimedialnych form przekazu.</p> <p>Ważnym jest również powiązanie oferty kulturalnej z ofertą edukacyjną m. in. nt.: historii i kultury Radomia.</p> <p>Inwestycje w kulturę, wspieranie: organizacji czasu wolnego, imprez kulturalnych i turystycznych, a także współpraca z organizacjami pozarządowymi w tym zakresie przełoży się na wzrost atrakcyjności turystycznej i rozwój gospodarczy miasta.</p>
<p>Podmioty odpowiedzialne</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wydział Kultury i instytucje podległe, • Kancelaria Prezydenta, • Wydział Edukacji, • Wydział Inwestycji, • Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Radomiu Sp. z o.o.
<p>Wskaźniki</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost liczby imprez kulturalnych o znaczeniu ponadregionalnym, • Wzrost liczby uczestników imprez kulturalnych, • Wzrost liczby turystów odwiedzających Radom, • Wzrost liczby artykułów w prasie ogólnopolskiej nt. Radomia i wydarzeń w Radomiu, • Wzrost liczby minut transmisji/programów dot. Radomia/wydarzeń w Radomiu na antenach regionalnych i ogólnopolskich.

5. WDRAŻANIE I MONITORING REALIZACJI STRATEGII CZYLI JAK SPRAWDZIMY, CO NAM SIĘ UDAŁO?

Niniejszy dokument ma charakter kierunkowy, a więc nie zawiera skwantyfikowanych wskaźników związanych z wdrażaniem i monitoringiem realizacji. W strategii wskazano jedynie ich propozycje z możliwością uzupełnienia o kolejne - w zależności od wskaźników przyjętych w tzw. strategiach sektorowych i dokumentach o podobnym charakterze obejmujących swoim zakresem np.:

- Politykę społeczną
- Ochronę środowiska,
- Edukację,

- Kulturę,
- Sport,
- Turystykę,
- Mobilność miejską,
- Współpracę z organizacjami pozarządowymi,
- Zagospodarowanie przestrzenne, etc.

Katalog dokumentów, których realizacja będzie prowadzić do osiągnięcia celów niniejszej strategii, ma charakter otwarty i może być uzupełniany w zależności od potrzeb i ewentualnych zmian przepisów prawa.

Wdrażanie celów strategii powierzone zostanie podmiotom, które realizują w gminie zadania odpowiadające wyznaczonym celom. Katalog instytucji wskazany w ramach opisu poszczególnych celów może być rozszerzany w odpowiedzi na dynamicznie zmieniającą się rzeczywistość.

Dotychczasowe doświadczenia mówiące o ograniczonej dostępności danych statystycznych wskazują, że racjonalne będzie sporządzanie raportu z realizacji strategii raz na 2 lata. Opracowanie przedmiotowego sprawozdania zostanie powierzone Biuru Rozwoju Miasta w oparciu o dane płynące z całej gminy. Raport ten będzie przedstawiany Radzie Miasta, a jego wyniki upubliczniane. Wyciągane wnioski mogą stać się podstawą do aktualizacji celów strategii i kierunków działań oraz poszerzenia i aktualizowania katalogu wskaźników służących badaniu postępu realizacji dokumentu.

Załącznik nr 1 Spójność strategii z dokumentami wyższego rzędu

Cele operacyjne	Inteligentny Radom				Gospodarny Radom			Przyjazny Radom		
	Czyste środowisko	Nowoczesne i sprawne zarządzanie	Świadome planowanie przestrzenne	Radom obywatelski	Kształcenie dla gospodarki opartej na wiedzy	Radom dla biznesu	Radom dla rynku pracy	Zdrowi i aktywni mieszkańcy	Radom równych szans	Radom pełen kultury
Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju - Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności										
Cel główny: Poprawa jakości życia Polaków (wzrost PKB na mieszkańca w relacji do najbogatszego państwa UE i zwiększenie spójności społecznej) dzięki stabilnemu, wysokiemu wzrostowi gospodarczemu, co pozwala na modernizację kraju	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Strategia na rzecz odpowiedzialnego rozwoju										
Cel główny: Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Cel szczegółowy I Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną					✓	✓	✓			
Cel szczegółowy II - Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony	✓	✓	✓	✓				✓	✓	✓
Cel szczegółowy III - Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu	✓	✓		✓	✓	✓	✓		✓	
Strategia Rozwoju województwa Mazowieckiego do 2030 roku Innowacyjne Mazowsze										
Cel główny zmniejszenie dysproporcji rozwoju w województwie mazowieckim, (...)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Priorytetowy cel strategiczny: Rozwój produkcji ukierunkowanej na eksport w przemyśle zaawansowanych i średniozaawansowanych technologii oraz w przemyśle i przetwórstwie rolno-spożywczym					✓	✓	✓			
Cel strategiczny I Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii					✓	✓	✓			
Cel strategiczny II Poprawa dostępności i spójności terytorialnej regionu oraz kształtowanie ładu przestrzennego		✓	✓							
Cel strategiczny III Poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki										
	Inteligentny Radom				Gospodarny Radom			Przyjazny Radom		
Cele operacyjne	Czyste środowisko	Nowoczesne i sprawne zarządzanie	Świadome planowanie przestrzenne	Radom obywatelski	Kształcenie dla gospodarki	Radom dla biznesu	Praca w Radomiu	Zdrowi i aktywni mieszkańcy	Radom równych szans	Radom pełen kultury
	Krajowa Polityka Miejska 2023									
Cel strategiczny: wzmocnienie zdolności miast i obszarów zurbanizowanych do zrównoważonego rozwoju i tworzenia miejsc pracy oraz poprawa jakości życia mieszkańców.	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Cel szczegółowy I Stworzenie warunków dla skutecznego, efektywnego i partnerskiego zarządzania rozwojem na obszarach miejskich, w tym w szczególności na obszarach metropolitalnych	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Cel szczegółowy II Wspieranie zrównoważonego rozwoju ośrodków miejskich, w tym przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom niekontrolowanej suburbanizacji	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Cel szczegółowy III Odbudowa zdolności do rozwoju poprzez rewitalizację zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i fizycznie obszarów miejskich	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Cel szczegółowy IV Poprawa konkurencyjności i zdolności głównych ośrodków miejskich do kreowania rozwoju, wzrostu i zatrudnienia					✓	✓	✓			
Cel szczegółowy V Wspomaganie rozwoju subregionalnych i lokalnych ośrodków miejskich, przede wszystkim na obszarach problemowych polityki regionalnej (...) poprzez wzmacnianie ich funkcji oraz przeciwdziałanie ich upadkowi ekonomicznemu					✓	✓	✓		✓	
	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (projekt grudzień 2018)									
Cel 1 Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Cel 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Cel 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie	✓	✓	✓							